

ဖက်ဒရယ်ပညာပေးစာစဉ်
အမှတ် (၂)

ဒီမိုကရေစီစနစ်

သဘောတရားလေ့လာခြင်းနှင့် လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်း
(Democracy: Theory and Practice)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုရေးရာဝန်ကြီးဌာနမှ ထုတ်ဝေသည်။

အယ်ဒီတာအဖွဲ့

ဆလောင်းလျှန်မှုန်း

ကိုကျော်စွာ

ကိုအရွှန်

ဂရေ့စ်

ကြေးသား

ပုံနှိပ်မှတ်တမ်း

၁။ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်များ ၂၀၁၂ (+)၊ ၂၀၂၂၊ ၂၀၂၆

၂။ ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များ ၂၀၁၂ (+)၊ ၂၀၂၂၊ ၂၀၂၆

၃။ ဆွီဒင်နိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီ ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်း ၂၀၁၂ (+)၊ ၂၀၂၂၊ ၂၀၂၆

၄။ အခြေခံအခွင့်အရေးများ၊ ရပိုင်ခွင့်များနှင့် တာဝန်များ ၂၀၀၈၊ ၂၀၁၂ (+)၊ ၂၀၂၂၊ ၂၀၂၆

အမျိုးသားညီညွတ်ရေးအစိုးရ၊ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုရေးရာဝန်ကြီးဌာန၏
ပေါ်လစီစာတမ်းမဟုတ်ပါ။ ဖက်ဒရယ်ပညာပေးစာစဉ်သာဖြစ်သည်။

မာတိကာ

အပိုင်း (၁)
ဒီမိုကရေစီစနစ်

အခန်း (၁)	ဒီမိုကရေစီဆိုတာ ဘာလဲ	၈
အခန်း (၂)	ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာများ ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်း	၁၃
အခန်း (၃)	အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ	၁၆
အခန်း (၄)	ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်နှင့်အညီ အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း	၂၂
အခန်း (၅)	တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး	၂၄
အခန်း (၆)	ဥပဒေပြုရေးအာဏာ	၂၇
အခန်း (၇)	အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ	၂၉
အခန်း (၈)	တရားစီရင်ရေးအာဏာ	၃၁
အခန်း (၉)	ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် ရွေးကောက်ပွဲ	၃၂
အခန်း (၁၀)	ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် နိုင်ငံရေးပါတီ	၃၅
အခန်း (၁၁)	ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းအပ်သော အစိုးရ၊ ညွှန်ပေါင်းအစိုးရနှင့် အတိုက်အခံပါတီများ	၃၈
အခန်း (၁၂)	အစိုးရ၏ တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှုနှင့် ပွင့်လင်းမှု	၄၁
အခန်း (၁၃)	ပြည်သူ့လူထု၏ တာဝန်နှင့် ဝတ္တရားများ	၄၃
အခန်း (၁၄)	ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည့် လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများ	၄၅
အခန်း (၁၅)	ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ထားရှိအပ်သော တပ်မတော်၏ အခန်းကဏ္ဍ	၄၈

အပိုင်း (၂)

ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များ

အခန်း (၁၆) လွတ်လပ်မှု၏ အခြေခံသဘောတရားများ ၅၄

အခန်း (၁၇) အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများ ၆၀

အခန်း (၁၈) လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခွင့် ၆၃

အခန်း (၁၉) ဒီမိုကရေစီအစိုးရနှင့် သတင်းမီဒီယာလွတ်လပ်ခွင့် ၆၇

အခန်း (၂၀) ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့် ၇၀

အခန်း (၂၁) လူနည်းစုများ၏ အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ခြင်း ၇၁

အခန်း (၂၂) အမျိုးသမီးများအခွင့်အရေးနှင့် ကျား/မ တန်းတူရေး ၇၃

အခန်း (၂၃) ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် ပညာရေးလွတ်လပ်ခွင့် ၇၅

အပိုင်း (၃)

လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်း

၁။ ဆွီဒင်နိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်း ၇၈

(၁) ဒီမိုကရေစီဆိုတာ ဘာလဲ၊ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်အကျဉ်း ၇၈

(၂) ဒီမိုကရေစီဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု ၇၉

(၃) ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ အဟန့်အတားများ ၈၂

(၄) ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှု ၈၅

(၅) ဆွီဒင်နိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီကျင့်သုံးပုံ ၈၈

၂။ အခြေခံအခွင့်အရေးများ၊ ရပိုင်ခွင့်များနှင့် တာဝန်များ ၉၁

- (၁) အခြေခံအခွင့်အရေးများ
- (၂) လူပုဂ္ဂိုလ်တဦးချင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ
- (၃) ရုပ်သိမ်းပိုင်ခွင့်မရှိသော အခွင့်အရေးများ
- (၄) အခြေခံရပိုင်ခွင့်
- (၅) ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့် အခွင့်အရေး
- (၆) ကျား-မ တန်းတူအခွင့်အရေး
- (၇) နိုင်ငံသားဖြစ်ခွင့် အခွင့်အရေး
- (၈) ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ခံရသူ၏အခွင့်အရေး

- (၉) ပြစ်မှုဆိုင်ရာစွဲဆိုခြင်း
- (၁၀) တရားစီရင်ခြင်းနှင့် ပြစ်ဒဏ်
- (၁၁) လွတ်လပ်စွာသွားလာခွင့်
- (၁၂) ပြည်ပသို့ ထွက်ခွာခွင့်၊ ပြန်လည်ဝင်ရောက်ခွင့်
- (၁၃) လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်းဆိုင်ရာအခွင့်အရေး
- (၁၄) နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေး
- (၁၅) အသင်းအဖွဲ့များ၊ သမဂ္ဂများ တည်ထောင်ခွင့်
- (၁၆) စီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ
- (၁၇) ပညာရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ
- (၁၈) ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ
- (၁၉) သတင်းမီဒီယာအခွင့်အရေးများ
- (၂၀) ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးများ
- (၂၁) အထူးစီမံဆောင်ရွက်မှုဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ
- (၂၂) ကလေးသူငယ်များဆိုင်ရာအခွင့်အရေး
- (၂၃) အလုပ်သမားအခွင့်အရေး
- (၂၄) တောင်သူလယ်သမားအခွင့်အရေး
- (၂၅) တန်းတူအခွင့်အရေး ဖော်ဆောင်ခြင်း
- (၂၆) ပြည်နယ်များအတွင်းရှိလူနည်းစုများအခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ခြင်း
- (၂၇) သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာအခွင့်အရေး
- (၂၈) လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်ထံတိုင်ကြားခွင့်
- (၂၉) အခြေခံဥပဒေ၏ အကာအကွယ်ရယူခြင်း
- (၃၀) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ အကာအကွယ်ရယူခြင်း
- (၃၁) အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ စာချုပ်စာတမ်းများအား တိုက်ရိုက်ကိုးကား ကျင့်သုံးခွင့်
- (၃၂) တာဝန်များ

အပိုင်း (၁)
ဒီမိုကရေစီစနစ်

အခန်း (၁)

ဒီမိုကရေစီ ဆိုတာဘာလဲ

"ဒီမိုကရေစီ" ဟူသော စကားလုံးသည် "Demos" နှင့် "Kratos" ဟူသော ဂရိစကားလုံးနှစ်ခုမှ ဆင်းသက်လာသည်။ "Demos" ဟူသော ဂရိစကားလုံးသည် "လူထု" (People) ဟု အဓိပ္ပာယ်ရှိပြီး "Kratos" သည် "အုပ်ချုပ်ခြင်း" (Rule) ဟူ၍ အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ထိုစကားလုံးနှစ်ခုကို ပေါင်းစပ်သောအခါ ဒီမိုကရေစီကို "လူထုအုပ်ချုပ်ခြင်းစနစ်" ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုနိုင်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုတွင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များနှင့် ယင်းပြည်နယ်များတွင် နေထိုင်ကြသော ပြည်သူလူထုသာလျှင် ပြည်ထောင်စု၏အချုပ် အခြာအာဏာပိုင်ရှင်များဖြစ်ကြပါသည်။ ပြည်ထောင်စု၏အချုပ်အခြာအာဏာကိုပိုင်ဆိုင်ခြင်းဟု ဆိုရာ၌ အချုပ်အခြာအာဏာ၏ ရေသောက်မြစ်သုံးသွယ်ဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရား စီရင်ရေးအာဏာတို့ကို ပြည်သူလူထုက မိမိတို့ဆန္ဒအတိုင်း လွတ်လပ်စွာကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်နှင့်စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့် အခွင့်အာဏာများရရှိခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ထိုသို့ ကျင့်သုံးရာတွင်သော်လည်းကောင်း၊ စီမံ ခန့်ခွဲရာတွင်သော်လည်းကောင်း၊ လွတ်လပ်စွာ တာဝန်ယူပိုင်ခွင့်နှင့် တာဝန်ခံပိုင်ခွင့် အခွင့်အာဏာများကိုလည်း ပြည်သူလူထုက လက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ထားကြသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် မူရင်းအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်အတိုင်း “လူထုအုပ်ချုပ်ခြင်း” သာ မကနိုင်ငံရေးအာဏာတရပ်လုံးကို လူထုက လက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ထားသောကြောင့် ယခုအခါ ယင်းကို “လူထုထံတွင်အာဏာရှိသောစနစ်” ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုကြပါသည်။ လူထုက အချုပ်အခြာအာဏာကိုပိုင်ဆိုင်၍ လူထုထံတွင် နိုင်ငံရေးအာဏာတရပ်လုံးထားရှိသောကြောင့် “အချုပ်အခြာအာဏာသည် လူထုထံမှ ဆင်းသက်သည်။” ဆိုသော Popular sovereignty ကို ဒီမိုကရေစီစနစ်၏အနှစ်သာရအဖြစ် လက်ခံကြပါသည်။ ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ယင်းကို Statebase Popular Sovereignty ဟု ခေါ်ဆိုကြပါသည်။

ယခုခေတ်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာများကို လက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ကျင့်သုံးရာ၌ ရှေးခေတ် ဂရိမြို့ပြနိုင်ငံများနှင့်မတူပေ။ လူထုကတိုက်ရိုက်အုပ်ချုပ်ခြင်းထက် ရွေးကောက်ပွဲများ

ကျင်းပ၍ ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခြင်းစနစ်ကို ကျင့်သုံးကြသည်က ပိုများသည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို "လူထုအုပ်ချုပ်ခြင်း" ဆိုသောအဓိပ္ပာယ်ထက် "လူထုထံတွင် အာဏာရှိခြင်း" ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကို အများက ပို၍လက်ခံလာသည်။ သို့ရာတွင် ထိုအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက် နှစ်မျိုးစလုံးသည် အနက်အဓိပ္ပာယ်အားဖြင့် အတူတူပင်ဖြစ်သည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို လူထုအုပ်ချုပ်ခြင်းစနစ်ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုသည်ဖြစ်စေ၊ လူထုထံတွင် အာဏာအပြည့်အဝရှိသောစနစ်ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုသည်ဖြစ်စေ၊ ပြည်သူလူထုက မိမိတို့၏အမွှေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထားသော "အချုပ်အခြာအာဏာ"ကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးရာ၌ အောက်ပါအင်္ဂါရပ်များနှင့် ပြည့်စုံရမည်ဖြစ်သည်။

- (၁) ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ အလေးနက်ဆုံးသော အနှစ်သာရသည် အချုပ်အခြာအာဏာကို ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။
- (၂) အချုပ်အခြာအာဏာကို စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားသော ပြည်သူလူထုကြီးကို “နိုင်ငံသား” များဟုခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် “နိုင်ငံသား” (Citizen) ၏အဓိပ္ပာယ်သည် အချုပ်အခြာအာဏာကို စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားသော ပြည်သူလူထုဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ နိုင်ငံသားများသည် အချုပ်အခြာအာဏာကိုစုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ခွင့်သာမက၊ စုပေါင်းကာကွယ်ခွင့်၊ တာဝန်ခံခွင့် နှင့် တာဝန်ယူခွင့်စသည့် အခွင့်အရေးများလည်း အပြည့်အဝ ရရှိထားကြသည်။
- (၃) အချုပ်အခြာအာဏာကို စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ကြသော နိုင်ငံသားများသည် မိမိတို့၏ ကံကြမ္မာကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာဖန်တီးခွင့်၊ တာဝန်ယူပိုင်ခွင့်နှင့် တာဝန်ခံပိုင်ခွင့်များဟူသည့် “ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်” အပြည့်အဝရှိကြသည်။ ထို့ကြောင့် လွတ်လပ်၍ အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင်သော တိုင်းပြည်တခု၏ နိုင်ငံသားများသည် “ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်” ရှိသော ပြည်သူပြည်သားများလည်း ဖြစ်ကြသည်။
- (၄) ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက ပြည်ထောင်စု၏အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်ဆိုင်နေပါသည်ဟုဆိုရာ၌ ပြည်သူလူထုက အချုပ်အခြာအာဏာ၏ ရေသောက်မြစ်သုံးသွယ်ဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ကို လက်ဝယ်ထားပြီး လွတ်လပ်စွာ ကျင့်သုံးနိုင်ခွင့်ကိုဆိုလိုသည်။ ထို့အပြင် ထိုနိုင်ငံရေးအာဏာ (၃) ရပ်ကို ပိုင်းခြား၍ ကျင့်သုံးခြင်း (Separation of Powers) နှင့် ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း (Division of Powers) တို့လည်း ရှိရမည်ဖြစ်သည်။

- (၅) ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံးက နိုင်ငံရေးအာဏာ (၃) ရပ်စလုံးကို လက်ဝယ်ထားကျင့်သုံးရာတွင် နည်းလမ်းများစွာ ရှိသည်။ လက်ရှိကာလတွင် အများဆုံးကျင့်သုံးလျက်ရှိသော နည်းလမ်းနှစ်ခုမှာ (၁) တိုက်ရိုက်ကျင့်သုံးခြင်းနှင့် (၂) မိမိတို့လက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ထားသော နိုင်ငံရေးအာဏာများကို မိမိတို့က ရွေးချယ်တင်မြောက်သော ကိုယ်စားလှယ်များမှတစ်ဆင့် သွယ်ဝိုက်ကျင့်သုံးခြင်းတို့ဖြစ်သည်။
- (၆) ပြည်သူ့လူထုက မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော နိုင်ငံရေးအာဏာများကို တိုက်ရိုက်ကျင့်သုံးရာ တွင် အများဆုံးကျင့်သုံးသောနည်းလမ်းမှာ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲများအပါအဝင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအဆင့်ဆင့်တွင် တိုက်ရိုက်မဲပေးခြင်းဖြင့် မိမိတို့၏လိုအပ်ဆန္ဒအတိုင်း ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်၊ တင်ပြခွင့်နှင့် မိမိတို့ ရွေးချယ်တင်မြောက်ထားပြီးသော ကိုယ်စားလှယ်များကို “ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခွင့်” (The Right to Recall) တို့ ပါဝင်သည်။
- (၇) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် “အစိုးရ” သည် ပြည်သူ့လူထုက မိမိတို့လက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ထားသော နိုင်ငံရေးအာဏာ (၃) ရပ်အနက် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ကိုင်စွဲကျင့်သုံးရန် တာဝန်ပေးအပ်ခြင်းခံရသော နိုင်ငံ့ယန္တရားတခုမျှသာဖြစ်သည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုပါက အစိုးရသည် ပြည်သူ့လူထုကို အလုပ်အကျွေးပြုရန် ဖန်တီးထားသော နိုင်ငံ့ယန္တရားတခုသာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အစိုးရသည် ပြည်သူ့လူထုအထက်တွင် မရှိအပ်ပေ။ ပြည်သူ့လူထုကသာလျှင် အစိုးရ၏အထက် (အပေါ်) တွင် ရှိနေရမည် ဖြစ်သည်။
- (၈) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာကို ပြည်သူ့လူထုက ပိုင်ဆိုင်ထားပြီး၊ အစိုးရသည် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ ရေသောက်မြစ် သုံးသွယ်ထဲမှ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကိုသာ ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးခွင့်ရှိသည့်အဖွဲ့ဖြစ်သောကြောင့် အစိုးရနှင့် အချုပ်အခြာအာဏာကို ထပ်တူထပ်မျှ သဘောမထားသင့်ပေ။ အစိုးရသည် အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်ရှင်များ မဟုတ်။ ပြည်သူ့လူထုသာလျှင် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ပိုင်ရှင်များဖြစ် သည်။
- (၉) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် တရားစီရင်ရေးအာဏာကိုလွတ်လပ်သောတရားရုံးများက လွတ်လပ်စွာကျင့်သုံး၍ လွတ်လပ်စွာ တရားစီရင်ရမည်။ လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ခြင်းဟုဆိုရာ၌ အစိုးရအာဏာ၊ ငွေကြေးမနနှင့် အခြားသော ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုမျိုးစုံမှ ကင်းလွတ်ရပေမည်။ တရားဥပဒေဟုဆိုရာ၌လည်း လူတစ်ဦး (သို့တည်းမဟုတ်) လူတစ်စုက တဖက်သတ်ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေမဟုတ်ဘဲ၊ ပြည်သူ့လူထုတ

ရပ်လုံး၏အများဆန္ဒနှင့်အညီလူထုကိုယ်တိုင် ပါဝင်ရေးဆွဲသောဥပဒေများသာလျှင် ဖြစ်ရမည်။ ထို့ပြင် လူမျိုးတိုင်းက သမိုင်းအဆက်ဆက် ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းအဖြစ် ကျင့်သုံးလာခဲ့ပြီးနောက် ကျွမ်းကျင်သူဥပဒေပညာရှင်များနှင့် တရားရုံးများက ခေတ်နှင့်လျော်ညီစွာ ပြင်ဆင်မွမ်းမံရေးသားထားပြီး ပြည်သူလူထုက သူတို့ခေတ်တွင် ဆက်လက်ကျင့်သုံးအပ်သည်ဟု အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းထားသော ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်း ဥပဒေများသာလျှင် ဖြစ်ရမည်။

(၁၀) ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ပြည်သူလူထုက အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်ဆိုင်ပြီး နိုင်ငံရေး အာဏာ (၃) ရပ်စလုံးကိုလည်း လွတ်လပ်စွာ ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသောစနစ်ပင်ဖြစ် သည်။ အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်ဆိုင်ပြီး နိုင်ငံရေးအာဏာ (၃) ရပ်စလုံးကို ကျင့် သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသော ပြည်သူလူထုအတွက် အရေးကြီးဆုံးပိုင်ဆိုင်မှု၊ တနည်းအားဖြင့် ထိုပိုင်ဆိုင်မှုအားလုံး၏ အရင်းအမြစ်သည် လူသားတိုင်း၏ “အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်” (Fundamental Freedom) ပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီ၏အခြေခံ အုတ်မြစ်သည် “လွတ်လပ်မှု”ပင်ဖြစ်သည်။ အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်မှမရှိလျှင် ပြည်သူ လူထုက အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်ဆိုင်ခြင်းဆိုသောအရာသည် အဓိပ္ပာယ်မရှိ သောပိုင်ဆိုင်မှုသာဖြစ်သည်။ ထိုအခြေအနေမျိုး နိုင်ငံရေး အာဏာ (၃) ရပ်ကိုလည်း လက်တွေ့ဘဝတွင် ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့် ရှိလိမ့်မည် မဟုတ်ပေ။

(၁၁) ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ အခြေခံအုတ်မြစ်ဖြစ်သော လွတ်လပ်မှုကို ထိခိုက်စော်ကားပြီး အလွဲ သုံးစားမှုမပြုနိုင်အောင် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ယန္တရားမျိုးစုံဖြင့် ကာကွယ်ရ ပေမည်။ အထူးသဖြင့် တိုင်းပြည်၏အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်သော “ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ” ဖြင့် အခိုင်အမာ ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။ ထို့အပြင် ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက မိမိတို့၏လက်တွေ့ဘဝတွင်လွတ်လပ်စွာ ကျင့်သုံးနိုင် ရေးအာမခံချက်ကို ဥပဒေရေးပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင် ရေးအာဏာ (၃) ရပ်စလုံးဖြင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရမည်။

(၁၂) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာနှင့်တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ကို မိမိတို့ကိုယ်စားကျင့်သုံးခွင့်အပ်နှင်းထား သောပြည်သူ့ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များ၊ အစိုးရအဖွဲ့ဝင်များနှင့် တရားသူကြီး များကို လွတ်လပ်စွာ ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခွင့်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် “ရွေးကောက်ပွဲ” သည် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် မရှိမဖြစ် ကျင့်သုံးရမည့် ဒီမိုကရေစီအင်္ဂါရပ်တခု ဖြစ်သည်။

- (၁၃) ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် လွတ်လပ်မှုကို အခြေခံသည့်စနစ်ဖြစ်သည်။ လွတ်လပ်သော လူသားတဦးချင်းစီ၏ ဆန္ဒသဘောထား တူညီမှုအပေါ် အခြေခံ၍ အရာရာကို အဆုံးအဖြတ်ပေးသောစနစ်လည်း ဖြစ်သည်။ တဦးချင်းစီ၏တူညီသောဆန္ဒများ ပေါင်းစပ်မှုကို “အများဆန္ဒ” ဟူ၍ ခေါ်ဆိုလေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် “အများဆန္ဒ” ဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ပေးသောစနစ်လည်းဖြစ်သည်။
- (၁၄) ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် “အများဆန္ဒ” က အဆုံးအဖြတ်ပေးသည့်စနစ်ဟု ခေါ်ဆိုသော်လည်း ထိုစနစ်သည် လူသားတဦးချင်းစီ၏ လွတ်လပ်မှု၊ လွတ်လပ်စွာ ခံယူထားသော ယုံကြည်မှုနှင့်ဆန္ဒတို့ကို အလေးအနက်ထားသောကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အနည်းစု၏ သဘောဆန္ဒကိုလည်း လုံးဝဥပေက္ခာ မပြုသင့်ပေ။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လူနည်းစုအခွင့်အရေးများကို ဥပဒေဖြင့် ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။
- (၁၅) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ပြည်သူလူထု တရပ်လုံး ရရှိခံစားထိုက်သော “လွတ်လပ်မှု” ရှိခြင်း၏ ကောင်းကျိုးတရပ်မှာ မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော အချုပ်အခြာအာဏာများကို မိမိတို့ကိုယ်စား ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့် ပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ်များကို လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများ အခါအားလျော်စွာ ကျင်းပပြီး ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုနည်းတူထိုနိုင်ငံရေးအာဏာများကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခြင်းခံရသော ပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ်များက အလွဲသုံးစားမပြုရလေအောင် တရားဥပဒေဖြင့် ထိန်းချုပ်ကာကွယ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကိုလည်း ပြည်သူ့ထံတွင် တဖန် ပြန်လည်အပ်နှင်းထားရမည်။
- (၁၆) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အမြင်ချင်းမတူညီသော လူပုဂ္ဂိုလ်တဦးနှင့်တဦး၊ ဘာသာစကားနှင့်ယဉ်ကျေးမှု မတူညီကြသော လူမျိုးတမျိုးနှင့်တမျိုး၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု မတူညီကြသော ဘာသာဝင်တစုနှင့်တစုအကြား မတူညီသောအမြင်၊ မတူညီသောဘာသာစကား၊ မတူညီသော ယဉ်ကျေးမှုမလေ့ထုံးစံနှင့် မတူညီသော ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများကို လွတ်လပ်စွာ တင်ပြခွင့်နှင့် ပြောဆိုခွင့်၊ ကျင့်သုံးခွင့်တို့ကို ပေးထားသည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ထိုမတူညီသောအမြင်၊ ဝါဒ၊ ဘာသာစကား၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများ ငြိမ်းချမ်းစွာအတူယှဉ်တွဲနေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် “သည်းခံခြင်းတရား” ဖြင့် တည်ဆောက်မှသာ ဒီမိုကရေစီစနစ် အောင်မြင်နိုင်ပေမည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ အဓိက မောင်းနှင်အားတခုသည် “သည်းခံခြင်းတရား” ဖြစ်သည်။

အခန်း (၂)
ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာများ
ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်း

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာများကို ပြည်သူလူထုက လက်ဝယ် ပိုင်ဆိုင်ထားရုံသာမက တိုက်ရိုက်ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးခွင့်လည်းရှိသည်။ နိုင်ငံရေး အာဏာများဟု ဆိုရာတွင် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ ရေသောက်မြစ်သုံးသွယ်ဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ဆိုလို သည်။ ယခုခေတ်တွင် ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက မိမိတို့လက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ထားသော နိုင်ငံရေးအာဏာများကို လွတ်လပ်စွာကျင့်သုံးရာ၌ လက်တွေ့အကျဆုံးနှင့် အများ ဆုံးကျင့်သုံးသောနည်းလမ်းတခုမှာ ပြည်သူလူထုက မိမိတို့၏ကိုယ်စားလှယ်များ ကို တရားမျှတ၍ လွတ်လပ်သန့်ရှင်းပြီး အခါအားလျော်စွာ ကျင်းပလေ့ရှိသော ရွေး ကောက်ပွဲမှတစ်ဆင့် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ရွေးကောက်ပွဲသည် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော အင်္ဂါ ရပ်တန့်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့ အခါအားလျော်စွာ ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခြင်းသည် -

- (၁) ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာ တည်းဟူသော နိုင်ငံရေးအာဏာသုံးရပ်စလုံး ပြည်သူ့လက်ဝယ်တွင် ထား ရှိကြောင်း ပြသသည်။
- (၂) အရေးကြီးသောဆုံးဖြတ်ချက်များကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ပြည်သူလူထုဆန္ဒ အတိုင်းသာလျှင် ဆုံးဖြတ်သင့်ကြောင်း၊ ထိုသို့ဆုံးဖြတ်ရာတွင်လည်း အဆင့် ဆင့်သောဆုံးဖြတ်ချက်များတွင် ပြည်သူလူထု ပါဝင်သင့်ကြောင်းကို ဖော်ပြ သည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုပါက တိုင်းပြည်ကံကြမ္မာအားလုံးကို ပြည်သူ လူထုကသာလျှင် အဆုံးအဖြတ်ပေးပိုင်ခွင့်ရှိကြောင်း “ရွေးကောက်ပွဲ” က

သက်သေထူရပေမည်။ တိုင်းပြည်အတွက် အရေးကြီးဆုံးသော ဆုံးဖြတ်ချက်အဆင့်ဆင့် (Decision Making Process) တိုင်းတွင် ပြည်သူ့လူထုပါဝင်ခွင့် အပြည့်အဝပေးထားကြောင်းကိုလည်း လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲဖြင့် ပြသရမည်။

(၃) ထိုသို့ ပြည်သူ့လူထုက မိမိတို့ကံကြမ္မာကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ဆုံးဖြတ်ပြီး မိမိတို့၏ အရေးအရာကိစ္စအားလုံးတွင် ပါဝင်နိုင်ရေးအတွက် ကျေးရွာနှင့် ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးအဆင့်မှစပြီး ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအပါအဝင် ပြည်ထောင်စုအတိုင်းအတာဖြင့် အုပ်ချုပ်စီမံရေးအဆင့်အထိ ရွေးကောက်ပွဲများကို အခါအားလျော်စွာကျင်းပ၍ ပြည်သူ့လူထုကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်ရမည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် ပုံမှန်ကျင်းပလျက်ရှိသော ရွေးကောက်ပွဲများသာမက တတိုင်းပြည်လုံးအတိုင်းအတာဖြင့် လူထုဆန္ဒသဘောထားများကို လွတ်လပ်စွာ ဖော်ထုတ်ခွင့်နှင့် လူထု၏အဆုံးအဖြတ်ကို ခံယူနိုင်ရေးအတွက် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲများကိုပါ အခါအားလျော်စွာ ကျင်းပပေးရမည်ဖြစ်သည်။

(၄) ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ပြည်သူ့လူထုကပိုင်ဆိုင်သော နိုင်ငံရေးအာဏာများကို တရားဥပဒေနှင့်အညီ ကာကွယ်ထိန်းချုပ်နိုင်ရေးအတွက် နိုင်ငံရေးအာဏာများကို ပိုင်းခြား၍ ကျင့်သုံးခြင်း (Separation of Powers) နှင့် ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း (Division of Powers) ရှိရမည်။ ထိုသို့ နိုင်ငံရေးအာဏာများကိုပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းနှင့်ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းတို့သည် ပြည်သူ့လူထုမှ ရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်များက နိုင်ငံရေးအာဏာများကို အလွဲသုံးစားမှု မပြုနိုင်ရန်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာသုံးရပ်ဖြစ်သော ဥပဒေ ပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့်တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းသာမက ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းကိုပါ တွဲဖက်ကျင့်သုံးရပေမည်။

-
- (၅) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာများကို စနစ်တကျကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် သော်လည်းကောင်း၊ စနစ်တကျ ပုံမှန်လည်ပတ်နိုင်ရေးအတွက် သော်လည်းကောင်း၊ သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံ (Political Institutions) များကိုလည်း တည်ဆောက်ထားရမည်။ ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို စနစ်တကျ ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် လွှတ်တော်များကိုသော်လည်းကောင်း၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို စနစ်တကျကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် အစိုးရများကိုသော်လည်းကောင်း၊ တရားစီရင်ရေးအာဏာကို စနစ်တကျကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် တရားရုံးများကိုသော်လည်းကောင်း စနစ်တကျတည်ဆောက်ထားရမည်။ ထိုသို့ ပြည်သူလူထုက ဥပဒေနှင့်အညီရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသည့် လွှတ်တော်များ၊ အစိုးရများနှင့် တရားရုံးများကို ကျေးရွာနှင့်ဒေသန္တရအဆင့်မှ ပြည်နယ်နှင့်ပြည်ထောင်စုအဆင့်အထိ ပြည်သူ့အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားနှင့်ပြည်ထောင်စုအဆောက်အအုံအဖြစ်အဆင့်ဆင့် တည်ဆောက်ထားရမည်။
 - (၆) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာများ ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်းနှင့်တကွ နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံ (Political Institutions) များကို တရားဥပဒေဖြင့် အခိုင်အမာကာကွယ်ပေးရမည်။ နိုင်ငံရေးကျင့်စဉ်တရားများနှင့် နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံများကို တရားဥပဒေဖြင့် ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းခြင်း မရှိပါက အနိုင်ရပါတီတချို့နှင့် အာဏာရပုဂ္ဂိုလ်တချို့က ယင်းတို့ အာဏာတည်မြဲရေးအတွက် နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်များကို လွယ်ကူစွာ ခြယ်လှယ်သွားပေလိမ့်မည်။ ထိုသို့ အာဏာအလွဲသုံးစားမှု မပေါ်ပေါက်နိုင်ရေးအတွက် တရားဥပဒေဖြင့်ကာကွယ်ပေးရမည်။
 - (၇) တရားဥပဒေဖြင့် ပြည်သူလူထု၏ အကျိုးစီးပွားများနှင့် နိုင်ငံရေးကျင့်စဉ်တရားများကို ကာကွယ်ရာ၌ ထိုဥပဒေသည် လူတစု (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရေးပါတီတရပ် (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရေးဝါဒတခုကို အခြေခံ၍ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသော
-

ဥပဒေမျိုးမဖြစ်စေရ။ ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံးက မိမိတို့အကျိုးစီးပွားအတွက် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ပါဝင်ရေးဆွဲထားသောဥပဒေများသာဖြစ်စေရမည်။

- (၈) ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံး၏အကျိုးစီးပွားအတွက် ကျင့်သုံးအပ်သော နိုင်ငံရေး ကျင့်စဉ်တရားများနှင့် ထိုနိုင်ငံရေးကျင့်စဉ်တရားများကို အကာအကွယ်ပေးရန် တည်ဆောက်ထားသည့်အဆင့်ဆင့်သော နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံများ၊ အဆင့်ဆင့်သောလွှတ်တော်များ၊ အဆင့်ဆင့်သောအစိုးရများနှင့် အဆင့်ဆင့်သော တရားရုံးများကို ပြည်သူ့လူထုကိုယ်တိုင် ပါဝင်ရေးဆွဲသောဥပဒေများဖြင့် ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။ ထိုသို့ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းရာတွင်လည်း တိုင်းပြည်၏အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်သည့် ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများဖြင့် ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းရမည်။

အခန်း (၃)
အချုပ်အခြာအာဏာနှင့်
ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လွတ်လပ်၍ အချုပ်အခြာအာဏာ ပိုင်ဆိုင်ထားသော တိုင်းပြည်တခု၏အမြင့်ဆုံးသောဥပဒေဖြစ်သည်။ ထိုအမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြင့် ထိုတိုင်းပြည်၏ နိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံနှင့် အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံစံများကို စနစ်တကျဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးပြီး၊ ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံး၏ ဘဝလုံခြုံရေးနှင့် အခြေခံအခွင့်အရေးများကို အာမခံချက်ပေးထားပါသည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဖြင့် ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံး စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားသော အချုပ်အခြာအာဏာကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ထိန်းသိမ်းထားပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် အစိုးရယန္တရားအဆင့်ဆင့်ကို တည်ဆောက်ရမည်ဖြစ်သည်။

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် အစိုးရယန္တရားအဆင့်ဆင့်ဟုဆိုရာ၌ ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအဆင့်တွင် အသီးသီးဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ၊ အစိုးရများနှင့် အဆင့်ဆင့်သောတရားရုံးများ ပါဝင်သည်။ ထို့အပြင် ပြည်ထောင်စုကာကွယ်ရေးနှင့် လုံခြုံရေးအတွက်သော်လည်းကောင်း၊ ပြည်နယ်များကာကွယ်ရေးနှင့် လုံခြုံရေးအတွက်သော်လည်းကောင်း ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသော လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များနှင့် ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ပြည်နယ်များအဆင့် အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားများ လည်ပတ်နိုင်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသော ဝန်ထမ်းယန္တရားများလည်း ပါဝင်သည်။

ထို့အပြင် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကျင့်သုံးသော တိုင်းပြည်များတွင် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော လူမှုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများ (Civil Society) များ၊ စီးပွားရေးလောကမှ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များ၊ အလုပ်သမားများနှင့် တောင်သူလယ်သမားများသည်လည်း ပြည်ထောင်စု၏ ယန္တရားများအဖြစ် ပါဝင်ကြသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုပါက တိုင်းပြည်တခုအတွင်းရှိ လူ့အဖွဲ့အစည်းအသီးသီး၊ လူထုလူတန်းစား အလွှာအသီးသီး၊ အားလုံး ပါဝင်ပူးပေါင်း၍အချုပ်အခြာအာဏာကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရေးကို တာဝန်ယူကြရသည်။ တာဝန်လည်းခံကြရသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် အာဏာရှင်စနစ်တို့၏ ကွာခြားချက်မှာ အာဏာရှင်စနစ်တွင် အာဏာရှင်အစိုးရက အချုပ်အခြာအာဏာတည်မြဲရေး၊ ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးကို အကြောင်းပြပြီး ပြည်သူလူထု၏ အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့် (Basic Freedom) များကို ပိတ်ပင်တားဆီး၍ အခြေခံလူ့အခွင့်အရေး (Fundamental Human Rights) များကိုလည်း ချိုးဖောက်နေတတ်ကြသည်။ ထိုသို့ ပြည်သူလူထု၏ လွတ်လပ်ခွင့်များကို ပိတ်ပင်ပြီး၊ လူ့အခွင့်အရေးများကို ချိုးဖောက်နိုင်ရန် အချုပ်အခြာအာဏာအား ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးဟူသော အကြောင်းပြချက်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပါအဝင် ဥပဒေအမျိုးမျိုးကို ပြဋ္ဌာန်း၍ အာဏာရှင်စနစ် သက်ဆိုးရှည်ရေးကို လုပ်ဆောင်တတ်ကြသည်။

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အချုပ်အခြာအာဏာအား ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးဟူသော ရည်ရွယ်ချက်တခုတည်းသာ မဟုတ်ပေ။ အချုပ်အခြာအာဏာကာကွယ်စောင့်ရှောက်ထိန်းသိမ်းရေးဟူသော အကြောင်းပြချက်ဖြင့် အစိုးရက ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးကို ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်ခြင်း မရှိရလေအောင် အစိုးရ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ပြန်လည်ကန့်သတ်ထိန်းချုပ်ရေးဟူသော ရည်ရွယ်ချက်လည်း ပါဝင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တဖက်တွင် ပြည်သူလူထုတရပ်

လုံး၏ အခြေခံရပိုင်ခွင့်များ၊ အခွင့်အရေးများနှင့်လွတ်လပ်ခွင့်များကို အစွမ်းကုန်ပြဋ္ဌာန်းကာ ကွယ်ပြီး အခြားတဖက်တွင် အစိုးရ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ကန့်သတ်၏ထိန်းချုပ်ပေးသော ပြည်ထောင်စု၏ အဓိကယန္တရားကြီးတခု ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အစိုးရ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ကန့်သတ်ပေး ရုံသာမက အချုပ်အခြာအာဏာကို ပြည်သူလူထုဘဝ ကောင်းစားရေးအတွက် မည်သို့မည်ပုံ အဆင့်ဆင့် ခွဲဝေကျင့်သုံးရမည်ဟူသော လမ်းညွှန်ဥပဒေကြီးလည်း ဖြစ်သည်။ ထိုလမ်းညွှန် ချက်တွင် နိုင်ငံသားအချင်းချင်း မည်သို့မည်ပုံဆက်ဆံ၍ကျင့်ကြံနေထိုင်သင့်ကြောင်းကို နိုင်ငံ သားများ၏အခြေခံအခွင့်အရေးများ၊ တာဝန်များ၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်များကိုကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးခြင်း အားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအချင်းချင်း ပြည်ထောင်စုကြီးအတွင်း ငြိမ်းချမ်းစွာ အတူယှဉ်တွဲနေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအားလုံး လူမျိုး အလိုက် ခံစားသင့်ခံစားထိုက်သော အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးခြင်းအားဖြင့် သော်လည်းကောင်း၊ ပြည်ထောင်စုကြီးအတွင်း တန်းတူညီမျှရေးနှင့် တရားမျှတရေးတို့ ရှင်သန်ကြီးထွားနိုင်ရေးအတွက် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များကို မည်သို့မည်ပုံဖွဲ့စည်း သင့်ကြောင်းကိုပါ ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အတိအကျ ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်သူလူထုက မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော အချုပ်အခြာ အာဏာကို အသုံးပြု၍ မိမိတို့ကြိုက်နှစ်သက်သော နိုင်ငံရေးစနစ်ကို ရွေးချယ်ပြဋ္ဌာန်းခြင်း ပြုယူရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အောက်ပါအင်္ဂါရပ်များပါဝင် ရမည်ဖြစ်သည်။

- (၁) ပြည်ထောင်စု၏အချုပ်အခြာအာဏာကို ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက စုပေါင်းပိုင်ဆိုင် ထားကြောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် တိကျရှင်းလင်းစွာပြဋ္ဌာန်းရမည်။ ထို့အပြင် ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင်အချုပ်အခြာအာဏာသည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ နှင့် ထိုပြည်နယ်များအတွင်း ဗိုတင်းနေထိုင်ကြကုန်သော ပြည်သူလူထုတရပ်လုံး က စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ပြီး ပြည်ထောင်စုတဝှန်းလုံးတွင် တည်ရှိသည်ဟူသော ဖက်ဒရယ် စနစ်အရ အချုပ်အခြာအာဏာ၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကိုလည်း ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဖော်ပြရန် လိုအပ်သည်။
 - (၂) နိုင်ငံသားတို့၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးများဖြစ်သည့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များနှင့် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများကို တိကျရှင်းလင်းစွာ ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။
-

- (၃) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သော တိုင်းပြည်များတွင် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများအားလုံး လူမျိုးအလိုက် ခံစားသင့်ခံစားထိုက်သောစုပေါင်းအခွင့်အရေး များ (ဘာသာစကား၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံများနှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည် မှုများအပါအဝင်) ကို တိကျရှင်းလင်းစွာ ပြဋ္ဌာန်းကာကွယ်ပေးရမည်။ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများ လူမျိုးအလိုက် ခံစားသင့်ခံစားထိုက်သော လူမျိုးရေးဆိုင်ရာ စုပေါင်း အခွင့်အရေးကို တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ “ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်း ခွင့်” Cultural Self-determination ဟု ခေါ်ဆိုသည်။
- (၄) “နိုင်ငံသား” ဖြစ်ခြင်းကိုပြဋ္ဌာန်း၍ နိုင်ငံသားများ၏ “ဆန္ဒမဲပေးပိုင်ခွင့်” အခွင့် အရေးကိုလည်း ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။ ဆန္ဒမဲပေးပိုင်ခွင့်ဟူသောအခွင့်အရေး သည် နိုင်ငံသားတိုင်းအတွက် မိမိတို့၏မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထား သော အချုပ်အခြာအာဏာများကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းပိုင်ခွင့်အပါအဝင်၊ ထိုအာဏာ များကို မိမိတို့ကိုယ်စားလက်တွေ့ကျင့်သုံးခွင့်အပ်နှင်းခြင်းခံရသည့် မိမိတို့၏ ကိုယ် စားလှယ်များကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်ပိုင်ခွင့်နှင့် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ရွေးချယ် တင်မြှောက်ပိုင်ခွင့်ဟူသော “အခွင့်အရေး” (Right) လည်းဖြစ်သည်။
- (၅) အချုပ်အခြာအာဏာ၏ ရေသောက်မြစ်သုံးသွယ်ဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်း (Sepa- ration of Powers) ကို တိကျရှင်းလင်းစွာ ပြဋ္ဌာန်းထားရမည်။ ထိုသို့ နိုင်ငံရေး အာဏာများကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် လိုအပ်သော နိုင်ငံရေးယန္တရားများ နှင့် နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံ (Political Institutions) များကို တိုင်းပြည်အတွင်း တည်ဆောက်ဖန်တီးခွင့်ပေးရမည်။ ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို ကျင့်သုံးနိုင်ရေး အတွက် အဆင့်ဆင့်သော လွှတ်တော်များ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို ကျင့်သုံးနိုင် ရေးအတွက် ဒေသန္တရအဆင့်မှ ပြည်ထောင်စုအဆင့်အထိ အဆင့်ဆင့်သော အစိုးရ များ၊ တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် အဆင့်ဆင့်သော တရားရုံးများကို မည်သို့မည်ပုံဖန်တီးထူထောင်၍ ထိုအာဏာများကိုကိုင်တွယ်မည့် လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အရည်အချင်း၊ ရွေးချယ်ပုံ ရွေးချယ်နည်းနှင့် တာဝန်ထမ်းဆောင် မည့်သက်တမ်းများကိုပါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ပြဋ္ဌာန်းလမ်းညွှန်ရမည်။
- (၆) လူမျိုးပေါင်းစုံရောနှောနေထိုင်၍ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်ကို ကျင့်သုံးသော တိုင်းပြည်များတွင် ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့်ပြည်နယ်အစိုးရများအကြားအာဏာ

ခွဲဝေရေး (Division of Powers) နှင့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့်ပြည်နယ်အစိုးရ များဆက်ဆံရေး (Federal and States Relation) တို့ကို ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံ သဏ္ဍာန် (Form of State) ဖြင့် တိကျရှင်းလင်းစွာ ပြဋ္ဌာန်းရမည်။

- (၇) ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားများနှင့်အညီ လွတ်လပ်သန့်ရှင်း၍တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများမှ ရွေးချယ်တင်မြောက်လိုက်သည့် အစိုးရများ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ၊ လုပ်ထုံး လုပ်နည်းများ၊ အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဍာန်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံစနစ် (Form of Government) တို့ကို တိကျရှင်းလင်းစွာ ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်း၍ အစိုးရကို ဥပဒေဖြင့် ထိန်းကျောင်းလမ်းညွှန်ပေးရမည်။
- (၈) အစိုးရတရပ်၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ဥပဒေနှင့်အညီ ကန့်သတ်ထိန်းချုပ်ပြီး၊ အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားများကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးရာတွင် လမ်းညွှန်ချမှတ်ပေးရုံသာမက ဥပဒေများနှင့်နည်းဥပဒေအသစ်များကို လွှတ်တော်မှတစ်ဆင့် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းရာတွင်လည်း လိုက်နာကျင့်သုံးရမည့် လွှတ်တော်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် ဥပဒေပြုအာဏာတရပ်လုံး၏မူဘောင်နှင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို တိကျရှင်းလင်းစွာ ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။
- (၉) တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ဦးထိပ်ထား၍ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားများကို လိုက်နာစောင့်ထိန်းသောတိုင်းပြည်များတွင် ပြည်ထောင်စုအတွင်း ကျင့်သုံးမည့် ဥပဒေများနှင့် နည်းဥပဒေအားလုံးကို ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ခွင့်ပြုချက်ဘောင်အတွင်းသာ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းကြရမည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လွတ်လပ်သော တရားရုံးများကို ထူထောင်ခွင့်ပေးထားသောကြောင့် နိုင်ငံသားတိုင်းက တရားရုံးများ၏ တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များ သည် ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်ညီညွတ်ခြင်း၊ ဆန့်ကျင်ခြင်းရှိ-မရှိ စုံစမ်းစစ်ဆေးပိုင်ခွင့် အပါအဝင် ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ တရားရုံးတရပ်ရပ်က တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းမရှိဟု ယူဆပါက ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံး (Constitutional Tribunal Court) တွင် အယူခံပိုင်ခွင့် “အခွင့်အရေး” များကိုပါပေးရမည်။
- (၁၀) တိုင်းပြည်၏ အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားများကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသည့် အစိုးရအား နိုင်ငံသားများထံမှ အခွန်တော်ကောက်ယူပိုင်ခွင့်အာဏာပေးရမည်။ ထို့အပြင် ပြည်ထောင်စု လုံခြုံရေးနှင့်အေးချမ်းသာယာရေးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မည့် တပ်မတော်နှင့်ပြည်သူ့ရဲတပ်ဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့်အာဏာကိုလည်း အစိုးရထံ အပ်နှင်းရမည်။

(၁၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အခြေခံအားဖြင့် အခွင့်အရေးနှစ်မျိုးကို ပြဋ္ဌာန်းသည်။ ပထမတမျိုးမှာ - အစိုးရကိုကန့်သတ်သည့် အခွင့်အရေးဖြစ်၍ ယင်းကို အနုတ်လက္ခဏာဆောင်သောအခွင့်အရေး (Negative Right) ဟုခေါ်သည်။ ယင်းကဲ့သို့သောအခွင့်အရေးသည် အစိုးရက ပြည်သူလူထု၏အခွင့်အရေးများကို နှောင့်ယှက်ဟန့်တားခြင်း မရှိရလေအောင် အစိုးရကို တရားဥပဒေဖြင့် ကန့်သတ်ထားသော “အခွင့်အရေး” များဖြစ်သည်။ ဥပမာ - ပြည်သူလူထု၏ လွတ်လပ်စွာရေးသားပြောဆိုခွင့်နှင့် လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်ခွင့်တို့ကို အစိုးရက ပိတ်ပင်တားဆီးခြင်း မပြုရ၊ တရားဥပဒေနှင့်ဆန့်ကျင်၍ မည်သူ့ကိုမျှ ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ခြင်းမပြုရ စသည့် အခွင့်အရေးများဖြစ်သည်။

(၁၂) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ပြည်သူလူထုကို ပေးအပ်ထားသော အခြားအခွင့်အရေးတမျိုးမှာ အစိုးရကို မလုပ်မနေလုပ်ရမည်ဟု အမိန့်သဖွယ် ပေးအပ်ထားသော အခွင့်အရေးဖြစ်သည်။ ယင်းကို “Affirmative Right” ဟု ခေါ်သည်။ Affirmative Right တွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့်ဘာသာစကားတို့ကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းမြှင့်တင်ပေးရမည်ဟူသော အခွင့်အရေး၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းများတခုခုတွင်သော်လည်းကောင်း၊ အလွှာတရပ်ရပ်တွင်သော်လည်းကောင်း၊ လူနည်းစုများနှင့် ခေတ်နောက်ကျကျန်ရစ်သည့် အစုအဖွဲ့များကို အထူးဦးစားပေး၍ ဆောင်ရွက်ရမည့်အစိုးရ၏ တာဝန်ဝတ္တရားနှင့် ထိုသူများ၏ အခွင့်အရေးများကို ဆိုလိုသည်။

(၁၃) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အချုပ်အခြာအာဏာတည်မြဲရေးနှင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးအတွက်သာမက ပြည်သူလူထုတရပ်လုံး၏ဘဝကောင်း စားရေးကို ဦးထိပ်ထား၍ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းအပ်သော တိုင်းပြည်၏ အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ခေတ်ကာလအခြေအနေအကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ထိုဥပဒေကို လိုအပ်လာလျှင် လိုအပ်သလို ပြင်ဆင်ပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်မှာ နိုင်ငံသားတို့ထံတွင် ရှိရှိရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတိုင်းတွင် ထိုဥပဒေကို မည်သို့မည်ပုံ ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲပြဋ္ဌာန်းနိုင်ကြောင်းကို ဖော်ပြသည့် “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ပြဋ္ဌာန်းခြင်း” ဆိုင်ရာပုဒ်မ (သို့မဟုတ်) အခန်းကို အမြဲတမ်းထည့်သွင်းဖော်ပြလေ့ရှိသည်။

အခန်း (၄)

ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်နှင့်အညီ
အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံပူးပေါင်းနေထိုင်သော တိုင်းပြည်တွင် လူမျိုးရေးအရ သော်လည်းကောင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုအရသော်လည်းကောင်း၊ ဘာသာရေးအရသော်လည်းကောင်း၊ ယုံကြည်မှုအရသော်လည်းကောင်း၊ သမိုင်းကြောင်းအရသော်လည်းကောင်း မတူကွဲပြားသော လူမျိုးများ ငြိမ်းချမ်းစွာအတူယှဉ်တွဲနေထိုင်ရေးကို အထူးဦးစားပေးဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်သည်။ လူမျိုးပေါင်းစုံရောနှောနေထိုင်သော တိုင်းပြည်တစ်ခုကို လူမျိုးတမျိုးတည်းသာ နေထိုင်သော တိုင်းပြည်ကဲ့သို့ “အမျိုးသားနိုင်ငံတော်” တခုအဖြစ် ထူထောင်၍ ရမည်မဟုတ်ပေ။ အမျိုးသားနိုင်ငံတော်သည် လူမျိုးတမျိုး၊ ဘာသာစကားတခုနှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုတခုတည်းသာရှိသော တိုင်းပြည်များကိုထူထောင်ရာတွင် ကျင့်သုံးသောစနစ်ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

လူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သော တိုင်းပြည်တစ်ခုကို အမျိုးသားနိုင်ငံတော်အဖြစ် ထူထောင်သွားပါက လူမျိုးတမျိုး (ဝါ) အုပ်ချုပ်သူလူမျိုးများက တခြားအုပ်ချုပ်ခံလူမျိုးများ၏ လူမျိုးဖြစ်ခြင်းလက္ခဏာ၊ ဘာသာစကား၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှုများနှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများကို တနည်းမဟုတ်တနည်း ထိပါးနှောင့်ယှက်ခြင်း၊ ပိတ်ပင်ဟန့်တားခြင်းနှင့် ဖျက်ဆီးဝါးမျှခြင်းတို့ကို အစဉ်အမြဲလုပ်ဆောင်တတ်သည်။ ထို့ကြောင့် လူမျိုးပေါင်းစုံရောနှောနေထိုင်သော တိုင်းပြည်တစ်ခုကို “အမျိုးသားနိုင်ငံတော်” အဖြစ် ထူထောင်ပါက မလွဲမသွေ ရင်ဆိုင်ရမည့် နိုင်ငံရေးဝါဒဆိုးတရပ်မှာ “မဟာလူမျိုးကြီးဝါဒ” ပင်ဖြစ်သည်။

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ၏ “ပြည်ထောင်” များကို စုစည်းထားသည့် “ပြည်ထောင်စု” နိုင်ငံတခု ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤပြည်ထောင်စုကြီးကို မဟာလူမျိုးကြီးဝါဒက လွှမ်းမိုးသွားမည့် အမျိုးသားနိုင်ငံတော်အဖြစ် ထူထောင်၍ရမည် မဟုတ်ပေ။ လူမျိုးပေါင်းစုံ ငြိမ်းချမ်းစွာ၊ ချစ်ကြည်ရင်းနှီးစွာ အတူယှဉ်တွဲနေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် တခုတည်းသောနည်းလမ်းမှာ စစ်မှန်သောဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြင့် ဤပြည်ထောင်စုကြီးကို အသစ်တဖန် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးသာဖြစ်သည်။

ပြည်ထောင်စုကို စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရာတွင် အောက်ပါအခြေခံအင်္ဂါရပ်များနှင့် ပြည့်စုံရမည်ဖြစ်သည်။

- (၁) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကို ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အပြည့်အဝရှိ၍ တန်းတူသော နိုင်ငံရေးအာဏာများ အပ်နှင်းခြင်းခံရသည့် ပြည်နယ်များဖြင့် အခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းရမည်။
- (၂) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များကို ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတည်းဟူသော နိုင်ငံရေးအာဏာ (၃) ရပ်စလုံးကို အပြည့်အဝအပ်နှင်းစေရမည့်အပြင်၊ ထိုနိုင်ငံရေးအာဏာ (၃) ရပ်စလုံးကို တရားဥပဒေနှင့်အညီ လွတ်လပ်စွာ ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် ပြည်နယ်လွှတ်တော်၊ ပြည်နယ်အစိုးရနှင့် ပြည်နယ်တရားရုံးချုပ်များကို လွတ်လပ်စွာ ထူထောင်ပိုင်ခွင့် ရှိစေရမည်။
- (၃) ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မဆန့်ကျင်စေဘဲ လွတ်လပ်စွာ ရေးသားပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိစေရမည်။ သို့မှသာ ပြည်နယ်များ၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို အာမခံချက်ရှိစေနိုင်လိမ့်မည်။
- (၄) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်သည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် (Self-rule) နှင့် ထိုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များ ပူးပေါင်း၍ ဖွဲ့စည်းသည့် ပြည်ထောင်စုကို စုပေါင်းအုပ်ချုပ်ခွင့် (Shared-rule) တို့ကို ပေါင်းစပ်ထားသည့် စနစ်ဖြစ်သောကြောင့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်အစိုးရများအကြားတွင် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် အညီ အာဏာများကို ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း (Division of Powers) ရှိစေရမည်။
- (၅) တန်းတူသောပြည်နယ်များပူးပေါင်း၍ ပြည်ထောင်စုကို ဖွဲ့စည်းသောအခါ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တွင် အမျိုးသားလွှတ်တော် (အထက်လွှတ်တော်) နှင့်ပြည်သူ့လွှတ်တော် (အောက်လွှတ်တော်) များကိုထားရှိရမည်။ ပြည်သူ့လွှတ်တော်သည် ဒီမိုကရေစီစနစ်အရ လူထု (၀၁) လူဦးရေကို ကိုယ်စားပြုသောလွှတ်တော်ဖြစ်၍ အမျိုးသားလွှတ်တော်သည် ပြည်ထောင်စုစနစ်အရ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များကို ကိုယ်စားပြုသောလွှတ်တော်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အမျိုးသားလွှတ်တော်တွင် ပြည်နယ်များက ဦးရေတူညီသော ပြည်နယ်ကိုယ်စားလှယ်များကို စေလွှတ်ခွင့်ရှိစေရမည်။
- (၆) ပြည်နယ်များက စုပေါင်းကျင့်သုံးရန် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်သို့ အပ်နှင်းထားသည့် နိုင်ငံခြားဆက်သွယ်ရေး၊ ပြည်ထောင်စုကာကွယ်ရေး၊ ငွေစက္ကူနှင့်ငွေဒင်္ဂါးထုတ်လုပ်ရေးနှင့် ပြည်ထောင်စုလမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးစသော အာဏာများမှအပြင် ကြွင်းကျန်သောအာဏာ (Residual Powers)များကို ပြည်နယ်များ၌ အပ်နှင်းထားစေရမည်။

- (က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်သည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် (Self-rule) နှင့် စုပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေးစနစ် (Shared-rule) တို့ကို ပေါင်းစပ်ထားသောစနစ်ဖြစ်သောကြောင့် ပြည်ထောင်စုထဲတွင် အနည်းဆုံးအစိုးရ (၂) ရပ် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရပေမည်။ ယင်းတို့မှာ ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများ ဖြစ်ကြသည်။
- (ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများသာမက ဒေသန္တရအစိုးရများကိုလည်း ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရမည်။ ထိုဒေသန္တရအစိုးရများကိုလည်း သင့်လျော်သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ အပြည့်အဝပေးထားရမည်။ အထူးသဖြင့် ဒေသန္တရအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများကို သက်ဆိုင်ရာဒေသစီမံ အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် အခွန်တော်ကောက်ခံခွင့်အာဏာများကို ပေးအပ်ထားရမည် ဖြစ်သည်။

အခန်း (၅) တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး

တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် လွတ်လပ်ခြင်း၊ တန်းတူညီမျှခြင်းနှင့် တရားမျှတခြင်းဟူသော လောကပါလတရားများပေါ်တွင် အခြေတည်သည်။ ထို့ကြောင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် လူသားတိုင်း၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ရရှိပိုင်ဆိုင်ထားသော အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များကို လေးစားအသိအမှတ်ပြုပြီး ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းသည်။ တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် နိုင်ငံသား (လူသား) တိုင်း တန်းတူရည်တူ အခွင့်အရေးရရှိကြသည်ဟူသော လူသားချင်း တန်းတူညီမျှရေးကိုလေးစားအသိအမှတ်ပြုပြီး ထိန်းသိမ်းကာကွယ်သည်။ ထို့အပြင် လူမျိုး၊ ဘာသာစကား၊ ကိုးကွယ်သည့်သာသနာ၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အသားအရောင်ကွဲပြားမှုတို့ကြောင့် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းမရှိစေဘဲ လူမျိုးတိုင်း တန်းတူရည်တူအခွင့်အရေးရရှိကြသည်ဟူသော လူမျိုးရေးတန်းတူညီမျှခွင့်ကိုလည်း လေးစားအသိအမှတ်ပြုပြီး ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည်။ လွတ်လပ်မှုကို အခြေခံ၍ လူသားချင်းတန်းတူညီမျှခွင့်နှင့် လူမျိုးရေးတန်းတူညီမျှခွင့်တို့ကို တရားဥပဒေဖြင့် အခိုင်အမာ ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းနိုင်မှသာလျှင် လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် တရားမျှတမှု ထွန်းကားပြီး လူ့လောကကြီးလည်း ငြိမ်းချမ်းသာယာပေလိမ့်မည်။

အာဏာရှင်စနစ်နှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ် နှစ်ခုအကြား မတူကွဲပြားမှုများနှင့်ခြားနားချက်ပေါင်းများစွာရှိသည်။ ထိုခြားနားချက်ပေါင်း မြောက်မြားစွာရှိသည့်အနက် အရေးကြီးဆုံးသော

ခြားနားချက်တခုမှာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး ရှိ-မရှိ ဟူသောအချက်ဖြစ်သည်။ အာဏာရှင်စနစ်တွင် တရားဥပဒေဆိုသောအရာသည် အာဏာရှင်များ၏အာဏာ တည်မြဲရေးအတွက် အသုံးပြုသည့် နိုင်ငံရေးကိရိယာတခုမျှသာဖြစ်သည်။ တရားဥပဒေက ပြည်သူလူထု၏အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းခြင်းမရှိဘဲ အုပ်စိုးသူအာဏာရှင်များ၏ အကျိုးစီးပွားကိုသာ ကာကွယ်ပေးလေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် အာဏာရှင်စနစ်တွင် အာဏာရှင်များသည် တရားဥပဒေအထက် (Above the Law) တွင် ရှိနေကြသည်။ သူတို့ အာဏာတည်မြဲရေးအတွက် ဥပဒေကို အမျိုးမျိုးပြဋ္ဌာန်းကာ ပြည်သူလူထုကို ထိုဥပဒေများဖြင့် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်လေ့ရှိသည်။ ယင်းကဲ့သို့ တရားဥပဒေဖြင့် အုပ်ချုပ်ခြင်း (The Rule by Law) ဟု ခေါ်ဆိုတတ်ကြသေးသည်။ ဥပဒေဖြင့်အုပ်ချုပ်ရုံမျှဖြင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး မရှိနိုင်ပေ။ အကြောင်းမှာ မတရားသောဥပဒေသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ဆန့်ကျင်နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး ဟူသော တရားရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံရေးစကားကို ၁၂၁၅ ခုနှစ်ကာလတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော မက္ကနာကာတာ (Magna Carta) နှင့်အတူ ပေါ်လာခဲ့သောခေတ်သစ်နိုင်ငံရေးအတွေးအခေါ်တခုဖြစ်ပါသည်။ မူရင်းဆိုလိုချက်မှာ ရှင်ဘုရင်အပါအဝင် အုပ်ချုပ်သူအစိုးရက အပြစ်မဲ့နိုင်ငံသားများကို တရားဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်၍ (တရားဥပဒေဘောင်ကိုကျော်၍) ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်အပြစ်ပေးခြင်းမပြုရ။ တရားဥပဒေနှင့်အညီ ပြစ်မှုကျူးလွန်သည်ဟု တရားရုံးက တရားသဖြင့်စီရင်ခြင်း၊ ဒဏ်ခတ်ခြင်းခံရသူမှအပ၊ မည်သူတစ်ဦးတယောက်ကိုမျှ ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ဒဏ်ခတ်ခြင်းမပြုရဟု... ရှင်ဘုရင်၏ အကြောင်းမဲ့အာဏာကို ကန့်သတ်ချုပ်ချယ်ခြင်းဖြင့် အစပြုခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် ရှင်ဘုရင်အပါအဝင် အုပ်ချုပ်သူအစိုးရ၏ ထင်ရာလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ကန့်သတ်ချုပ်ချယ်ထားပါသည်။ နိုင်ငံသားတိုင်း ပြစ်မှုကျူးလွန်သည်ဟု တရားရုံးကစီရင်ခြင်းမချမှတ်ဘဲ၊ ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ခြင်း မပြုရဟူသော လွတ်လပ်မှုတသည့် တရားစီရင်ခြင်းနှင့်တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် အုပ်ချုပ်သူအစိုးရနှင့်အုပ်ချုပ်ခံပြည်သူ လူထုတို့သည် တန်းတူရည်တူအခွင့်အရေးရှိကြကြောင်းကို ဖော်ပြသည်။ မည်သူမဆို တရားဥပဒေ ချိုးဖောက်ပါက တရားဥပဒေနှင့်အညီ တရားစီရင်ခြင်းခံကြရမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ ပြစ်မှုထင်ရှားသည်ဟု တရားစီရင်ခြင်းခံရပါ တရားဥပဒေနှင့်အညီ ပြစ်ဒဏ်ခံကြရမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ မည်သူတို့တယောက်မျှ တရားဥပဒေအပေါ် (Above the Law) တွင် မရှိနိုင်ကြောင်းကို တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးက ထင်ရှားစေပါသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင်မူ နိုင်ငံသားတိုင်းသည် တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် တန်းတူရည်တူအခွင့်အရေးရရှိကြသည်။ မည်သူကမျှ တရားဥပဒေအထက်တွင် မရှိသကဲ့သို့ တရားဥပဒေဘောင်၏ အပြင်ဘက်တွင်လည်း မလှုပ်ရှားနိုင်ကြပေ။ လူမျိုးမရွေး၊ ဘာသာမရွေး၊ လိင်ခွဲခြားမှုမရှိ၊ လူတန်းစား နိမ့်မြင့်ခွဲခြားမှု မရှိ၊ အားလုံးတန်းတူသည်။ တရားဥပဒေ၏ ကာကွယ်

စောင့်ရှောက်မှုကို တန်းတူရည်တူ ခံစားနိုင်သကဲ့သို့ ပြစ်မှုကျူးလွန်ပါက မည်သူမဆို ပြဋ္ဌာန်းထားသော တရားဥပဒေအတိုင်း ပြစ်ဒဏ်စီရင်ခြင်းခံကြရမည်သာ ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးနိုင်ရေးအတွက် အောက်ပါအင်္ဂါရပ်များနှင့်ပြည့်စုံသောလူ့အဖွဲ့အစည်းကို တည်ဆောက်ရမည်။

- (၁) တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် နိုင်ငံသားတိုင်း တန်းတူရည်တူ အခွင့်အရေးရှိကြသည်။
 - (၂) တိုင်းပြည်၏အမြင့်ဆုံးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နေရသောသမ္မတ၊ ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် ဝန်ကြီးများ အပါအဝင်အစိုးရတရပ်လုံးသော်လည်းကောင်း၊ ပြည်ထောင်စုလုံခြုံရေးအတွက် တာဝန်ယူထမ်းဆောင်နေသော တပ်မတော်၏အမြင့်ဆုံးသော စစ်သေနာပတိချုပ်မှ အနိမ့်ဆုံးစစ်သားအထိသော်လည်းကောင်း၊ ပြည်ထောင်စုအတွင်း တရားဥပဒေထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်နေကြသောပြည်သူ့စစ်များသည်သော်လည်းကောင်း မည်သူမျှ တရားဥပဒေ၏ အထက်တွင် မရှိကြ။ တရားဥပဒေအတိုင်း ပေးအပ်ထားသည့်တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ကြပြီး ပြစ်မှုတစ်ခုတရားကျူးလွန်ပါက တရားဥပဒေအတိုင်း တရားစီရင်ခြင်းခံကြရမည်ဖြစ်၍ ပြစ်မှုကျူးလွန်ကြောင်းထင်ရှားပါက တရားဥပဒေဖြင့် အရေးယူအပြစ်ပေးခံကြရမည် ဖြစ်သည်။
 - (၃) လူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သော တိုင်းပြည်တွင်ကျင့်သုံးမည့် အမြင့်ဆုံးသော ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှစ၍ ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေများ အပါအဝင် အခြားအခြားသောဥပဒေများအားလုံးတို့သည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအားလုံး၏အရေး၊ ပြည်သူလူထုတရပ်လုံး၏အရေးနှင့် အကျိုးစီးပွားတို့ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရမည်။ လူတစ်စုအရေး၊ အာဏာရှင်တချို့အရေး၊ စစ်တပ် (သို့မဟုတ်) ဝန်ထမ်းတချို့၏အရေး၊ လူမျိုးတမျိုးအရေးနှင့် ဘာသာရေးတခုခု၏အရေးကိုသာ ဦးစားပေး၍ မည်သည့်ဥပဒေကိုမျှ သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းခြင်း မပြုအပ်ပေ။
 - (၄) ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက တရားဥပဒေကို လေးစားလိုက်နာရမည်။ ထိုသို့ဥပဒေကို လေးစားလိုက်နာရေးအတွက် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းမှာ ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက မိမိတို့၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် မိမိတို့၏ဆန္ဒအမြင်ကို လွတ်လပ်စွာ ဆွေးနွေးတင်ပြ၍ မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ပါဝင်ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေကို ကျင့်သုံးခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးသည် ထိုဥပဒေကို မိမိတို့၏ပိုင်ဆိုင်မှုအဖြစ် လေးစားလိုက်နာကြမည်ဖြစ်သည်။
-

- (၅) တရားဥပဒေစိုးမိုးသော လူ့အဖွဲ့အစည်းထူထောင်နိုင်ရေးအတွက် ဥပဒေကျွမ်းကျင်သူများကို တက္ကသိုလ်များမှသော်လည်းကောင်း၊ အခြားသင်တန်းများမှသော်လည်းကောင်း မွေးထုတ်ပေးရမည့်အပြင် ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံး နားလည်သဘောပေါက်နိုင်ရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရမည်။ ရက်တိုသင်တန်းများ၊ ရှင်းလင်းဟောပြောပွဲများ၊ စာအုပ်စာစောင်များထုတ်ဝေခြင်းများအပြင် ရေဒီယို၊ ရုပ်မြင်သံကြားနှင့် သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်မျိုးစုံကိုအသုံးပြုပြီး လူထုပညာပေးလုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင်ရမည်။
- (၆) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လွတ်လပ်သော တရားရုံးများကို ထားရှိရမည့်အပြင် ဥပဒေပညာကျွမ်းကျင်သော တရားသူကြီးများလည်းခန့်ထားရမည်။ ထို့အပြင် ပြစ်မှုတစ်ခုတရား ကျူးလွန်သည်ဟု စွပ်စွဲခံရသောအမှုသည်များအား တရားမျှတစွာ တရားစီရင်နိုင်ရေးအတွက် ရှေ့နေများငှားရမ်းခွင့်၊ အမှုသည်က ရှေ့နေငှားရမ်းနိုင်သော ငွေအင်အားမရှိပါက အစိုးရတရားရုံးများက အကုန်အကျခံပြီး ငှားရမ်းပေးခွင့် စသည့် အခွင့်အရေးများကို ထားရှိရမည်။
- (၇) တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် တရားသောဥပဒေရှိရမည်။ မတရားသောဥပဒေဖြင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ဖော်ဆောင်၍ မရပါ။ တရားသောဥပဒေသည် ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံးက မိမိတို့၏သမိုင်းနောက်ခံ၊ ယဉ်ကျေးမှုနောက်ခံ၊ ပကတိအခြေအနေများနှင့် လိုက်လျောညီထွေစွာ မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကိုကျင့်သုံး၍ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသောဥပဒေဖြစ်သည်။

အခန်း (၆)
ဥပဒေပြုရေးအာဏာ

နိုင်ငံရေးသည် အာဏာပြဿနာများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရသောအလုပ်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးအာဏာသည် တန်ခိုးကြီး၏။ တန်ခိုးကြီးသဖြင့်လည်း ဖောက်ပြန်တတ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် တန်ခိုးကြီးပြီး ဖောက်ပြန်တတ်သော နိုင်ငံရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်သုံးစွဲရာတွင် အလွဲသုံးစားမှု အလွယ်တကူ ဖြစ်ပေါ်တတ်သည်။ ထို့ကြောင့် “Power corrupts, and absolute power corrupts absolutely” ဟူသောစကားရပ်ပေါ်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာများ အလွဲသုံးစားခြင်းမရှိရလေအောင် နိုင်ငံရေးအာဏာ

(၃) ရပ်ကို ပိုင်းခြားသုံးစွဲကြောင်း “Seperation of Power” အကြောင်းတွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံရေးအာဏာ (၃) ရပ်စလုံးတွင် အရေးကြီးဆုံးသောအာဏာမှာ ဥပဒေပြုရေး အာဏာဖြစ်သည်။ ကောင်းမွန်မှန်ကန်၍ တရားမျှတသောဥပဒေကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းနိုင်မှသာလျှင် နိုင်ငံတော်ကို တည်ငြိမ်အေးချမ်းစွာအုပ်ချုပ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ တရားမျှတသော ဥပဒေကို လက်တွေ့ပြုကျင့်နိုင်မှသာ လွတ်လပ်ခြင်း၊ တန်းတူညီမျှခြင်းနှင့် တရားမျှတခြင်း တည်းဟူသော လောကပါလတရားများထွန်းကားပြီး လူ့အဖွဲ့အစည်းကြီးလည်း တည်ငြိမ် အေးချမ်းမည်။ ထို့ကြောင့် တရားဥပဒေစိုးမိုး၍ ငြိမ်းချမ်းသာယာပြီး တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးသော နိုင်ငံတော်တခု ထူထောင်နိုင်ရန်အတွက် တရားမျှတသည့် “တရားဥပဒေများ” ကို ရေးသား ပြဋ္ဌာန်းရန် အထူးလိုအပ်သည်။

ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်တကွ တိုင်းပြည်၏ အသက် သွေးကြောတမျှ အရေးကြီးသောဥပဒေများကို မိမိတို့ကိုယ်စား ရေးသားပြုစုအတည်ပြု နိုင်ခြင်းငှာသော်လည်းကောင်း၊ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းငှာသော်လည်းကောင်း ဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကို ပြည်ထောင်စုတွင် တည်ဆောက်ထားရမည်။ တပြည်ထောင်စနစ်ကျင့်သုံး သောတိုင်းပြည်များတွင် လွှတ်တော်တရပ်သာ လိုအပ်သော်လည်း လူမျိုးပေါင်းစုံရောနှော နေထိုင်သော ပြည်ထောင်စုစနစ်ကိုကျင့်သုံးသော တိုင်းပြည်များတွင် အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော်ဟူ၍ လွှတ်တော် (၂) ရပ် ထားရှိပြီး၊ ပြည်နယ်လွှတ်တော်ကိုလည်း ဖွဲ့စည်း ထူထောင်ရပေမည်။

ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ကိုင်စွဲကျင့်သုံးသောလွှတ်တော်များ၏ အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍမှာ-

- (၁) တိုင်းပြည်တွင် ကျင့်သုံးမည့် “ဥပဒေကြမ်း” များကို အကျေအလည် ဆွေးနွေးခြင်း၊ ဝေဖန်သုံးသပ်ချက်များပြုလုပ်ပြီး တိုင်းပြည်နှင့်ပြည်သူလူထုအတွက် အကျိုးရှိသည် ဟု ပြည်သူ့လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်အများစုက ထောက်ခံဆန္ဒမဲပေးပါက လွှတ်တော်တွင် တင်သွင်းသော ဥပဒေကြမ်းများကို ဥပဒေအဖြစ် အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းခြင်း။
 - (၂) အစိုးရက တင်သွင်းသော နိုင်ငံတော်၏ နှစ်စဉ်ရသုံးခန့်မှန်းခြေ ငွေဥပဒေကြမ်းများ ကို အတည်ပြုခြင်း။
 - (၃) ကာကွယ်ရေးနှင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာဝန်ထမ်းများ အပါအဝင် တိုင်းပြည်တွင် တာဝန် ထမ်းဆောင်နေကြသည့် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းအားလုံးနှင့် အစိုးရယန္တရားအားလုံးကို
-

တရားဥပဒေနှင့်အညီ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခြင်း ရှိ-မရှိ ဥပဒေရှုထောင့်မှ ကြည့်ရှု စောင့်ထိန်းခြင်း။

- (၄) အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ကိုင်စွဲကျင့်သုံးနေကြသောအစိုးရနှင့်တကွ ဝန်ကြီးဌာန အားလုံးအား တရားဥပဒေဘောင်အတွင်း တာဝန်ထမ်းဆောင်ခြင်း ရှိ/မရှိကို ဥပဒေပြု လွှတ်တော်က ကြီးကြပ်ရမည်။ အထူးသဖြင့် သမ္မတစနစ်ကိုကျင့်သုံးသော တိုင်းပြည် များတွင် ဥပဒေပြုရေးအာဏာနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို လုံးလုံးလျားလျား ခွဲခြား ထားသောကြောင့် ပို၍အရေးကြီးသည်။
- (၅) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ဥပဒေပြုရေးအာဏာဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ထိန်းကျောင်း ထားသည်။

အခန်း (၇) အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကိုကျင့်သုံးပြီး အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားတခု လုံးကို စီမံခန့်ခွဲသည့် “အစိုးရ” ကို ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်တင်မြှောက်သည်။

ပြည်သူလူထုက ရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသော အစိုးရဟုဆိုရာတွင် ပါလီမန်ဒီမို ကရေစီစနစ်တွင် ကျင့်သုံးသော အစိုးရတရပ်ကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်ပုံစနစ်နှင့် သမ္မတစနစ် ကို ကျင့်သုံးသော တိုင်းပြည်များတွင် ရွေးချယ်ပုံစနစ်တို့ မတူညီကြပေ။ ပါလီမန်ဒီမိုကရေစီ စနစ်တွင် ဝန်ကြီးချုပ်မှစ၍ ဝန်ကြီးအဖွဲ့ အားလုံးကို ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးချယ် တင်မြှောက်ထားသည့် ပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ် (ပါလီမန်အမတ်) များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ထို့ကြောင့် ပါလီမန်စနစ်တွင် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲ (General Elections) များကိုလည်း ကျင်းပရသည်။ သမ္မတစနစ် (အထူးသဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု) တွင် သမ္မတတစ်ဦးတည်း ကို ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်သည်။ ထို့ကြောင့် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲကို တိုက်ရိုက် ကျင်းပရသည်။ ပြည်သူလူထုက သမ္မတကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်ပြီးနောက် သမ္မတက သူ၏ အစိုးရတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်ကြရမည့် ဝန်ကြီးအဖွဲ့များကို သူ့စိတ်တိုင်းကျ ရွေးချယ်ပြီး တာဝန်များကို ပေးအပ်ရသည်။ သို့သော် သမ္မတက ဝန်ကြီးအဖြစ် အဆိုပြုထားသောပုဂ္ဂိုလ်

များကို ပြည်သူ့လွှတ်တော်နှင့် အမျိုးသားလွှတ်တော်နှစ်ရပ်စလုံးက အတည်ပြုပေးရသည်။ ထို့ကြောင့် မည်သည့်ဝန်ကြီးတဦးတယောက်ကိုမျှ ပြည်သူ့လွှတ်တော်၏ အတည်ပြုထောက်ခံခြင်းမရှိဘဲ ခန့်အပ်ပိုင်ခွင့် မရှိပေ။

တိုင်းပြည်၏ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို တိုက်ရိုက်ကိုင်တွယ် ကျင့်သုံးခွင့်ရှိသော ပြည်ထောင်စုအစိုးရသည် တိုင်းပြည်ကို စီမံအုပ်ချုပ်ရာ၌ တာဝန်အရှိဆုံးသောအဖွဲ့ ဖြစ်သည်။ ထိုတာဝန်များတွင် -

- (၁) တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားအားလုံး ချောမွေ့စွာ လည်ပတ်နိုင်ရေးအတွက် ဝန်ကြီးဌာနအသီးသီးကိုဖွဲ့စည်း၍တာဝန်ပေးအပ်ခြင်း၊ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခြင်း။
- (၂) ပြည်ထောင်စုကာကွယ်ရေးနှင့်လုံခြုံရေးဆိုင်ရာဝန်ထမ်းများဖြစ်ကြသည့် တပ်မတော် (ကြည်း၊ ရေ၊ လေ) နှင့် ပြည်သူ့ရဲတပ်ဖွဲ့များ၊ အခြားစစ်ဝန်ထမ်းများဆိုင်ရာ တပ်ဖွဲ့များကို ကြီးကြပ်ခြင်း၊ တာဝန်ယူခြင်းနှင့် တာဝန်ခံခြင်း။
- (၃) ပြည်ထောင်စု၏ နှစ်စဉ် ရသုံးခန့်မှန်းခြေငွေစာရင်းကို ပြုစုခြင်း။
- (၄) ပြည်ထောင်စုတိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းဌာနအသီးသီးကို ကမကထလုပ်၍ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ခြင်း။
- (၅) နိုင်ငံခြားတိုင်းပြည်များနှင့် သံတမန်ရေးအရသော်လည်းကောင်း၊ စီးပွားရေး၊ လုံခြုံရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုစသည့် ကဏ္ဍပေါင်းစုံမှသော်လည်းကောင်း ဆက်သွယ်ဆက်ဆံရေးကို တာဝန်ယူခြင်းနှင့်တာဝန်ခံခြင်း။
- (၆) ပြည်ထောင်စု၏တရားစီရင်ရေးကို တာဝန်ယူ၊ တာဝန်ခံမည့် တရားသူကြီးချုပ်မှစ၍ တရားရေးဆိုင်ရာဝန်ထမ်းများကို ခန့်အပ်ခြင်း။
- (၇) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်သည့်အစိုးရက တရားရေးဌာနကိုကိုင်တွယ်သည့် ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ်မှစ၍ တရားလွှတ်တော်တရားသူကြီးများ အပါအဝင် တရားရေးဝန်ထမ်းများကို ခန့်အပ်ပြီး၊ ပြည်သူ့လွှတ်တော်၏ အတည်ပြုချက်ကို ခံယူရသည်။ ဤနည်းဖြင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ၊ တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ အချင်းချင်း ထိန်းညှိခြင်း၊ ထိန်းကျောင်းခြင်း (Check and balance) ပြုလုပ်နိုင်သည်။

အခန်း (၈)

တရားစီရင်ရေးအာဏာ

တရားဥပဒေစိုးမိုး၍ လောကပါလတရားများ ထွန်းကားသော လူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်း တရပ် ထူထောင်နိုင်ရေးအတွက် လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးကို ကျင့်သုံးရပါမည်။ လွတ်လပ် သော တရားစီရင်ရေးကို ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် ပြည်ထောင်စု၏ တရားစီရင်ရေးအာဏာ ကို သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ပေးထားရမည်ဖြစ်ပြီး ပြည်ထောင်စု၏ အခြားအာဏာရပ်များဖြစ် ကြသော ဥပဒေပြုရေးအာဏာနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာတို့၏ သြဇာသက်ရောက်လွှမ်းမိုးခြင်း မရှိအပ်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်တကွ တရားသဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းထားသော အခြားဥပဒေ များနှင့်အညီ လွတ်လပ်စွာ တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းများကို ပြုလုပ်ရမည်။ ထို့အပြင် လွတ်လပ် သောတရားစီရင်ခြင်း၏ အရေးကြီးသောအခြားအင်္ဂါရပ်တခုမှာ နိုင်ငံရေးအာဏာကြောင့် သြ ဇာကြီးမားသူများ၊ ပစ္စည်းဥစ္စာနှင့် ငွေကြေးသြဇာကြီးမားသူများ၊ ဘာသာရေးနှင့် လူမှုရေး အခြေအနေမျိုးစုံကြောင့် သြဇာအာဏာကြီးသူများ၏ သြဇာစွက်ဖက်လွှမ်းမိုးမှုတို့မှ ကင်းလွတ် ရေးဖြစ်သည်။

လွတ်လပ်သောတရားစီရင်ခြင်း၏အနှစ်သာရသည် တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် နိုင်ငံသားတိုင်း တန်းတူအခွင့်အရေးရှိသည်။ မည်သူမျှ ဥပဒေအထက် (Above the Law) တွင် မရှိနိုင်ဟူသောအချက် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးကို ထိရောက်စွာဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အောက်ပါအချက်များ လိုအပ်သည်။

- (၁) လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးတွင် တရားသူကြီးများသည် လွတ်လပ်စွာဖြင့် တရား ဥပဒေနှင့်အညီ တရားစီရင်ခွင့်ရှိရမည်။ လွတ်လပ်စွာ ဟုဆိုရာတွင် တရားသူကြီး တဦးက မိမိဆန္ဒသဘောအတိုင်း တဖက်သတ်စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းများ မဟုတ်ပါ။ ပြည်ထောင်စုက ပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေများနှင့်အညီ တရားစီရင် ဆုံးဖြတ်ခြင်းများကိုသာ ဆိုလို သည်။
- (၂) လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ခြင်းဟုဆိုရာ၌ တရားစီရင်ရေးကိစ္စအဝဝတွင် အုပ်ချုပ် ရေးအာဏာကို ကိုင်စွဲကျင့်သုံးနေသောအစိုးရ၊ ဥပဒေရေးပြုအာဏာကို ကိုင်စွဲ ကျင့်သုံးနေသောလွှတ်တော်၊ ပြည်ထောင်စုလုံခြုံရေးနှင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက် ရေးကို တာဝန်ယူထမ်းဆောင်နေကြသောတပ်မတော်နှင့် ပြည်သူ့ရဲတပ်ဖွဲ့၊ နိုင်ငံတော်၏အဆင့်ဆင့်သောတာဝန် များကို ထမ်းဆောင်နေကြသော ဝန်ထမ်းများ

နှင့်အရာရှိကြီးများ၏ သြဇာစွက်ဖက်လွှမ်းမိုးမှုမှ ကင်းရှင်းစေရမည်ဟုဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။

(၃) လွတ်လပ်သောတရားစီရင်ရေးက နိုင်ငံသားတိုင်း တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် တန်းတူ ရည်တူ အခွင့်အရေးအာမခံချက်ပေးကြောင်း၊ မည်သည့်တရားစီရင်ရေးကို မျှ နိုင်ငံရေးသြဇာလွှမ်းမိုးမှု၊ ဘာသာရေး သြဇာလွှမ်းမိုးမှုနှင့် အခြားသော သြဇာ လွှမ်းမိုးမှု တစ်စုံတစ်ရာမရှိကြောင်း ပြသရမည်။

(၄) ပြည်ထောင်စု၏ တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ကိုင်စွဲနေကြသော ပြည်ထောင်စုတရား လွှတ်တော်ချုပ်မှစ၍ အဆင့်ဆင့်သော တရားရုံးများ၊ ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ်မှစ၍ အဆင့်ဆင့်သော ဥပဒေဝန်ထမ်းများ၊ နိုင်ငံရေးအရ ခန့်အပ်ထားသည့် တရားရေး ဝန်ကြီးနှင့် တရားသူကြီးများသည် ပြည်ထောင်စုဥပဒေပြုအဖွဲ့က တရားဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသောအခါ ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်း ရှိ-မရှိကိုအဆုံးအဖြတ်ပေးရမည့်အပြင် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်များ၏ လုပ်ဆောင် ချက်များက တရားဥပဒေနှင့်ကိုက်ညီခြင်း ရှိ-မရှိ၊ မရှိပါက လိုအပ်လျှင် လိုအပ်သလို စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ပြုလုပ်၍ ဥပဒေဆိုင်ရာအဆုံးအဖြတ်များကို ပေးရမည်။

အခန်း (၉) ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် ရွေးကောက်ပွဲ

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် နိုင်ငံရေးဝါဒတစ်ခု မဟုတ်ပါ။ နိုင်ငံရေးအာဏာများကို ကိုင်တွယ် ကျင့်သုံးရာတွင် အသုံးပြုသော ကျင့်စဉ်တစ်ခုသာဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စုအာဏာများကို ပြည်သူလူထုက အများဆန္ဒနှင့်အညီ ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် ခွင့်ပြုထားသောစနစ် တစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်သူလူထုက မိမိဆန္ဒအမှန်ကို လွတ်လပ်စွာ ဖော်ထုတ် နိုင်သောရွေးကောက်ပွဲများကို ပုံမှန်ကျင်းပပေးရမည်။ ယင်းသည် ဒီမိုကရေစီ၏ လေးနက် ထူးခြားသောအင်္ဂါရပ်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့ လွတ်လပ်စွာတရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများကို အခါအားလျော်စွာ ကျင်းပ ပေးခြင်း၏ အကြောင်းအရင်းများမှာ -

(၁) ပြည်သူလူထုသည် မိမိတို့လိုလားသော နိုင်ငံရေးစနစ်ကို လွတ်လပ်စွာ ရွေးချယ်ပိုင်

ခွင့်ရှိရေးနှင့် မိမိတို့၏ နိုင်ငံရေးကြံ့ခိုင်မှုကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာ ဖန်တီး ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရရှိရေး၊

- (၂) တိုင်းပြည်၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် ပြည်သူတရပ်လုံး၏ နေ့စဉ်နှင့်အမျှ ရင်ဆိုင်နေရ သောနိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးနှင့်လူမှုရေးပြဿနာများကို အကောင်းဆုံးဖြေရှင်းပေးနိုင် သည့်ခေါင်းဆောင်များနှင့် ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်တင်မြောက်ခွင့် ရရှိရေး၊
- (၃) အစိုးရတရပ်မှ တရပ်သို့ ပြည်ထောင်စုအာဏာများကို ငြိမ်းချမ်းစွာဖြင့် တရားဥပဒေ နှင့်အညီ လူထုဆန္ဒခံယူ၍ လွှဲပြောင်းပေးနိုင်ရေး စသည့်အချက်များ ပါဝင်သည်။

သို့ရာတွင် ရွေးကောက်ပွဲသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခိုင်အမာ တည်ဆောက်ကာ ကွယ်နိုင်ရေးအတွက် တခုတည်းသောနည်းလမ်းမဟုတ်ပေ။ အာဏာရှင်များကလည်း မိမိတို့ ပိုင်ဆိုင်ထားသောအာဏာများ၊ စည်းစိမ်များ၊ လက်နက်အင်အားများကို အားကိုးအသုံးပြုပြီး ရွေးကောက်ပွဲများကို အနိုင်ရအောင်လုပ်နိုင်သည်။ ဤသို့ဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲကိုအသုံးချ၍ အာဏာရှင်စနစ်ကိုတည်ဆောက်နိုင်ကြသည်။ ကမ္ဘာ့သမိုင်းတွင် အဆိုးဝါးဆုံးအာဏာရှင်ကြီး ဖြစ်သည့် ဟစ်တလာသည် ရွေးကောက်ပွဲဖြင့် အာဏာရရှိခဲ့သည်ဟူသော အချက်ကို မမေ့ သင့်ပေ။

ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားနှင့်အညီ ကျင်းပအပ်သည့် ရွေးကောက်ပွဲများသည် သန့်ရှင်း ၍ တရားမျှတမှု ရှိရမည်။ သန့်ရှင်း၍ တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပနိုင်ရေး အတွက် အောက်ပါအင်္ဂါရပ်များ လိုအပ်သည်။

- (၁) တရားဥပဒေက အသက်အရွယ် ပြည့်ပြီးသူဟု သတ်မှတ်ထားသော မည်သည့် နိုင်ငံသားမဆို လွတ်လပ်စွာ မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။
- (၂) အသက်အရွယ်ပြည့်ပြီးသူဟု တရားဥပဒေက သတ်မှတ်ထားသည့် မည်သည့်နိုင်ငံသား တဦးတယောက်ကိုမျှ ကိုယ်အင်္ဂါချို့ယွင်းမှုကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ အင်္ဂါမစုံလင် မှုကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ လိင်ခွဲခြားမှုကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ လူမျိုးကွဲ ပြားခြားနားမှုကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဘာသာရေးနှင့် ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှု ကွဲပြားခြားနားမှုကြောင့်သော်လည်းကောင်း မဲပေးပိုင်ခွင့်ကို တားမြစ်ခြင်း မရှိစေရ။
- (၃) နိုင်ငံသားတိုင်း မဲပေးပိုင်ခွင့်နှင့် အရွေးခံပိုင်ခွင့် “အခွင့်အရေး” အပြည့်အဝ ရရှိစေ ရမည်။
- (၄) ပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် အရွေးချယ်ခံရန်ဆန္ဒရှိသည်ဟု မိမိကိုယ်တိုင်ကသော် လည်းကောင်း၊ သက်ဆိုင်ရာပါတီများကသော်လည်းကောင်း၊ ကြေညာခြင်းခံရသော ကိုယ်စား လှယ်လောင်းများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ပါတီပေါ်လစီ

နှင့်မူဝါဒများကို မဲဆန္ဒရှင်ပြည်သူလူထုထံသို့ လွတ်လပ်စွာ တင်ပြစည်းရုံးနိုင်ခြင်း
ငှာ လွတ်လပ်စွာ ပြောဆို ရေးသား၊ မဲဆွယ်စည်းရုံးပိုင်ခွင့်ရှိရမည့်အပြင် အခြားပြိုင်
ဘက်နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ပေါ်လစီ၊ မူဝါဒနှင့်လုပ်ဆောင်ချက်များ၏ အားနည်းချက်
များ၊ ချို့ယွင်းချက်များကို လွတ်လပ်စွာ ဖော်ထုတ်ဝေဖန်ခွင့်ရရှိရမည်။

- (၅) ရွေးကောက်ပွဲတွင် အရွေးချယ်ခံရန်စာရင်းတင်သွင်းထားသောကိုယ်စားလှယ်လောင်း
များနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီအားလုံးသည် တန်းတူသောလွတ်လပ်ခွင့်၊ ရေးသားပြောဆို
ခွင့်၊ စည်းရုံးမဲဆွယ်ခွင့်များ ရရှိရမည်။
- (၆) မဲလိမ်၊ မဲခိုး၊ မဲဝယ်မှုများနှင့် အခြားသော မတရားလုပ်ဆောင်မှုမျိုးစုံမှ ကင်းရှင်းနိုင်
ရေးအတွက် ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်က ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေနှင့် နည်းဥပဒေများ
ပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ လူထုအား နားလည်အောင် ရှင်းလင်းခြင်း၊ တင်ပြခြင်းများ ပြုလုပ်ရ
မည်။ ရွေးကောက်ပွဲတွင် မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိသော ပြည်သူတရပ်လုံး လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒ
မဲပေးနိုင်ရေးအတွက် စီမံဆောင်ရွက်ပေးရမည်။ အသက်အရွယ်ကြီးရင့်ခြင်းကြောင့်
သော်လည်းကောင်း၊ မယွှမရောင်သာသော လူမှုရေးကိစ္စနှင့်အခြားသောကိစ္စများ
ကြောင့်သော်လည်းကောင်း ရွေးကောက်ပွဲနေ့ရက်တွင် မဲရုံသို့ ဆန္ဒမဲပေးနိုင်သူများ
မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိစေရေးအတွက် အခြားနည်းလမ်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
- (၇) ရွေးကောက်ပွဲတွင် တရားမျှတ၍ လွတ်လပ်သန့်ရှင်းစွာ ပြည်သူများ မဲပေးနိုင်ခွင့်
ရှိ-မရှိအား ကြီးကြပ်စောင့်ကြည့်ပိုင်ခွင့်ကို ခွင့်ပြုထားရမည်။
- (၈) ဆန္ဒမဲများ ရေတွက်သောအခါ အမှားအယွင်း မရှိစေရေး၊ လိမ်လည်မှုများ မရှိစေ
ရေး၊ မဲလိမ်၊ မဲခိုး၊ မဲဝယ်မှုများ မရှိစေရေးအတွက် တရားဥပဒေဖြင့် တင်းကျပ်စွာ
ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
- (၉) ဆန္ဒမဲများကို အများပြည်သူရှေ့မှောက်တွင် မှန်ကန်စွာ ရေတွက်ရမည်။
- (၁၀) ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဆန္ဒမဲများရေတွက်ရာ၌လည်းကောင်း၊ မဲပေးပုံပေးနည်းမှားယွင်း
သည်ဟု ယူဆမှု၊ မကျေနပ်မှု၊ အငြင်းပွားမှုများ ပေါ်ပေါက်လာပါကလည်းကောင်း
တရားနည်းလမ်းကျစွာ ဖြေရှင်းနိုင်ရေးအတွက် တရားဥပဒေဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေး
ရမည်။

လွတ်လပ်၍တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပနိုင်ရေးအတွက် အထူးလိုအပ်
သောအချက်မှာ မဲပေးပုံ၊ မဲပေးနည်းစနစ်ကို ပြည်သူလူထု ကောင်းမွန်စွာ နားလည်သဘောပေါက်
နိုင်ရေးအတွက် ပညာပေးလုပ်ငန်းများကို ကြိုတင်၍ စနစ်တကျ ဆောင်ရွက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် အများဆန္ဒဖြင့်အရာရာကိုဆုံးဖြတ်သောစနစ်ဖြစ်သဖြင့် အလွန်ကောင်းသည်။ အများပြည်သူဆန္ဒကို လွတ်လပ်စွာဖော်ထုတ်၍ ရွေးကောက်ပွဲတွင် မိမိတို့ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခွင့်ရှိသောကြောင့် ပို၍ကောင်းသည်။ သို့သော် ထိုကောင်းကွက်များကို ကိုယ်ကျိုးရှာနိုင်ငံရေးသမားများနှင့် အာဏာမက်ပုဂ္ဂိုလ်များက အလွဲသုံးစားပြုလုပ်တတ်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲသည် ဒီမိုကရေစီ ရှင်သန်ဖြစ်ထွန်းရေးအတွက် အလွန်အရေးကြီးသည်။ ထိုနည်းတူ ရွေးကောက်ပွဲကို အလွဲသုံးစားလုပ်ခြင်းဖြင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ဖျက်ဆီးနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကို စနစ်တကျ ရွေးချယ်သတ်မှတ်သင့်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပရာတွင် မဲပေးပုံ၊ မဲပေးနည်းများကိုလည်း မိမိတို့တိုင်းပြည်၏အခြေအနေ၊ ပြည်သူလူထု၏ နှစ်သက်မှုနှင့် နားလည်သဘောပေါက်ပုံ၊ လူနေမှုစနစ်နှင့် ပညာရေးအခြေအနေစသည်တို့ကို ဘက်ပေါင်းစုံမှ ထည့်တွက်ပြီး အကောင်းဆုံးရွေးချယ်သတ်မှတ်သင့်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ် ရှင်သန်သကဲ့သို့ ရွေးကောက်ပွဲကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ် ကျဆုံးသွားနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲသည် ဒီမိုကရေစီစနစ် ရှင်သန်ကြီးထွားရေးအတွက် အကောင်းဘက်ကရော အဆိုးဘက်ကပါ လွှမ်းမိုးနိုင်သဖြင့် အရေးကြီးသည်။

အခန်း (၁၀)

ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် နိုင်ငံရေးပါတီ

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် လူသားတိုင်း မွေးရာပါအခွင့်အရေးများအဖြစ် ခံစားသင့်ခံစားထိုက်သော အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များကို ပြည်သူလူထုက စုပေါင်းကာ ကွယ်စောင့် ရှောက်၍ ရှင်သန်ဖွံ့ဖြိုးအောင် စုပေါင်းလုပ်ဆောင်သောစနစ်ဖြစ်သည်။ ထိုအခွင့်အရေးများကို ပြည်သူလူထုကိုယ်စား ပြည်ထောင်စုအာဏာကို လက်ခံကျင့်သုံးသော အစိုးရများက ပြည်သူလူထုအတွက် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် လိုအပ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်သူလူထုက မိမိတို့ ခံစားသင့်ခံစားထိုက်သော မွေးရာပါအခြေခံအခွင့်အရေးများကို မိမိတို့ကိုယ်စား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မည့်အစိုးရကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ မိမိတို့၏အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပြီး မိမိတို့၏လိုလားချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးမည့် အစိုးရကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်နိုင်ရေးအတွက်

အကောင်းဆုံးသော ရွေးချယ်ရေးနည်းလမ်းတရပ်မှာ တိုင်းပြည်နှင့် ပြည်သူလူထုကို အလုပ်အကျွေးပြုရန် ဆန္ဒချင်းတူညီ၍ ရည်ရွယ်ချက်နှင့်မူဝါဒချင်းကိုက်ညီသော လူပုဂ္ဂိုလ်များစုစည်း၍ နိုင်ငံရေးပါတီများကို ထူထောင်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထို့သို့ နိုင်ငံရေးပါတီများကို ထူထောင်ရာ၌ ကျင့်သုံးသောနည်းလမ်းများအနက် -

- (၁) မိမိတို့လူမျိုး၏ အကျိုးစီးပွားကို စုပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် အမျိုးသားရေးစိတ် ဓာတ်အပေါ် အခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းသည့် နိုင်ငံရေးပါတီများ၊
- (၂) နိုင်ငံရေးဝါဒချင်း တူညီပြီး ထိုနိုင်ငံရေးဝါဒ အောင်မြင်အောင် အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းထားသောဝါဒရေးရာကို အခြေခံသည့်နိုင်ငံရေးပါတီများ (ဥပမာ- ဆိုရှယ်လစ်ဝါဒအပေါ် အခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းထားသော ဆိုရှယ်လစ်ပါတီ၊ ကွန်မြူနစ်ဝါဒအပေါ် အခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းထားသော ကွန်မြူနစ်ပါတီ စသည်တို့ပါတီများ)
- (၃) နိုင်ငံရေးဝါဒသာမက၊ အကြောင်းအခြင်းအရာတခုခုအပေါ်တွင် အခြေခံ၍ စုပေါင်းလုပ် ဆောင်ရန် ဖွဲ့စည်းထားသော နိုင်ငံရေးပါတီများ “Issue-based Political Parties” (ဥပမာ - သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒအပေါ် အခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းထားသည့်ပါတီများ)
- (၄) ထင်ပေါ်ကျော်ကြား၍ နောက်လိုက်ပေါင်းများစွာ စုဆောင်းနိုင်သော ခေါင်းဆောင်တဦးတယောက် အပေါ် အခြေခံပြီး ဖွဲ့စည်းထားသောပါတီများ ... စသည်တို့ပင်ဖြစ်သည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ -

- (၁) နိုင်ငံရေးပါတီတခုခုက ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးအတွက် ကောင်းမြတ်သည် ဟု ခံယူထားသောဝါဒ၊ လမ်းစဉ်နှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို ပြည်သူလူထုထံတင်ပြရှင်းလင်းပြီး ပြည်သူလူထု၏ထောက်ခံအားပေးမှု ရရှိနိုင်အောင် မဲဆွယ်စည်းရုံးမှုများ စုပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး၊
 - (၂) နိုင်ငံရေးပါတီတခုခု၏ နိုင်ငံရေးဝါဒ၊ လမ်းစဉ်နှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို ပြည်သူလူထုအများစုက ထောက်ခံဆန္ဒမဲပေးပြီး ရွေးကောက်ပွဲတွင်အနိုင်ရရှိပါက အစိုးရတရပ်ကို ဖွဲ့စည်းပြီး ထိုဝါဒ၊ လမ်းစဉ်နှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေး၊
 - (၃) နိုင်ငံရေးပါတီတခုခုက ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိလာသောအခါ မိမိတို့ပါတီ၏
-

ဝါဒ၊ လမ်းစဉ်နှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များ အမြန်ဆုံးအကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရေးအတွက် ဥပဒေကြမ်းများကို ပြုစုပြီး လွှတ်တော်သို့တင်သွင်းကာ ဥပဒေတရပ်ဖြစ်သွားအောင် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ရေး၊

(၄) နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခုခုသည် ရွေးကောက်ပွဲတွင် ပြည်သူ့လူထုအများစု၏ထောက်ခံ အားပေးမှုမရှိနိုင်သော်လည်း ထိုပါတီများသည် အတိုက်အခံနိုင်ငံရေးပါတီများအဖြစ် ဆက်လက်ရပ်တည်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုပါတီ၏ကိုယ်စားလှယ်များထံမှအရွေး ခံသော ပြည်သူ့ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များက ထိုပါတီ၏ဝါဒ၊ လမ်းစဉ်နှင့်အမြင် များကို တင်ပြပြီး ထိုပါတီက အများကောင်းကျိုးအတွက် တတ်နိုင်သရွေ့ ဆက်လက် ဆောင်ရွက်ရေး၊

(၅) အနိုင်ရပါတီများက လွှတ်တော်တွင် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းရန် တင်သွင်းလာသော ဥပဒေ ကြမ်းများသည် တိုင်းပြည်အတွက် ကောင်းကျိုးထက်ဆိုးကျိုးသာဖြစ်စေနိုင်သည် ဟုယူဆပါက အတိုက်အခံပါတီများက ကန့်ကွက်ဆန္ဒမဲပေးပြီး ဥပဒေကြမ်းများကို ဥပဒေမဖြစ်နိုင်ရေးအတွက် ဟန့်တားဆောင်ရွက်နိုင်သည်။

(၆) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အနိုင်ရနိုင်ငံရေးပါတီက အာဏာရှင်ဆန်ဆန် ပြုမူဆောင်ရွက် ခြင်း မပြုလုပ်နိုင်ရေးအတွက် အတိုက်အခံပါတီများက ဝေဖန်၊ ပြစ်တင်၊ ဆန့်ကျင်၊ ထောက်ပြ၊ ဟန့်တားခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် အတိုက်အခံပါတီများ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အလွန်အရေးကြီးသည်။

(၇) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ပါတီတစ်ခုနှင့်တစ်ခု ရှင်သန်ရပ်တည်နိုင် ရေးကို ဖျက်လိုဖျက်ဆီးလုပ်ရန် ကြိုးပမ်းခြင်းမျိုးမပြုလုပ်အပ်ပေ။ ပါတီတစ်ခုနှင့်တစ်ခု ယှဉ်ပြိုင်ခြင်းသည် ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံး၏ အကျိုးစီးပွားကို သူ့ထက်ကိုယ်ကသာ အောင် ပိုမိုဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ကြိုးပမ်းသော ယှဉ်ပြိုင်ခြင်းသာလျှင် ဖြစ်သင့်သည်။

(၈) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ကြီးမားသောတာဝန်တရပ်မှာ အစိုးရနှင့် ပြည်သူ့လူထုအကြား ပေါင်းကူးတံတားသဖွယ် ရပ်တည်ပြီး အစိုးရတရပ်၏ လုပ် ဆောင်ချက်များကို မှန်ကန်ရိုးသားစွာ ပြည်သူ့လူထုထံတင်ပြခြင်းနှင့် ပြည်သူ လူထု၏လိုလားချက်နှင့် အကျိုးစီးပွားများကို အစိုးရက လျင်မြန်ထိရောက်စွာ ဆောင် ရွက်နိုင်ရေးအတွက် ထိုပါတီများမှ နိုင်ငံရေးသမားများက အစွမ်းကုန်ဆောင်ရွက် ပေးခြင်း စသည့် တာဝန်များဖြစ်သည်။

နိုင်ငံရေးသည် “အာဏာပြဿနာ” ဖြစ်ရာ နိုင်ငံရေးပါတီများဖွဲ့စည်းခြင်း၏ အဓိက ရည်ရွယ်ချက်သည် အာဏာရရှိရေးအတွက် ရည်ရွယ်ချက်၊ လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် မူဝါဒ တူညီကြ

သော နိုင်ငံသားများ အချင်းချင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ကြခြင်းသာလျှင်ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ ကောင်းမြတ်သောအစဉ်အလာတစ်ခုမှာ ထိုအာဏာကို ပြည်သူလူထုဆန္ဒအတိုင်း ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် ရွေးကောက်ပွဲများကိုကျင်းပပြီး နိုင်ငံရေးပါတီများစွာကို လွတ်လပ်စွာ ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ရွေးချယ်ခွင့်ပေးထားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ရှုံးနိမ့်သွားသော နိုင်ငံရေးပါတီများကိုလည်း အတိုက်အခံပါတီများအဖြစ် ဆက်လက်ရပ်တည်ရှင်သန်ခွင့်ပေးထားသောကြောင့် အနိုင်ရပါတီများအနေဖြင့် အာဏာအလွဲသုံးစားခြင်း မရှိရလေအောင် ဟန့်တားကာကွယ်ပေးနိုင်သည်။

အခန်း (၁၁)

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းအပ်သော အစိုးရ၊ ညွှန်ပေါင်းအစိုးရနှင့် အတိုက်အခံပါတီများ

နိုင်ငံရေးသည် အာဏာပြဿနာဖြစ်သည်။ ထိုနိုင်ငံရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးရာတွင် အထိရောက်ဆုံးနှင့်အထက်မြက်ဆုံးသောယန္တရားသည်အစိုးရဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ထိပ်ဆုံးမှ ကိုင်တွယ်မောင်းနှင်သောယန္တရားဖြစ်သည့် အစိုးရကို ပြည်သူလူထုက ရွေးချယ်တင်မြှောက်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် လူထုဆန္ဒကို ရွေးကောက်ပွဲများတွင် လွတ်လပ်စွာခံယူ၍ တရားဥပဒေနှင့်အညီ အုပ်ချုပ်သူအစိုးရကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်သောစနစ် ဖြစ်သည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် အာဏာကို အကြမ်းဖက်သောနည်းလမ်းဖြင့် လူယူသိမ်းပိုက်ခြင်း မရှိရလေအောင် လူထုဆန္ဒဖြင့်ထိန်းချုပ်သောစနစ်လည်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးအာဏာများကို အကြမ်း ဖက်၍ အချင်းချင်း လူယူသိမ်းပိုက်ခြင်း မရှိရလေအောင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရာတွင် အကောင်းဆုံးသော အခြားနည်းလမ်းတရပ်မှာ အစိုးရတရပ်၏ အုပ်ချုပ်ရေးသက်တမ်းကို ဥပဒေဖြင့် ကန့်သတ်ပြီး၊ ထိုကန့်သတ်ထားသောသက်တမ်း ကုန်ဆုံးသောအခါ လူထုဆန္ဒကို အသစ်တဖန် ခံယူတောင်းဆိုနိုင်ရန် ရွေးကောက်ပွဲများကို ပုံမှန်ကျင်းပခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရား၏ ကောင်းမြတ်သောအစဉ်အလာတစ်ခုမှာ အာဏာကို အကြမ်းဖက်လူယူသိမ်းပိုက်ခြင်း မရှိဘဲ၊ လူထုဆန္ဒနှင့်အညီ ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပ၍၊ ရွေး

ကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိသော နိုင်ငံရေးပါတီ (ဝါ) နိုင်ငံရေးပါတီများထံသို့ ငြိမ်းချမ်းစွာ အာဏာကို လွှဲပြောင်းခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အစိုးရတရပ်ကို ရွေးချယ်တင်မြောက်ရာ၌ ကျင့်သုံးသောနည်းလမ်း များစွာ ရှိသည်။ ယခုခေတ်တွင် အသုံးအများဆုံးသောနည်းလမ်းမှာ သမ္မတစနစ်၊ ပါလီမန်စနစ်၊ သမ္မတနှင့်ပါလီမန်စနစ်ကို ရောစပ်သည့် (Semi-Presidential System) များ ပင်ဖြစ်သည်။ ထိုစနစ်များကို အကြမ်းဖျင်း လေ့လာတင်ပြသွားပါမည်။

သမ္မတစနစ်ကို လေ့လာရာတွင် အကောင်းဆုံးဥပမာတခုမှာ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုပင်ဖြစ်သည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတွင် ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို ရောစပ်ခြင်းမရှိဘဲ ကင်းကင်းရှင်းရှင်း ခွဲခြားထားသည်။ ဥပဒေပြုအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့် အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော်များကို သီးခြားရွေးကောက်ပွဲများဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြောက်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့်သမ္မတကိုလည်း သီးခြားရွေးကောက်ပွဲတရပ်ဖြင့် ရွေးချယ်တင်မြောက်သည်။ တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့်တရားသူကြီးချုပ်များကို နိုင်ငံတော်သမ္မတက လျာထားရွေးချယ်ပြီး လွှတ်တော် (၂) ရပ်၏ အတည်ပြုချက်ဖြင့် ခန့်အပ်ရသည်။ သမ္မတစနစ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ထိပ်ဆုံးမှကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့်သမ္မတကို ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်တင်မြောက်သည်။ ထိုသို့ ရွေးချယ်တင်မြောက်ခြင်းခံရသောသမ္မတက သူ့အစိုးရတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်မည့်ဝန်ကြီးအဖွဲ့ကို ရွေးချယ်ပြီး လွှတ်တော်၏အတည်ပြုချက်ဖြင့် ခန့်အပ်တာဝန်ပေးသည်။

ပါလီမန်စနစ်တွင်မူ ဥပဒေပြုရေးအာဏာနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များကို ပြိုင်တူရွေးချယ်တင်မြောက်ရသည်။ ရွေးကောက်ပွဲတွင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် အများဆုံးနေရာကို အနိုင်ရရှိသည့် နိုင်ငံရေးပါတီများက အုပ်ချုပ်ရေးကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့်အစိုးရကို ဖွဲ့စည်းတာဝန်ယူရသည်။ ထို့ကြောင့် ပါလီမန်စနစ်တွင် အနိုင်ရပါတီများမှ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များသည် ဥပဒေပြုရေးအာဏာနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို ပြိုင်တူကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

ဥပဒေပြုရေးအာဏာနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို ခွဲခြားကျင့်သုံးသော သမ္မတစနစ်တွင်ဖြစ်စေ၊ ပူးတွဲ၍ကျင့်သုံးသော ပါလီမန်စနစ်တွင်ဖြစ်စေ၊ ထိုအာဏာ (၂) ရပ်စလုံးကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးခွင့် ရရှိနိုင်ရေးအတွက် နိုင်ငံရေးပါတီများစွာကို တည်ထောင်ဖွဲ့စည်းပြီး ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်လေ့ရှိကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ပါတီစုံစနစ်နှင့် ကင်းကွာ၍ မရပေ။ အနည်းဆုံး ပါတီ (၂) ပါတီရှိရမည်။ ပါလီမန်စနစ်တွင် ပါတီစုံ

စနစ်ကို ကျင့်သုံးသည်ကများ၍၊ သမ္မတစနစ်တွင်မူ (၂) ပါတီစနစ်ဖြင့် ဒီမိုကရေစီကို ရှင်သန်အောင် ဖန်တီးနိုင်သည်။

ပါလီမန်စနစ်တွင် ပါတီစုံစနစ်ကိုကျင့်သုံးသောကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် နိုင်ငံရေးပါတီများစွာ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ရသည်။ ထိုရွေးကောက်ပွဲတွင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အများဆုံးနေရာကို ရရှိအနိုင်ယူလိုက်သည့် နိုင်ငံရေးပါတီများက အစိုးရကိုဖွဲ့ စည်း၍ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးရသည်။ သို့ရာတွင် ပါလီမန်စနစ်၌ ဖြစ်လေ့ဖြစ်ထရှိသော အချက်တခုမှာ ရွေးကောက်ပွဲတွင် နိုင်ငံရေးပါတီတခုတည်းက အပြတ်အသတ်အနိုင်မရဘဲ အစိုးရဖွဲ့ နိုင်လောက်သည့် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် အင်အားမရရှိခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထိုအခါမျိုးတွင် ပါတီတခုတည်းဖြင့် အစိုးရဖွဲ့ စည်းနိုင်ခြင်းမရှိတော့ဘဲ မိမိတို့နှင့် ပေါ်လစီချင်း တူညီသည့် အခြားပါတီများနှင့်ပူးပေါင်း၍ အစိုးရကို ဖွဲ့စည်းကြသည်။ ထိုသို့ ပါတီတခုတည်းဖြင့်မဟုတ်ဘဲ နီးစပ်ရာပါတီများပူးပေါင်း၍ ဖွဲ့စည်းသောအစိုးရကို “ညွှန်ပေါင်းအစိုးရ” ဟု ခေါ်သည်။

ရွေးကောက်ပွဲတွင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်နေရာတချို့တွင်သာ အနိုင်ရရှိပြီး အစိုးရလည်း မဖွဲ့နိုင်၊ ညွှန်ပေါင်းအစိုးရတွင်လည်း ပါဝင်ခြင်းမရှိသော နိုင်ငံရေးပါတီများသည် လွှတ်တော်ထဲတွင် “အတိုက်အခံပါတီ” များအဖြစ် ဆက်လက်ရပ်တည်ရသည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ညွှန်ပေါင်းအစိုးရများ ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် အတိုက်အခံပါတီများ ရှိနေခြင်းသည် တိုင်းပြည်နှင့် ပြည်သူလူထုအတွက် အကျိုးများစွာ ဖြစ်ထွန်းစေသည်။ ညွှန်ပေါင်းအစိုးရနှင့် အတိုက်အခံပါတီများ ရှိခြင်းအားဖြင့် -

- (၁) အနိုင်ရနိုင်ငံရေးပါတီက သူတို့၏ပေါ်လစီနှင့်လမ်းစဉ်များကို တဖက်သတ်ချမှတ်အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခြင်း မရှိဘဲ၊ ညွှန်ပေါင်းအစိုးရတွင် ပါဝင်သော အခြားနိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ပေါ်လစီနှင့် လမ်းစဉ်များကိုပါ ထည့်သွင်းအကောင်အထည်ဖော်ရသောကြောင့် အစိုးရအတွင်း ပေါ်လစီညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် အပေးအယူလုပ်ခြင်း ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။
 - (၂) ထိုသို့ ပေါ်လစီညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် အပေးအယူလုပ်ခြင်းများဖြစ်ပေါ်သောကြောင့် အစွန့်ရောက်ဝါဒနှင့် တယူသန်အစိုးရများကို ရှောင်ရှားနိုင်သည်။
 - (၃) အတိုက်အခံနိုင်ငံရေးပါတီများရှိခြင်းအားဖြင့် အစိုးရတရပ်၏ လုပ်ဆောင်ချက်များ၊ ပေါ်လစီများကို လွှတ်တော်အတွင်း ပွင့်လင်းစွာ ဝေဖန်သုံးသပ်ခြင်းများ၊ ဆွေးနွေးငြင်းခုံခြင်းနှင့် ဟန့်တားခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။
-

- (၄) ထိုသို့ လွှတ်တော်အတွင်း ဝေဖန်ခြင်း၊ ကန့်ကွက်ခြင်းများကို အတိုက်အခံနိုင်ငံရေး ပါတီများက ပြုလုပ်သောကြောင့် အနိုင်ရနိုင်ငံရေးပါတီ၏ ပေါ်လစီနှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များသည် ပြည်သူ့လူထုအတွက် အကျိုးမရှိဟု ယူဆပါက ဆန့်ကျင်၊ ကန့်ကွက်၊ ပယ်ဖျက်သွားနိုင်သည်။
- (၅) လွှတ်တော်အတွင်း အစိုးရနှင့်အတိုက်အခံပါတီများ ပွင့်လင်းစွာ၊ လွတ်လပ်စွာ ဝေဖန် ဆွေးနွေးငြင်းခုံခြင်းကြောင့် မည်သူမှန်သည်၊ မည်သူမှားသည်၊ မည်သည့်ပေါ်လစီက တိုင်းပြည်နှင့် ပြည်သူ့လူထုအတွက် ပို၍အကျိုးရှိနိုင်သည်ဟူသော အချက်များကို ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံး နားလည်သဘောပေါက်နိုင်သည်။
- (၆) အစိုးရပေါ်လစီများ၊ လုပ်ဆောင်ချက်များနှင့် စီမံကိန်းများကို လက်တွေ့ အကောင်အထည်မဖော်ခင် လွှတ်တော်အတွင်း အတိုက်အခံပါတီများက မေးခွန်းထုတ်ခြင်း၊ ဆွေးနွေးဝေဖန်ခြင်းများ ပြုလုပ်ကြသောကြောင့် အစိုးရတရပ်အနေဖြင့် ထိုလုပ်ဆောင်ချက်များအပေါ် ပွင့်လင်းမှု၊ တာဝန်ခံမှုနှင့် တာဝန်ယူမှုများ ပိုရှိလာပြီး ပိုမိုများပြားထွန်းကားလာနိုင်သည်။

အခန်း (၁၂)

အစိုးရ၏ တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှုနှင့် ပွင့်လင်းမှု

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံတော်တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နေသော ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းအားလုံး၏ လုပ်ဆောင်ချက်အားလုံးသည် တရားဥပဒေနှင့်အညီဖြစ်ကြောင်း တာဝန်ခံမှုရှိရမည်။ ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းဟုဆိုရာတွင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နေကြသော နိုင်ငံရေးသမားများနှင့်ကျွမ်းကျင်မှုပညာနှင့် အရည်အချင်းကြောင့် နိုင်ငံတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နေကြသော အစိုးရဝန်ထမ်းများ အားလုံးပါဝင်နေကြသည်။

နိုင်ငံတော်ယန္တရားအသီးသီးတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်နေကြသောဝန်ထမ်းအားလုံးသည် မိမိတို့တာဝန်ထမ်းဆောင်ချက်များကို ပြည်သူ့လူထုနှင့် ဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် တာဝန်ယူရမည့်အပြင် မိမိလုပ်ဆောင်ချက်အားလုံးကိုလည်း ဖုံးကွယ်ခြင်းမရှိဘဲ ရိုးသားပွင့်လင်းစွာ ပြည်သူ့လူထုထံသို့ အခါအားလျော်စွာ ရှင်းလင်းတင်ပြကြရမည် ဖြစ်သည်။ အစိုးရတရပ်

၏ တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှုနှင့် ပွင့်လင်းမှု (Responsibility, Accountability and Transparency) တို့ကို နိုင်ငံတော်၏ယန္တရားအသီးသီးအား အသုံးပြု၍ ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ရမည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဥပဒေရှုထောင့်၊ အုပ်ချုပ် ရေးရှုထောင့်နှင့် တရားစီရင်ရေးရှုထောင့်အသီးသီးမှ အောက်ပါအတိုင်း ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။

- (၁) အစိုးရတရပ်၏လုပ်ဆောင်ချက်အားလုံးသည် ပွင့်လင်းမှုရှိပြီး ပြည်ထောင်စုတဝှန်းလုံးရှိ ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးကို တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှုရှိရမည်ဖြစ်ကြောင်းကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ပြည်သူ့လွှတ်တော်အဆင့်ဆင့်မှ အခါအားလျော်စွာ ပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေများဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ အဆင့်ဆင့်သောအစိုးရများ၏ ဥပဒေကဲ့သို့ အာဏာပါသော အမိန့်ပြန်တမ်းစာဖြင့်သော်လည်းကောင်း ဥပဒေအသီးသီး ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရမည်။
- (၂) ပြည်ထောင်စုတွင် ထူထောင်ထားသည့် အဆင့်ဆင့်သောတရားရုံးများက အစိုးရတရပ်ရပ်၏ လုပ်ဆောင်ချက်များ ပွင့်လင်းမှု၊ တာဝန်ယူမှုနှင့် တာဝန်ခံမှုရှိနိုင်ရေးအတွက် လွတ်လပ်သော တရားစီရင်မှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ဦးထိပ်ထားရမည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို လက်ဝယ်ကိုင်ထားကျင့်သုံးနေကြသော အစိုးရတရပ်သည် ဥပဒေအထက် (Above the law) တွင် မရှိကြောင်း၊ တရားဥပဒေဘောင်အတွင်းတွင်သာလျှင် နိုင်ငံတော်၏တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရမည်ဖြစ်ကြောင်းဖြင့် တရားရုံးများက ထိန်းညှိစောင့်ထိန်းရမည်။
- (၃) ပြည်ထောင်စု၏ တရားရေးဆိုင်ရာယန္တရားများကို အသုံးပြု၍ အဆင့်ဆင့်သော ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းများနှင့်ရွေးကောက်ခြင်းဖြင့် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခံရသောနိုင်ငံ့ဝန်ထမ်းများအားလုံးအတွက် ဥပဒေများ၊ နည်းဥပဒေများ၊ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ၊ အစိုးရရုံးဌာနများ ၏ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။
- (၄) ပြည်ထောင်စုအတွင်းရှိ တရားရုံးများအား အစိုးရတရပ်နှင့် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းအားလုံး၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုအားလုံးကို တရားဥပဒေနှင့်အညီ ရှိမရှိ စုံစမ်းစစ်ဆေးပိုင်ခွင့်အာဏာပေးအပ်ထားရမည်။ (Judicial Review)
- (၅) တိုင်းပြည်တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ကြမည့်ဝန်ထမ်းများ၊ အထူးသဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရခြင်းဖြင့် တိုင်းပြည်တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နေကြသောဝန်ထမ်း (နိုင်ငံရေးသမား) များသည် မိမိတို့၏ကိုယ်ပိုင်စီးပွားရေးနှင့် အများပြည်သူ၏ အကျိုးစီးပွားများ အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ပြီး ဒွေးရောယှက်တင်ပဋိပက္ခ (Conflict of Interest) မဖြစ်ပွားရလေအောင် မိမိတို့၏ပိုင်ဆိုင်မှုများအားလုံးကို နိုင်ငံတော်ဝန်ထမ်းနှင့်ပြည်သူလူထုထံသို့ ပွင့်လင်းစွာတင်ပြရမည်။ ထိုသို့တရားဥပဒေနှင့်အညီ

ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် ဥပဒေများ (Conflicts of Interest and Financial Disclosure Law) ကို ပြဋ္ဌာန်းရမည်။

- (၆) ပြည်ထောင်စု၏အုပ်ချုပ်ရေးအဆင့်ဆင့်တွင် ပွင့်လင်းမှု၊ တာဝန်ယူမှုနှင့်တာဝန်ခံမှုများ အပြည့်အစုံရှိစေနိုင်ရေးအတွက် အောက်ပါကိစ္စများကိုလည်းဆောင်ရွက်ရမည်။
 - (က) ပြည်သူ့အကျိုး(ဝန်ထမ်းများအပါအဝင်) ကာကွယ်ရေး (Ombudsman)
 - (ခ) လွတ်လပ်သော စာရင်းစစ် (Independent Auditors)
 - (ဂ) ပြည်သူ့လူထု၏ မကျေနပ်ချက်များကို တိုင်တန်းပြီး စုံစမ်းစစ်ဆေးသော အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ တရားရုံး (Administrative Court)
 - (ဃ) အကျင့်သိက္ခာစောင့်ထိန်းသည့် (Ethical Rules) စသည်များ ပါဝင်သည်။
- (၇) အစိုးရတရပ်၏ တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှုနှင့် ပွင့်လင်းမှုများကို ပြည်သူ့လူထုက စောင့်ကြည့်ပြီး၊ ရိုးသားပွင့်လင်းမှု၊ တာဝန်ယူမှုနှင့် တာဝန်ခံမှုမရှိသည့် အစိုးရတရပ်ကို တရားဥပဒေနှင့်အညီ အရေးယူမှုများပြုလုပ်နိုင်ရုံသာမက ထိုအစိုးရကို အခါအားလျော်စွာကျင်းပသော လွတ်လပ်သန့်ရှင်းသည့် ရွေးကောက်ပွဲကို ကျင်းပစေပြီး၊ ထိုအစိုးရကို ဖြိုဖျက်ခြင်း၊ အခြားနိုင်ငံရေးပါတီများကို အစားထိုး၍ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။

အခန်း (၁၃)

ပြည်သူ့လူထု၏တာဝန်နှင့် ဝတ္တရားများ

ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့်အာဏာရှင်စနစ်တို့၏ ကွာခြားချက်တရပ်မှာ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ပြည်သူ့လူထုက မိမိတို့၏အကျိုးစီးပွားကို မိမိတို့ကိုယ်စားကာကွယ်စောင့်ရှောက်၍ မိမိတို့ဘဝ တိုးတက်ရာတိုးတက်ကြောင်းကို မိမိတို့ကိုယ်စားတာဝန်ယူဆောင်ရွက်ပေးမည့်အစိုးရတရပ်ကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင်က ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

ပြည်သူ့လူထုကိုယ်တိုင်က မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော အချုပ်အခြာအာဏာများကို မိမိတို့ကိုယ်စားကျင့်သုံးခွင့်ပေး၍ မိမိတို့၏အကျိုးစီးပွားကိုကာကွယ်စောင့်ထိန်းပြီး မိမိတို့ဘဝ တိုးတက်မြင့်မားရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရန် ရွေးချယ်ထားသော အစိုးရတရပ်ဖြစ်သော

ကြောင့် ပြည်သူ့လူထုကိုယ်တိုင်ကလည်း အစိုးရကို တာဝန်ခံရမည်။ တာဝန်လည်း ယူကြရမည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်အတွင်းရှိ ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံးထံတွင် အောက်ပါတာဝန် ဝတ္တရားများ ရှိသည်။

- (၁) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံးသည် ပြည်ထောင်စု၏ အရေးအရာကိစ္စ အားလုံး၌ ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ ပါဝင်ပတ်သက်လုပ်ဆောင်ခွင့် (Participation) ရှိရမည်။ မိမိကိုယ်တိုင် ပါဝင်ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခွင့်လည်း ရှိသည်။
- (၂) ထိုသို့ပါဝင်ပတ်သက်ဆောင်ရွက်ရာတွင် မိမိတို့လိုလားသောပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ် လောင်းများကို ရွေးကောက်ပွဲတွင် ပါဝင်ဆန္ဒမဲပေးခြင်းမှစ၍ ပြည်သူ့လွှတ်တော် အဆင့်ဆင့်နှင့် အစိုးရအဆင့်ဆင့်၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များတွင် မိမိ၏အမြင်ကို ရိုးသားပွင့်လင်းစွာ တင်ပြခြင်း၊ ထောက်ခံခြင်း၊ ကန့်ကွက်ခြင်း၊ ဆန္ဒပြခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။
- (၃) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ပြည်သူ့လူထုထံ အခွင့်အရေးများသာမက တာဝန် (Responsibilities) များလည်း ရှိကြသည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံသားတိုင်းက မိမိတို့၏ အခွင့်အရေးအတွက် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ရမည်။ တပါးသူကို အားကိုး၍မရသောစနစ် ဖြစ်သည်။
- (၄) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင်အစိုးရဆိုသည်မှာ ပြည်သူ့လူထုကပိုင်ဆိုင်ထားသော ပိုင်ဆိုင်မှုတခုပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်သူ့လူထုက မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော အစိုးရ ယန္တရားအားလုံး ကောင်းမွန်ချောမွေ့စွာ လည်ပတ်နိုင်ရေးအတွက် ဝိုင်းဝန်းကူညီရမည်။ သို့မှသာ အစိုးရက ပြည်သူ့လူထုကို တာဝန်ခံမှု (Accountability) ရှိလာမည်ဖြစ်သည်။
- (၅) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံးသည် အစိုးရ ပုံမှန်လည်ပတ် အလုပ်လုပ်နိုင်ရေးအတွက် မိမိတို့လုပ်အားခနှင့်ဝင်ငွေများထဲမှ အခွန်တော်များကို ပုံမှန်ပေးဆောင်ခြင်း၊ တရားဥပဒေများကို သေချာစွာ လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်း၊ စည်းကမ်းသေဝပ်ခြင်းနှင့် တိုင်းပြည်၏လုံခြုံရေးနှင့် တည်ငြိမ်အေးချမ်းရေးအတွက် ဝိုင်းဝန်းတာဝန်ယူခြင်း စသောတာဝန်နှင့် ဝတ္တရားများကို ဆောင်ရွက်ကြရမည်။
- (၆) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လူထုက မိမိတို့လူ့အဖွဲ့အစည်း ကောင်းမွန်တိုးတက်ရေးအတွက် အရာရာကို တာဝန်ယူရသလို တာဝန်လည်းခံရသော “စနစ်” ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် လူထုက မိမိတို့ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက် တာဝန်ယူခြင်း (Responsibility)၊ တာဝန်ခံခြင်း (Accountability)၊ ပွင့်လင်းခြင်း (Transparency) ရှိပါက လူ့အဖွဲ့အစည်း

လည်း တိုးတက်သာယာမည်။ လူထုမှ ကောင်းမွန်မှန်ကန်၍ တရားမျှတစွာ တာဝန် ထမ်းဆောင်နိုင်သော အစိုးရကို ရွေးချယ်နိုင်ပါက တိုင်းပြည်လည်း သာယာတိုးတက် မည်ဖြစ်သည်။

- (၇) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အစိုးရကို ပြည်သူက ရွေးချယ်တင်မြှောက်ပြီး မိမိ၏ ကိုယ်စား လှယ်အဖြစ် တာဝန်ပေးအပ်ထားသော်လည်း အစစအရာရာအားလုံးကို အစိုးရထံ ပုံအပ်ထားသော “စနစ်” မဟုတ်ပေ။ လူ့အဖွဲ့အစည်းတရပ်၏ လိုအပ်ချက်များစွာ နှင့် ကဏ္ဍများစွာတို့ကို ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ဖြည့်စွက်ပြီး တာဝန်ယူဆောင် ရွက်ကြရမည်။ ထို့ကြောင့် လွတ်လပ်သော လူမှုအဖွဲ့အစည်း (Civil Society) များသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အထူးအရေးကြီးသော အင်္ဂါရပ်တခု ဖြစ်သည်။

အခန်း (၁၄)

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည့်
လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများ (Civil Society)

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် နိုင်ငံသားများက အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်ဆိုင်သောစနစ် ဖြစ်သည်။ အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်ဆိုင်ထားသော နိုင်ငံသားများသည် အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရား များကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့်အစိုးရကို ရွေးချယ်တာဝန်ပေးရုံသာမက တိုင်းပြည်လိုခြံရေး ကို တာဝန်ယူမည့် “တပ်မတော်” ကို ဖွဲ့စည်းပြီး နိုင်ငံသားများ၏ ချွေးနှံစာဖြင့် အခွန်ဆောင်၍ တပ်မတော်အပါအဝင် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းအားလုံးကို အလုပ်အကျွေးပြုသည်။ ထိုမျှမက ပြည်ထောင်စုအတွင်း၌ ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံး လွတ်လပ်စွာ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်နိုင်ရေး အတွက် တရားဥပဒေများပြဋ္ဌာန်း၍ လွတ်လပ်သော စီးပွားကုန်သွယ်ခွင့်လည်း ရှိသည်။

လူ့အဖွဲ့အစည်းတရပ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်လိုခြံရေးကို တာဝန်ယူသောအစိုးရနှင့် တပ်မတော်သာမက အမြတ်အစွန်းကိုရည်စူး၍ စီးပွားရေးလုပ်နေသောကုန်သည်အသိုင်းအဝိုင်း များလည်းရှိသည်။ ထို့အပြင် အစိုးရ၏ နိုင်ငံရေးယန္တရားနှင့်ဝန်ထမ်းလောကထဲတွင်သော် လည်းကောင်း၊ စီးပွားရေးလောကထဲတွင်သော်လည်းကောင်း၊ မပါဝင်မပတ်သက်သောလူမှု အသိုင်းအဝိုင်းနှင့် လူထုအဖွဲ့အစည်းများရှိသေးသည်။ ထိုအဖွဲ့အစည်းများကို လူထုအခြေပြု

အဖွဲ့အစည်း (Civil Society) ဟုခေါ်သည်။ လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းကြီးပွားကောင်းစားရေး၊ ငြိမ်းချမ်းသာယာရေးနှင့် လူသားအချင်းချင်း ကူညီစောင့်ရှောက်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းထားသောအဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးအာဏာရရှိရေးအတွက် သော်လည်းကောင်း၊ စီးပွားရေးအမြတ်အစွန်း ရရှိရေးအတွက်သော်လည်းကောင်း ရည်ရွယ်၍ ဖွဲ့စည်းထူထောင်သော အဖွဲ့အစည်းများ မဟုတ်ကြပေ။

လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများသည် နိုင်ငံရေးအာဏာနှင့် ကင်းရှင်းရမည့်အပြင်၊ အမြတ်အစွန်းကိုရည်ရွယ်သော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့်လည်း ကင်းရှင်းစေရမည်။ ထို့ကြောင့် လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများ၏ အဓိကထားလုပ်ဆောင်လျက်ရှိသောလုပ်ငန်းများမှာ -

- (၁) ပြည်သူ့လူထုတို့၏ လူနေမှုဘဝတိုးတက်မြှင့်တင်ရေး၊ လူ့အဖွဲ့အစည်း ငြိမ်းချမ်းသာယာရေးနှင့် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားစိတ်ဖြင့် အချင်းချင်း ကူညီပံ့ပိုးရေးစသည့် ပရဟိတလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- (၂) ထိုသို့အချင်းချင်းကူညီပံ့ပိုးနိုင်ရေးအတွက် လူထုပညာပေးလုပ်ငန်းများ၊ စည်းရုံးရေးလုပ်ငန်းများနှင့် စုပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးလုပ်ငန်းများကို ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- (၃) ပြည်သူ့လူထု- အထူးသဖြင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါး၍ ပညာမဲ့သော လူ့အသိုင်းအဝိုင်းတွင် နိုင်ငံသားများ၏ အခြေခံအခွင့်အရေးများ ရရှိခံစားနိုင်ရေး၊ ပြည်သူ့လူထုအတွက် အစိုးရ၏လုပ်ဆောင်ချက်များ ထိရောက်မှု ရှိ-မရှိ၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာ စုံစမ်းကာ အကျိုးမရှိဟုဆိုပါက အစိုးရ၏လုပ်ဆောင်ချက်များကို ဝေဖန်သုံးသပ်ပြီး လမ်းကြောင်းတည့်မတ်ပေးခြင်း (သို့မဟုတ်) ပယ်ဖျက်ခြင်း၊ ရပ်ဆိုင်းခြင်းများပြုလုပ်ရေး၊ ထို့အပြင် အစိုးရတရပ်၏ လုပ်ဆောင် ချက်များက တိုင်းပြည်နှင့်ပြည်သူ့လူထုအတွက် အမှန်တကယ်အကျိုးရှိ-မရှိကို ပြည်သူ့လူထုကိုယ်တိုင် နားလည်သဘောပေါက်အောင် လူထုပညာပေးလုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်ခြင်း၊
- (၄) လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများက လူ့အဖွဲ့အစည်းတရပ်၏ လိုအပ်ချက်များစွာကို ဘက်ပေါင်းစုံမှ ပါဝင်ကူညီလုပ်ဆောင်ပေးနိုင်သည်။ ဥပမာ - သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ဆောင်ခြင်း၊ အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးအတွက် တိုက်ပွဲဝင်ခြင်း၊ လူနည်းစုများ၏ အခွင့်အရေးများကို တောင်းဆိုတိုက်ပွဲဝင်ခြင်း၊ ခန္ဓာကိုယ်ချို့တဲ့မှုကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ အခြားသောကြောင့်အမျိုးမျိုးကြောင့်သော်လည်းကောင်း လူစဉ်မမီဘဝသို့ ရောက်ရှိနေသူများကို အကူအညီပေးနိုင်ရေးအတွက် စုပေါင်းလုပ်ဆောင်ခြင်း၊

- (၅) လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏လိုအပ်ချက်များကို ဘက်ပေါင်းစုံမှ ကူညီဆောင်ရွက်ပေးသော အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သောကြောင့် အမျိုးသား နိုင်ငံရေးလုပ်နေကြသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီတို့၏ ကွာခြားချက်မှာ နိုင်ငံရေးပါတီများသည် “အာဏာရရှိရေး” အတွက် ဖွဲ့စည်းထူထောင်သော အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ကြပြီး၊ လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများသည် နိုင်ငံရေးအာဏာရရှိရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားခြင်း မဟုတ်ဘဲ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းကို စေတနာသန့်သန့်ဖြင့် အကျိုးဆောင်သောအဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ကြသည်။
- (၆) လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်စွက်ရန် ဖွဲ့စည်းထားသောအဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ကြသည်နှင့်အညီ တခါတရံတွင် အစိုးရက ပြည်သူလူထုအကျိုးအတွက် ဆောင်ရွက်သောလုပ်ငန်းများတွင် အစိုးရနှင့် နီးကပ်စွာပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ သို့ရာတွင် အစိုးရ၏ဩဇာခံ မဖြစ်စေရ။
- (၇) လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းတိုးတက်ရေးနှင့်စည်ပင်သာယာရေးကို ဆောင်ရွက်နေကြသော အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည်နှင့်အညီ လူ့အဖွဲ့အစည်းကို နိုင်ငံရေးအရ အလုပ်အကျွေးပြုရန် ဖွဲ့စည်းထားသော နိုင်ငံရေးပါတီများကို စည်းရုံးခြင်း၊ နှိုးဆော်ခြင်း၊ တွန်းအားပေးခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။ (သို့တည်းမဟုတ်) နိုင်ငံရေးပါတီတရပ်ရပ် (သို့မဟုတ်) အစိုးရတရပ်ရပ်၏လုပ်ဆောင်ချက်များကိုလည်း လူထုအတွက် အကျိုးမပြုရုံသာမက အန္တရာယ်ပြုခြင်းခြောက်သည်ဟု ယူဆပါက ပြည်သူလူထုအင်အားဖြင့်ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်နိုင်သည်။
- (၈) လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရား၏ အင်္ဂါရပ်တခု ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းက ဒီမိုကရေစီထွန်းကားရှင်သန်ရေးအတွက် အထောက်အကူပြုလုပ်ငန်းများစွာကို လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။ အထူးသဖြင့်-
 - (က) လူ့အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ လူ့အခွင့်အရေး တိုးတက်ရှင်သန်ရေးကိုလုပ်ဆောင်ခြင်း၊ လူ့အခွင့်အရေးကို ပြည်သူလူထုက နားလည်နိုင်စေရန် နှင့် မိမိကိုယ်ကိုမိမိ ကာကွယ်နိုင်ရန် ပညာပေးခြင်း၊
 - (ခ) တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် လူထုပညာပေးလုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ မတရားသဖြင့် ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ခံရသူများ လွတ်မြောက်ရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ (ရှေ့နေငှားပေးခြင်း၊ ဆန္ဒပြခြင်း၊ နှိုးဆော်တိုက်တွန်းစာ

များဖြန့်ချိခြင်း ... စသည်)နှင့် မတရားသောဥပဒေများ ပြင်ဆင်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊

- (ဂ) ကျား/မ တန်းတူရေးအပါအဝင် အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများ၏အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် ပညာပေးခြင်း၊
- (ဃ) သတင်းမီဒီယာ လွတ်လပ်ရေးအတွက် တတပ်တအား ပါဝင်လှုပ်ရှားခြင်း၊ ပညာပေးခြင်း၊
- (င) နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ပေါ်လစီနှင့်ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်များ ချမှတ်ရာတွင် လူထုအကျိုးနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းအကျိုးကို အမှန်တကယ်ထမ်းဆောင်နိုင်ရေးအတွက် တိုက်တွန်းနှိုးဆော်ခြင်း၊ ကိုယ်ကျိုးရှာနိုင်ငံရေးသမားများက နိုင်ငံရေးပါတီများကို အသုံးချ၍ လူ့အဖွဲ့အစည်းကို အန္တရာယ်ဖြစ်လာစေမည့် လုပ်ရပ်များကို ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ ဟန့်တားခြင်း၊
- (စ) အစိုးရ၏ လုပ်ရပ်မှန်သမျှတွင် တာဝန်ခံမှုနှင့် တာဝန်ယူမှု ရှိ-မရှိ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း၊ လာဘ်ပေးလာဘ်ယူမှုအပါအဝင် အစိုးရက ပြည်သူလူထုကို ဖိနှိပ်ချယ်လှယ်ခြင်းမှ ကင်းဝေးအောင်ဆောင်ရွက်ခြင်း စသည့် လုပ်ငန်းမျိုးစုံကို လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။

အခန်း (၁၅)

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ထားရှိအပ်သော တပ်မတော်၏အခန်းကဏ္ဍများ

လွတ်လပ်၍ အချုပ်အခြာအာဏာ ပိုင်ဆိုင်ထားသော တိုင်းပြည်တစ်ခုရှိ နိုင်ငံသားအားလုံး၏ အဓိကတာဝန်မှာအချုပ်အခြာအာဏာကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးပင်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့အချုပ်အခြာအာဏာကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်နိုင်ရေးအတွက် တိုင်းပြည်၏ယန္တရားအဆင့်ဆင့်ကို ဖန်တီးထူထောင်ရမည်။ အချုပ်အခြာအာဏာကို ကာ

ကွယ်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသည့် တိုင်းပြည်၏ယန္တရားများကို အကြမ်းအားဖြင့် နှစ်မျိုးနှစ်စားခွဲခြားနိုင်သည်။ ယင်းတို့မှာ-

(၁) အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရား

(၂) လုံခြုံရေးယန္တရားတို့ ဖြစ်သည်။

အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားတွင် တိုင်းပြည်၏ အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေးနှင့် ဥပဒေပြု ရေးအာဏာများကို တိုက်ရိုက်ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသောအစိုးရများ၊ တရားရုံးများနှင့် လွှတ်တော် အဆင့်ဆင့်တို့သာမက နိုင်ငံ့ဝန်ထမ်းအားလုံးလည်း ပါဝင်နေကြသည်။ လုံခြုံရေးယန္တရားတွင် ပြည်ထောင်စုလုံခြုံရေးနှင့်အေးချမ်းသာယာရေးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် တိုက်ရိုက် တာဝန်ပေးခြင်းခံရသော တပ်မတော်နှင့် ပြည်သူ့ရဲတပ်ဖွဲ့များ ပါဝင်သည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် လုံခြုံရေးယန္တရားများကို ရောစပ် ခြင်း မရှိဘဲ၊ သီးခြားစီဖြင့် ကဏ္ဍကွဲခွဲ၍ တာဝန်များကိုထမ်းဆောင်စေသည်။ ထိုသို့ ရှင်းလင်း စွာဖြင့် သီးခြားစီ တာဝန်ထမ်းဆောင်နေကြသောကြောင့် လုံခြုံရေးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင် နေကြသော တပ်မတော်သားများအနေဖြင့် တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားများတွင် ပါဝင် ပတ်သက်ခြင်းမပြုအပ်ပေ။ အုပ်ချုပ်ရေးတွင် ပါဝင်ပတ်သက်ရန် မလိုအပ်သောကြောင့် နိုင်ငံရေးမှလည်း ကင်းရှင်းစွာနေရမည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ ထူးခြားသောအင်္ဂါရပ်တခုမှာ တိုင်းပြည်၏လုံခြုံရေးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နေရသည့် တပ်မတော်နှင့် ရဲတပ်ဖွဲ့များအား တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ရန်အတွက် ပြည်သူလူထုက ရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသော အရပ်သားအစိုးရ ၏လက်အောက်တွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်နေကြသော ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းတရပ်အဖြစ် ရှိနေစေ ခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် -

- (၁) အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားကို တာဝန်ယူထမ်းဆောင်သော “အစိုးရ”နှင့် လုံခြုံရေးယန္တရား ကို တာဝန်ထမ်းဆောင်နေသော “တပ်မတော်” ကို သီးခြားယန္တရားများအဖြစ် အသိ အမှတ်ပြု၍ သီးခြားစီဖြင့် တာဝန်ထမ်းဆောင်စေရမည်။
- (၂) အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားကို တာဝန်ယူထမ်းဆောင်နေသောအစိုးရနှင့် လုံခြုံရေးတာဝန် ကို ထမ်းဆောင်နေသော တပ်မတော်တို့သည် တိုင်းပြည်အချုပ်အခြာ အာဏာတည်

မြဲရေးနှင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးတွင် တာဝန်အရှိဆုံး နိုင်ငံ့ယန္တရားများ ဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် နီးကပ်စွာတာဝန်ထမ်းဆောင်ကြရမည်။

- (၃) အစိုးရနှင့် တပ်မတော်တို့သည် တိုင်းပြည်လုံခြုံရေးနှင့် တည်ငြိမ်အေးချမ်းရေးအတွက် နီးကပ်စွာ တာဝန်ထမ်းဆောင်ကြရမည်ဖြစ်ပါသော်လည်း ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် တပ်မတော်သည် အရပ်သားအစိုးရ၏အမိန့်ကို နာခံရသည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ပြီး နိုင်ငံ့ဦးဆောင်လည်းဖြစ်သည့် ပြည်ထောင်စုသမ္မတသည် ပြည်ထောင်စု၏ စစ်သေနာပတိချုပ်တာဝန်ကိုပါ ပူးတွဲထမ်းဆောင်ရမည်။
- (၄) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လုံခြုံရေးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နေကြသော တပ်မတော်သားများသည် အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားများကို တိုက်ရိုက်ကိုင်တွယ်ခွင့် မရှိသည့်အပြင် အုပ်ချုပ်ရေးတာဝန် ထမ်းဆောင်ခြင်းမှလည်း ကင်းရှင်းရမည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီအရပ်သားအစိုးရ၏ ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးရာထူးကို လက်ရှိတာဝန်ထမ်းဆောင်နေသော တပ်မတော်သားများအား ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခြင်း မပြုသင့်ပေ။ ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးသည် အရပ်သားတဦးသာဖြစ်ရမည်။
- (၅) တပ်မတော်သားများအနေဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရား၏တာဝန်များကို တိုက်ရိုက်ထမ်းဆောင်ခွင့်မရှိသောကြောင့် နိုင်ငံရေးနှင့်ကင်းရှင်းရပေမည်။ သို့သော် နိုင်ငံရေးလုပ်ရန် ဆန္ဒရှိပါက တပ်မတော်မှ တရားဝင်နုတ်ထွက်ပြီးမှသာ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ပြီး နိုင်ငံရေးတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်သင့်သည်။

အပိုင်း (၂)

ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များ

အခန်း (၂)

ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များ

နိဒါန်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်များအနက် တခုသည် ပြည်သူ လူထုတရပ်လုံးက စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားသော အချုပ်အခြာအာဏာကို လူကိုယ်စားကျင့်သုံး မည့် ‘အစိုးရ’ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထူထောင်ရေးပင် ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံရေးအာဏာသည် တန်ခိုးကြီးသည်။ ထိုကဲ့သို့တန်ခိုးကြီးသည့် နိုင်ငံရေးအာဏာ ကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့် အစိုးရက အာဏာအလွဲသုံးစားခြင်း မပြုရလေအောင်ထိုအစိုးရ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ပြန်လည်ကန့်သတ်၍ဘောင်ခတ်ထိန်း ချုပ်ပေးရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူထုကိုယ်စား အချုပ်အခြာအာဏာကို ကိုင်တွယ် ကျင့်သုံးသောအစိုးရ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ကန့်သတ်ထိန်းချုပ်နိုင်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်း ပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ခက်မသုံးဖြာဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်း (Separation of Powers) ကို စနစ်တကျပြဋ္ဌာန်းရပေမည်။

ထို့အပြင် ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ပိုင်းခြား၍ သီးသန့်ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် လွှတ်တော်၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ပိုင်းခြား၍ သီးသန့်ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် အစိုးရနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ပိုင်းခြား၍ သီးသန့်ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် တရားရုံးဟူသော အစိုးရယန္တရားအသီးသီးကို ဖန်တီး၍ ထိုအစိုးရယန္တရား တခုနှင့်တခုအကြား အာဏာချိန်ခွင် လျှာညှိခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းခြင်း (Check and Balance) ကို ဆောင်ရွက်ရ ပေမည်။

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာကိုပိုင်းခြားကျင့်သုံးရုံမျှဖြင့် မလုံလောက်ပေ။ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်သည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်း (Self-rule) နှင့် ပြည်ထောင်စုကြီးကို စုပေါင်း၍ အတူတကွ အုပ်ချုပ် ခြင်း (Shared-rule) တို့ကို ပေါင်းစပ်ထားသောစနစ်ဖြစ်သောကြောင့်၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ် ခြင်းကို စနစ်တကျအကောင်အထည်ဖော်ရန် ဖွဲ့စည်းထားသော ပြည်နယ်အစိုးရများနှင့်

စုပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်းကို စနစ်တကျ အကောင်အထည်ဖော်ရန် ဖွဲ့စည်းထားသည့် ‘ပြည်ထောင်စုအစိုးရ’ တို့အကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း (Division of Powers) ရှိရပေမည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စု၏ အချုပ်အခြာအာဏာကို စနစ်တကျ ခွဲဝေကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများဟူ၍ အနည်းဆုံးအစိုးရ (၂) ရပ်ကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း ရည်ရွယ်ချက်များအနက် အခြားတစ်ခုမှာ ပြည်သူ လူထုတစ်လုံးက မွေးရာပါအခွင့်အရေးများအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထားသော အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့်ရပိုင်ခွင့်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အသေအချာပြဋ္ဌာန်း၍ အကာအကွယ်ပေးရန်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ကမ္ဘာ့သမိုင်းအဆက်ဆက်တွင် ပြည်သူလူထုတစ်လုံး၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးများကို တိုက်ရိုက်ချိုးဖောက်နိုင်သည့် အင်အားစုသည် အချုပ်အခြာအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသော အစိုးရပင်ဖြစ်ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အစိုးရ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို စနစ်တကျကန့်သတ်ထိန်းချုပ်နိုင်ရေးအတွက် အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းနှင့် ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းတို့သာမက၊ ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် နိုင်ငံသားများအပါအဝင်၊ ထိုတိုင်းပြည်တွင် နေထိုင်ကြကုန်သော လူထုတစ်လုံး၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးများနှင့် ရပိုင်ခွင့်များကို စနစ်တကျရေးသားပြဋ္ဌာန်းရန် လိုအပ်ပါသည်။

ပြည်သူလူထုတို့၏ အခြေခံအခွင့်အရေးနှင့် ရပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များသည် “လွတ်လပ်ခွင့်” ဟူသော ဒီမိုကရေစီအခွင့်အရေးများနှင့် တိုက်ရိုက်ပတ်သက်နေပါသည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ စုပေါင်းနေထိုင်သောတိုင်းပြည်ကို ပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြင့် ထူထောင်ရာ၌ ဖက်ဒရယ်စနစ်သာမက ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုပါ အပြည့်အဝပူးတွဲကျင့်သုံးရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဥပမာ ဆိုဗီယက်ယူနီယံသည်ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို အပြည့်အဝကျင့်သုံးခဲ့သော်လည်း ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ပူးတွဲကျင့်သုံးခြင်း မရှိခဲ့သောကြောင့် ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုကြီးတွင် နေထိုင်ခဲ့ကြသောပြည်သူလူထုတစ်လုံး “လွတ်လပ်ခွင့်” မရှိခဲ့ကြချေ။ လွတ်လပ်ခွင့်မရှိသောကြောင့် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများ ခံစားခွင့် မရှိခဲ့ကြချေ။ ထို့ကြောင့် မိမိတို့တွင် မကြာတော့သည့်အနာဂတ်တွင် ထူထောင်မည့် “ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စု” စနစ်တွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အပြည့်အဝကျင့်သုံးသွားရပေမည်။ ထိုသို့ကျင့်သုံးရာတွင် အောက်ပါ “လွတ်လပ်မှု၏ အခြေခံသဘောတရားများ” အပြည့်အဝကျင့်သုံးရန် လိုအပ်ကြောင်း တင်ပြအပ်ပါသည်။

အခန်း (၁၆)

လွတ်လပ်မှု၏အခြေခံသဘောတရားများ

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ပြည်သူလူထုထံတွင် အာဏာရှိ၍ ပြည်သူလူထုက တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်သောစနစ်ဖြစ်သည်။ တိုင်းပြည်၏အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်ဆိုင်၍ တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်ကွပ်ကဲပိုင်ခွင့်ရှိသောပြည်သူလူထုသည် “လွတ်လပ်သော” ပြည်သူလူထုသာ ဖြစ်ကြရမည်။ “လွတ်လပ်သောပြည်သူ” သာလျှင် မိမိတို့၏ကံကြမ္မာကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာ ဖန်တီးခွင့်ရှိ၍ မိမိတို့၏ဘဝအရေးကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာ စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်၊ တာဝန်ယူပိုင်ခွင့်နှင့်တာဝန်ခံပိုင်ခွင့်ရှိကြ၏။ ထို့ကြောင့် “လွတ်လပ်မှု” သည် ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားအားလုံး၏ အခြေခံအကျဆုံးသောအင်္ဂါရပ်တခုဖြစ်သည်။

လူသားတိုင်း၏ အခြေခံလွတ်လပ်မှုသည် ဖန်ဆင်းရှင်ဘုရားသခင် (သို့မဟုတ်) သဘာဝတရားက လူသားတဦးချင်းစီကို မျှတစွာပေးအပ်ထားသော အခြေခံအခွင့်အရေးဖြစ်သည်။ မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်၊ မည်သည့်အဖွဲ့အစည်း၊ မည်သည့်အစိုးရကမျှပေးအပ်နိုင်သော အရာမဟုတ်။ လူသားတိုင်း၏မွေးရာပါအခွင့်အရေးဖြစ်သည်။ ဥပမာ- လွတ်လပ်စွာ “စကား” ပြောဆိုခွင့်ကို မွေးကင်းစကလေးငယ်တဦးထံ မည်သူပေးပိုင်ခွင့်ရှိသနည်း။ သဘာဝတရားက မွေးကင်းစကလေးငယ်အားလုံးကို ပေးအပ်ထားသောအခွင့်အရေးဖြစ်၏။ သဘာဝတရားက အချိန်တန်အရွယ်ရောက်လာသောအခါ ကလေးငယ်ကို တီတိတာတာဖြင့် စကားလုံးလေးများ ပြောဆိုတတ်အောင် သင်ပေး၏။ သင်ကြားခြင်းတစုံတရာမရှိဘဲ သဘာဝတရားနှင့် မိမိမွေးဖွားရာ ပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေများက မိခင်ဘာသာစကားကို သင်ကြားတတ်မြောက်စေ၏။ ထို့ကြောင့် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုခွင့်၊ စဉ်းစားတွေးတော ကြံဆခွင့်နှင့် ရေးသားတင်ပြခွင့်တို့သည် လူသားတဦးက အခြားလူသားတဦးကို ပေးအပ်နိုင်သော အခွင့်အရေးမျိုး မဟုတ်ပေ။ လူ့လောကတွင် လူ့သဘာဝတရားအရ လူသားတိုင်းရရှိခံစားပိုင်ခွင့်ရှိသော အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များသာ ဖြစ်ကြသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် လူ့သဘာဝနှင့်လူ့လောကကို လေးစားလိုက်နာသည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ စဉ်းစားတွေးခေါ်ပြီး ရေးသားတင်ပြခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ စည်းရုံးပိုင်ခွင့်၊ စုစည်းပိုင်ခွင့်နှင့် မိမိတို့၏ လိုအပ်ဆန္ဒများကို တဦးချင်းအလိုက်သော်လည်းကောင်း၊ စုပေါင်း၍ သော်လည်းကောင်း တင်ပြပိုင်ခွင့်၊ စီတန်းလှည့်လည် ဆန္ဒပြပိုင်ခွင့်နှင့် မိမိတို့မလိုလားသောအရာများကို ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်ပိုင်ခွင့် စသည့်အခွင့်အရေးများကို အပြည့်အဝ ရရှိခံစားကြရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုမျှသာမက မိမိတို့၏ ကာယ၊ ဉာဏစွမ်းအားနှင့်အညီ လွတ်လပ်စွာ ပညာရှာမှီး

ခွင့်၊ ဥစ္စာရှာဖွေလုပ်ကိုင် စုဆောင်းခွင့်နှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုပြင်ခွင့်တို့ကို ရရှိထားရမည် ဖြစ်သည်။ ထိုအခွင့်အရေးများသည် လူသားတိုင်းက မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထားသောအခွင့်အရေးများ ဖြစ်သည်။

လူသားတိုင်း၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးများကို လူသားအချင်းချင်း တဦးကိုတဦး မည်သူမျှ ပေးအပ်နိုင်ခြင်းမရှိသော်လည်း၊ ထိုအခွင့်အရေးများ အပြည့်အဝရရှိခံစားနိုင်ခြင်း မရှိရလေအောင် တားဆီးဟန့်တားနိုင်သည်။ အနှောင့်အယှက်ပေးနိုင်သည်။ တပါးသူ၏ လွတ်လပ်ခွင့်ကို အခြားတဦးက ထိပါးစော်ကားနိုင်သည်။ အချင်းချင်းဖိနှိပ်၍ တပါးသူ၏ လွတ်လပ်မှုကို ဖျက်ဆီးချေမှုန်းနိုင်သည်။ ထိုကဲ့သို့အခြားသူတဦးက မိမိ၏မွေးရာပါအခွင့်အရေးများကို ထိပါးစော်ကားခြင်း၊ ဟန့်တားနှောင့်ယှက်ခြင်းနှင့် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်၍ ဖျက်ဆီးချေမှုန်းခြင်း မပြုရလေအောင် နည်းမျိုးစုံဖြင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရမည်။

လူသမိုင်းတလျှောက်လုံးတွင် လူသားတိုင်း၏အခြေခံလွတ်လပ်မှုကို အများဆုံး ထိပါးနှောင့်ယှက်၍ ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်သောအရာသည် “အစိုးရ” ဖြစ်သည်။ လူကိုလူချင်း အုပ်ချုပ်ရန် ဖန်တီးထားသော “အစိုးရ” ဆိုသည့် အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားသည် လွတ်လပ်မှုကို အများဆုံးဟန့်တား၍ လူသားတိုင်း၏ အခြေခံအခွင့်အရေးများကို အများဆုံးချိုးဖောက်သော အရာဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် လူသမိုင်းတလျှောက်လုံးတွင် ဆင်နွဲခွဲ၊ ဆင်နွဲဆဲ၊ ဆင်နွဲရဦးမည့် “အတွေးအခေါ်တော်လှန်ရေး” မှ စ၍ “လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေး” အဆုံး၊ အမျိုးမျိုးသော လူမှုတော်လှန်ရေးသည် လူထု၏ လွတ်လပ်မှုကို ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်သည့် အမျိုးမျိုးသောအစိုးရကို တော်လှန်ပုန်ကန်၍ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို ပြောင်းလဲရန် ဆင်နွဲသည့်တော်လှန်ရေးများ ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစွာတွေ့ရှိနိုင်သည်။ ပဒေသရာဇ်စနစ်၊ ကိုလိုနီစနစ်နှင့် အမျိုးမျိုးသော အာဏာရှင်စနစ်များကို တော်လှန်ပြောင်းလဲရန် ဆင်နွဲခဲ့ကြသောတိုက်ပွဲများလည်းဖြစ်ကြ၏။

ဒီမိုကရေစီ၏ ထူးခြားလေးနက်သော အနှစ်သာရတခုမှာ- အုပ်ချုပ်သူအစိုးရက အုပ်ချုပ်ခံပြည်သူလူထုကို ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်ခြင်းမှ ကင်းလွတ်သွားအောင် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားများအနက် အချုပ်အခြာအာဏာကို ပြည်သူလူထုလက်ဝယ်တွင် ထားရှိခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အစိုးရ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို တဘက်မှကန့်သတ်ချုပ်ချယ်၍ အခြားတဘက်တွင် ပြည်သူလူထု၏ အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်မှုများကို ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်း၍ အာမခံချက်ပေးခြင်း၊ နိုင်ငံရေးအာဏာများကို ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာဟူ၍ ခွဲဝေသုံးစွဲခြင်း (Separation of Powers)၊ ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စု(ဗဟို)အစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများအကြား အာဏာခွဲဝေသုံးစွဲခြင်း (Division of Powers between Federal

and States)၊ ဗဟိုဦးစီးစနစ် နည်းနိုင်သမျှနည်းအောင် တိုင်းပြည်အာဏာကို ပြည်သူ လူထု လက်ဝယ်သို့ ဖြန့်ဝေခြင်း (Decentralization) နှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး စသည်တို့သည် အစိုးရက ပြည်သူလူထု၏ အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်မှုများကို ထိပါးနှောင့်ယှက် ခြင်း မရှိရလေအောင် "ဖိနှိပ်ခြင်းနှင့် ထိပါးစော်ကားခြင်းမှ ကင်းလွတ်ရေး" အတွက် ဖန်တီး ထားသော တိုင်းပြည်၏ယန္တရားများ ဖြစ်ကြသည်။

ဤသို့ဖြင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် သဘာဝတရားက ပေးအပ်ထားသော လူသားတိုင်း၏ အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များကို နဂိုပကတိအတိုင်း ထားရှိပြီး၊ လက်တွေ့ ဘဝတွင်ပါ ကျင့်သုံးနိုင်အောင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ထားသည်။ ထို့အပြင် လူသားအချင်းချင်း သဘာဝတရားက ပေးအပ်ထားသော အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်မှုများကို ထိပါး နှောင့်ယှက်ခြင်းမှ ကင်းဝေးစေရန်အတွက်လည်း ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရမည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ် တွင် ကျင့်သုံးသော “လွတ်လပ်မှု”ကို အခြေခံအားဖြင့် နှစ်မျိုးနှစ်စားအဖြစ် ပိုင်းခြား၍ ခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာနိုင်သည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လက်တွေ့ကျင့်သုံးနိုင်သည့် လွတ်လပ်ခွင့်နှစ်မျိုးနှစ်စားကို အတွေးအခေါ်ပညာရှင်ကြီး Isaiah Berlin “အပေါင်းလက္ခဏာဆောင်သော လွတ်လပ်မှု” (Positive Freedom; e.g., Freedom of...) နှင့် “အနုတ်လက္ခဏာဆောင်သော လွတ်လပ် မှု” (Negative Freedom; e.g., Freedom from...) ဟူ၍ ခွဲခြားသုံးစွဲထားသည်။ အပေါင်းလက္ခဏာဆောင်သော လွတ်လပ်မှု (Positive Freedom) သည် လူသားတိုင်း အတွက် မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် သဘာဝတရားက ပေးအပ်ထားသော လွတ်လပ်ခွင့် “ရှိ စေရမည်” (Freedom of...) ဟူသောလွတ်လပ်ခွင့်များပါဝင်သည်။ ထို့ကြောင့် အပေါင်း လက္ခဏာဆောင်သော (Positive Freedom) တွင် လူသားတိုင်း မွေးရာပါလွတ်လပ်ခွင့်ရှိ စေရမည်ဟူသော လွတ်လပ်စွာပြောဆိုခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ရေးသားတင်ပြခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်ခွင့် (freedom of speech, freedom of expression, freedom of belief, etc.) စသည်တို့ ပါဝင်သည်။

“အနုတ်လက္ခဏာဆောင်သော လွတ်လပ်မှု” (Negative Freedom)သည် ပြည်သူလူထုက မိမိတို့၏မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထားသော အခြေခံလွတ်လပ် မှုများကို ထိပါးခြင်း၊ နှောင့်ယှက်ခြင်း၊ စော်ကားခြင်းနှင့် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်ခြင်းများ “မရှိစေရေး” ဆိုသည့် “ဖိနှိပ်ခြင်းနှင့် ထိပါးနှောင့်ယှက်စော်ကားခြင်းမှ ကင်းလွတ်ရေး” ဟူသောအမြင်နှင့် ထိုသို့ ထိပါးနှောင့်ယှက်ခြင်း၊ စော်ကားခြင်းနှင့် ဖိနှိပ်ခြင်းတို့မှ ကင်းလွတ်ရမည်ဖြစ်သော ကြောင့် လူ့ဘဝတွင် အကြောက်တရားမှ ကင်းရှင်းစွာ နေထိုင်ရမည်ဆိုသည့် “အကြောက်

တရားမှ ကင်းလွတ်ရေး” (Freedom from Fear) ဟူသောအမြင်နှစ်မျိုးကို ပေါင်းစပ်ထားသည်။

အနုတ်လက္ခဏာဆောင်သော လွတ်လပ်မှုတွင် ဖိနှိပ်ခြင်းနှင့် ထိပါးနှောင့်ယှက်စော်ကားခြင်း “မရှိစေရေး” နှင့် “အကြောက်တရားမှ ကင်းလွတ်ရေး” တို့အပြင် လူသားတိုင်း လူ့ဘဝ၏ လိုအင်ဆန္ဒများကို ဖြည့်ဆည်းပိုင်ခွင့်ရှိ၍ လူသားပီသစွာ အသက်ရှင်နေထိုင်ခွင့်ရှိရမည်။ ထိုအခွင့် အရေးကို မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်၊ မည်သည့်အဖွဲ့အစည်း၊ မည်သည့်အစိုးရကမျှ ရုပ်သိမ်းခြင်း မပြုရဆိုသည့် “လွတ်လပ်စွာ လိုအင်ဆန္ဒ ဖြည့်ဆည်းခွင့်ကို ထိပါးနှောင့်ယှက်ခြင်းနှင့် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်ခြင်းမှ ကင်းလွတ်ရမည်” (Freedom from Want) ဟူသော လွတ်လပ်မှုလည်း ပါရှိသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ် ပွင့်လန်းရှင်သန်နိုင်ရေးအတွက် “ဖိနှိပ်ခြင်းနှင့်ထိပါးနှောင့်ယှက်စော်ကားခြင်း မရှိစေရေး”၊ “အကြောက်တရားမှ ကင်းလွတ်ရေး” နှင့် “လိုအင်ဆန္ဒဖြည့်ဆည်းခွင့်ကို ထိပါးနှောင့်ယှက်ခြင်းမှ ကင်းလွတ်ရေး” ဟူသော အနုတ်လက္ခဏာဆောင်သော လွတ်လပ်မှုမျိုးကိုလည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် တိကျစွာ ပြဋ္ဌာန်းကာကွယ်ပေးရမည်။ ထို့အပြင် လူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သောတိုင်းပြည်တွင် ထိုလူမျိုးများ၏ယဉ်ကျေးမှု၊ ဓလေ့ထုံးစံနှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများကို အကြောက်တရားကင်းမဲ့စွာဖြင့် လွတ်လပ်စွာ ကျင့်သုံးနိုင်ခွင့်ရမည်။ ထိုအတွက် လူမျိုးပေါင်းစုံ ငြိမ်းချမ်းစွာအတူ ယှဉ်တွဲနေထိုင်နိုင်ရေးဝါဒကိုအားပေးသည့် စစ်မှန်သောဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ထိုလွတ်လပ်မှုနှစ်မျိုးစလုံးကို တန်းတူရည်တူတန်ဖိုးထားရသည်။ ထိုလွတ်လပ်မှုနှစ်မျိုးစလုံး ပြည့်စုံမှသာလျှင် လွတ်လပ်မှု (Freedom) ဆိုသည့် လူ့သဘာဝတရားကြီးက လူ့အဖွဲ့အစည်းကို အစွမ်းကုန် ပွင့်လန်းရှင်သန်စေနိုင်လိမ့်မည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ဖန်ဆင်းရှင် (ဝါ) သဘာဝတရားက လူသားတိုင်းကို တန်းတူညီမျှစွာ ပေးအပ်ထားသော အခြေခံလွတ်လပ်မှုများကို အစွမ်းကုန်ပွင့်လန်းရှင်သန်ခွင့်ပေးထားသောကြောင့် လူသားတိုင်းတို့၏ အသိဉာဏ် ပွင့်လင်းမှု၊ တီထွင်ကြံဆမှုနှင့် တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုတို့ကိုလည်း အစွမ်းကုန်တိုးတက်ရှင်သန်ခွင့်ရစေပါသည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် လွတ်လပ်မှုတို့ ပေါင်းစပ်ခြင်း၏ ကောင်းမြတ်သောအစဉ်အလာနှင့် အင်္ဂါရပ်များမှာ -

- (၁) ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် အစိုးရတရပ်ရပ်၏ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှု၊ အာဏာအလွဲသုံးစားမှုနှင့် အုပ်ချုပ်ခံပြည်သူလူထုကို တိုင်းပြည်၏ယန္တရားများ အသုံးချပြီး နည်းမျိုးစုံဖြင့် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်ခြင်းမှ ကာကွယ်ဟန့်တားနိုင်သည်။

- (၂) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင်အုပ်ချုပ်သူအစိုးရသည် အုပ်ချုပ်ခံပြည်သူလူထုကိုအုပ်ချုပ်ရေး ယန္တရားများ၊ အထူးသဖြင့် တိုင်းပြည်လုံခြုံရေးအတွက် ဖန်တီးထားသောယန္တရား များဖြစ်ကြသည့် တပ်မတော်နှင့်ရဲတပ်ဖွဲ့များကို အသုံးချ၍ ပြည်သူလူထုကို ဖိနှိပ် ချုပ်ချယ်ခြင်း၊ လူထု၏ အခြေခံအခွင့်အရေးများကို ရိုက်ချိုးခြင်း၊ နိုင်ငံသားတိုင်း၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးဖြစ်သည့် လွတ်လပ်မှုများကို တားမြစ်ပိတ်ပင်ခြင်းစသည့် ဖိနှိပ် ချုပ်ချယ်မှုအမျိုးမျိုးမှ ကင်းဝေးပြီး၊ ပြည်သူလူထုတရပ်လုံး အကြောက်တရားမျိုးစုံ မှ ကင်းရှင်းစွာနေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပါအဝင် အခြား ဥပဒေများနှင့် နည်းဥပဒေများကို ပြဋ္ဌာန်း၍ လူထုကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရမည်။
 - (၃) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံသားများ၏အခွင့်အရေးကိုကာကွယ်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများနှင့် အခြားသောဥပဒေများကို ပြဋ္ဌာန်းထားရုံဖြင့် မလုံလောက်ပေ။ ထို ဥပဒေများကိုအကောင်အထည်ဖော်ရန် လွှတ်တော်၊ အစိုးရနှင့် တရားရုံးစသည့် အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားများနှင့်တပ်မတော်၊ ပြည်သူ့ရဲစသည့်လုံခြုံရေးယန္တရားများကို တည်ဆောက်ဖန်တီးထား ရုံဖြင့်လည်း မလုံလောက်သေးပေ။ ထိုဥပဒေများ သက်ဝင် ရှင်သန်ပြီး၊ ထိုနိုင်ငံ၏ယန္တရားများတရားသဖြင့် ပုံမှန်လည်ပတ်နိုင်ရေးအတွက် ပြည်သူလူထုတရပ်လုံး၊ နိုင်ငံသားအား လုံးက ထိုအခွင့်အရေးများ မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ကျင့်သုံးကာကွယ်တတ်အောင် ပညာပေး၍ လေ့ကျင့်သင်ကြားစေရမည်။
 - (၄) ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် လူသားတိုင်း မိမိကံကြမ္မာကိုမိမိကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာဖန်တီး ခွင့်၊ တာဝန်ယူခွင့်နှင့်တာဝန်ခံပိုင်ခွင့်တို့ကို ပေးထားသောစနစ်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံသားတိုင်းက မိမိတို့၏ကံကြမ္မာကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာဖန်တီးနိုင်ရေး အတွက် မိမိတို့၏အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်ကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ကာကွယ်စောင့်ထိန်းရ မည်။ ထိုသို့ မိမိတို့၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးနှင့် လွတ်လပ်မှုတို့ကို စောင့် ထိန်းကာ ကွယ်ရန် အစိုးရ၊ လွှတ်တော်၊ တရားရုံးများနှင့် တိုင်းပြည်၏ လုံခြုံရေးတာဝန်များ ကို ထမ်းဆောင်နေကြသောတပ်မတော်သားများနှင့် ပြည်သူ့ရဲတပ်ဖွဲ့များကိုသာ အလုံးစုံလွှဲအပ်၍ အားကိုးခြင်းမပြုဘဲ မိမိတို့ကိုယ်တိုင်လည်း ဘက်ပေါင်းစုံမှ ပါဝင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ကြရပေမည်။
 - (၅) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံသားများကို လူသားတိုင်း၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ရရှိခံစားထိုက်သောတစ်ဦးပုဂ္ဂလအခွင့်အရေးများဖြစ်သည့် မိမိကံကြမ္မာကိုလွတ်လပ် စွာဖန်တီးခွင့်၊ တာဝန်ယူခွင့်နှင့် တာဝန်ခံပိုင်ခွင့်များသာမက၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းအလိုက်
-

(သို့မဟုတ်) လူမျိုးအလိုက် စုပေါင်းခံစားသင့်၊ ခံစားထိုက်သော စုပေါင်းအခွင့်အရေးများကိုလည်း ပေးထားသည်။ ထိုစုပေါင်းအခွင့်အရေးကို တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ “ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်” ဟုခေါ်သည်။

(၆) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ လူမျိုးအလိုက် ခံစားသင့်ခံစားထိုက်သည့် “ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်” နှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းအလိုက် ခံစားသင့်ခံစားထိုက်သည့် စုပေါင်းအခွင့်အရေးများကို အာမခံချက်ပေးရန် ကျင့်သုံးသောနည်းလမ်းများစွာအနက်အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းမှာ- တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် လိုက်နာကျင့်သုံးမည့်ဥပဒေများ- အထူးသဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသောအခါမျိုးတွင် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ပေးထားရမည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းများအဖြစ် နှစ်ပေါင်းများစွာ၊ ခေတ်ပေါင်းများစွာ သမိုင်းအဆက်ဆက်ကျင့်သုံးလာခဲ့သော ဓလေ့ထုံးတမ်းများနှင့် ရိုးရာအစဉ်အလာများကိုလည်း ခေတ်နှင့်လျော်ညီစွာ မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ပြင်ဆင်မွမ်းမံ၍ ဥပဒေအဖြစ် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်၊ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခွင့်နှင့်ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။ ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အမျိုးသားပြည်နယ်များကို စီမံအုပ်ချုပ်ရာတွင် အသုံးပြုမည့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်းမရှိစေဘဲ ပြည်နယ်အမျိုးသားများကို လွတ်လပ်စွာ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိစေရမည်။ သို့မှသာ ထိုဥပဒေများကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ပါဝင်ရေးဆွဲထားသဖြင့် မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသောဥပဒေများအဖြစ် အသက်နှင့်ထပ်တူ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်လာလိမ့်မည်။ တိုင်းပြည်နှင့် ပြည်ထောင်စုကြီးကိုလည်း မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ပိုင်ဆိုင်ထားသော “ပြည်ထောင်” များ “စု” ထားသည့် “ဘုံပိုင်ပြည်ထောင်စု” အဖြစ် တန်ဖိုးထားကာ မြတ်နိုးစိတ်ဖြင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်လာလိမ့်မည်။

(၇) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာကိုပိုင်ဆိုင်နေကြသော နိုင်ငံသားများနှင့် ပြည်သူလူထုက မိမိတို့ကိုယ်စားတိုင်းပြည်၏ အုပ်ချုပ်ရေးတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရန် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသောအစိုးရအကြား ဆက်ဆံရာတွင်သော်လည်းကောင်း၊ ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသည့်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ဆက်ဆံရာတွင်သော်လည်းကောင်း၊ တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသည့် တရားသူကြီးများ၊ တရားရုံးများနှင့် ဆက်ဆံရာတွင်သော်လည်းကောင်း ထားရှိရမည့်စံချိန်စံနှုန်းများမှာ-

- (က) ပွင့်လင်းမြင်သာမှု (Transparency)
 - (ခ) တာဝန်ခံမှု (Accountability)
 - (ဂ) တာဝန်ယူမှု (Responsibility) များဖြစ်သည်။
- (၈) အစိုးရသည် အုပ်ချုပ်ရေးကိစ္စအဝဝကို ပွင့်လင်းမြင်သာစွာဖြင့် လူထုထံသို့ တင်ပြရမည်။ အသိပေးရမည်။ သို့မှသာ လူထုက အစိုးရကို တာဝန်ခံ၍ရပေလိမ့်မည်။ အစိုးရတရပ်၏လုပ်ဆောင်ချက်များကို ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ သိရှိနိုင်ခြင်းမရှိပါက လူထုအနေဖြင့် ထိုအစိုးရကို တာဝန်ခံ၍ ရမည်မဟုတ်ပေ။ အစိုးရတရပ်၏လုပ်ရပ်ကို မသိဘဲ ထိုအစိုးရကို လူထုက တာဝန်မခံသင့်ပေ။
- (၉) ထိုနည်းတူ အစိုးရအနေဖြင့် လူထုကိုယ်စားထမ်းဆောင်ထားသော တာဝန်ထမ်းဆောင်မှုအလုံးစုံကို လူထုထံသို့ ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ တင်ပြရမည်။ ၎င်းအပြင် မိမိတို့ဆောင်ရွက်ထားသော လုပ်ငန်းအားလုံးကို တာဝန်ယူ၍ တာဝန်လည်းခံရမည်။ သို့မှသာ ပြည်သူလူထုက ထိုအစိုးရကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ရွေးချယ်၍ မိမိတို့ကိုယ်စားနိုင်ငံအုပ်ချုပ်ရေးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နေသည့် မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော အစိုးရအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုနိုင်လိမ့်မည်။ ထိုသို့ အစိုးရနှင့်လူထုအကြား အချင်းချင်းအပြန်အလှန် အသိအမှတ်ပြုနိုင်မှသာ ထိုအစိုးရ ကို ပြည်သူလူထုက တာဝန်ယူ၍ တာဝန်လည်း ခံရလာပေလိမ့်မည်။

အခန်း (၁၇)
အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများ

လူသားတိုင်းတွင် မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်၊ မည်သည့်အဖွဲ့အစည်း၊ မည်သည့်အစိုးရကမျှ ရုပ်သိမ်းပိုင်ခွင့်မရှိသော မွေးရာပါအခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများ ရှိကြသည်။

အစိုးရတရပ်သည် နိုင်ငံသားများ၏အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများကို ရုပ်သိမ်းပိုင်ခွင့်မရှိပေ။ ထိန်းသိမ်းကာကွယ် စောင့်ရှောက်ခွင့်သာ ရှိသည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ပြည်သူလူထုက ရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသော အစိုးရတရပ်၏ အဓိကတာဝန်မှာ- နိုင်ငံသားတိုင်း၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထားသော အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ် စောင့်ရှောက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

လူသားတိုင်း လူ့ဂုဏ်သိက္ခာဖြင့်ပြည့်ဝ၍ လူ့ဘဝတွင် ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့စွာ အသက်ရှင်နေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် လွတ်လပ်မှုနှင့် အခြေခံအခွင့်အရေးများကို အပြည့်အဝခံစားရရှိရန် လိုအပ်သည်။ လူ့ဂုဏ်သိက္ခာကို လေးစား၍တန်းတူညီမျှခြင်းနှင့်တရားမျှတခြင်း ကိုအခြေခံသော လူသားချင်း လေးစားအသိအမှတ်ပြုသည့် “သည်းခံခြင်းတရား” ကို လွတ်လပ်မှု၏ အခြေခံအုတ်မြစ်အဖြစ် ချမှတ်ထားနိုင်မှသာလျှင် လူသားတိုင်းသည် မိမိတို့၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထားသော လူ့အခွင့်အရေးများကို အပြည့်အဝ ခံစားနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

လူ့အဖွဲ့အစည်းတရပ် (သို့မဟုတ်) တိုင်းနိုင်ငံတခုတွင် လူမျိုးခွဲခြားခြင်း၊ အသားအရောင်ခွဲခြားခြင်း၊ ဘာသာရေးခွဲခြားခြင်းနှင့် လူတန်းစားခွဲခြားခြင်းတို့မရှိဘဲ လူသားတိုင်း အခြေခံလူ့အခွင့်အရေး အပြည့်အဝ ရရှိခံစားနိုင်ရေးအတွက် လွတ်လပ်မှုကိုအခြေခံသောဒီမိုကရေစီစနစ် လိုအပ်သည်။ အာဏာရှင်စနစ်တွင် လွတ်လပ်မှုနှင့် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေး ပွင့်လန်းရှင်သန်နိုင်ခြင်းမရှိဘဲ ချိုးဖောက်စော်ကားခြင်းသာရှိ၏။ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင်မူ ကားလွတ်လပ်မှုနှင့် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးတို့ကို အာမခံချက်ပေးထားသည်။

လွတ်လပ်ခွင့် (Freedom) နှင့် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများ (Fundamental Human Rights) သည် ခွဲခြားမရအောင် ဆက်စပ်နေသောအရာများဖြစ်ကြသည်။ ထိုအရာနှစ်ခုပေါင်းစပ်၍ တွဲဖက်ရှင်သန်နေမှသာ လူ့အဖွဲ့အစည်းရှင်သန်ရပ်တည်ရေးအတွက် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သောနိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးနှင့်လူမှုရေးလောကများလည်း တိုးတက်ရှင်သန်နိုင်မည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အောက်ပါအင်္ဂါရပ်များဖြင့် ပြည့်စုံသော အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံသားတိုင်းရရှိခံစားပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။

- (၁) လူသားတိုင်းသည် လွတ်လပ်စွာတွေးခေါ်ကြံဆခွင့်၊ တီထွင်ဖန်တီးခွင့်နှင့်အယူဝါဒတခုခု ကိုလွတ်လပ်စွာ ယုံကြည်လက်ခံကျင့်သုံးခွင့်သာမက ဘာသာတရားများကို လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်ခွင့်များရှိကြရမည့်အပြင် ထိုတွေးခေါ်ကြံဆမှု၊ တီထွင်ဖန်တီးမှု၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုတို့ကို လွတ်လပ်စွာ ရေးသားတင်ပြခွင့်နှင့် စည်းရုံးဟောပြောခွင့်ရှိရမည်။
- (၂) နိုင်ငံသားတိုင်းက မိမိတို့၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားသော အချုပ်အခြာအာဏာကို ခွဲဝေကျင့်သုံးရန် ရွေးချယ်တာဝန်ပေးအပ်ခြင်းခံရသောအစိုးရ၊ လွှတ်တော်နှင့် တရားရုံးများတွင် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ခွင့်၊ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခွင့်နှင့် ဝေဖန်ကန့်ကွက်ခွင့်များ ရှိ ရမည်။

- (၃) နိုင်ငံသားတစ်ဦးဦးကို မတရားသဖြင့်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ချုပ်နှောင်ခြင်းနှင့် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း မခံရလေအောင် ဥပဒေဖြင့်ကာကွယ်ပေးထားရမည်။ ထို့ကြောင့်အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများကို ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် အခြားဥပဒေများ၊ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများဖြင့် ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။
- (၄) ပြည်ထောင်စု၏ လုံခြုံရေးတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်နေကြသော တပ်မတော်သားများအနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ရေးအတွက် တာဝန်ထမ်းဆောင်နေကြသော ပြည်သူ့ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များအနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း မိမိတို့တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ကြသော အခါ နိုင်ငံသားတို့၏ အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများကို လေးစားလိုက်နာရမည်။ ပြစ်မှုတစ်ခုတရား ကျူးလွန်မိသော တရားခံများပင်လျှင် သူတို့၏မွေးရာပါ လူ့အခွင့်အရေးများကို တရားဥပဒေနှင့်အညီခံစားပိုင်ခွင့်ရှိကြရမည်။
- (၅) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သော တိုင်းပြည်များတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ဘာသာစကားနှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများကို ထိုတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုပေးရမည်။ ထို့ကြောင့် ထိုတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ဘာသာစကားနှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးအတွက်သာမက၊ တိုးတက်ရှင်သန်ရေးအတွက်ပါ လုပ်ဆောင်ရာတွင် အစိုးရအနေဖြင့် ဟန့်တားပိတ်ပင်ပိုင်ခွင့် မရှိစေရ။ လိုအပ်သော အကူအညီများနှင့် အကာအကွယ်များကိုသာပေးပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။
- (၆) လူသားတိုင်း မိမိဘဝရှင်သန်ရေးနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုနိုင်ရေးအတွက် လွတ်လပ်စွာ ဝမ်းစာရှာဖွေခွင့်၊ အလုပ်လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် မိမိ၏လုပ်အားခနှင့်အညီ ထိုက်တန်သော အကျိုးခံစားပိုင်ခွင့်များ ရှိစေရမည်။
- (၇) အရွယ်မရောက်သေးသောကလေးငယ်များကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် မိဘများမှစ၍ နိုင်ငံသားတိုင်းနှင့် အစိုးရထံတွင် တာဝန်ရှိသည်။ မိဘများအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ရင်သွေးငယ်များ အရွယ်မရောက်မချင်း တာဝန်ယူရန် သဘာဝတရားက ပေးအပ်သောတာဝန်များရှိကြ၏။ အကယ်၍ အခြေအနေအမျိုးမျိုးကြောင့် မိဘများက မိမိတို့၏ရင်သွေးငယ်များကို တာဝန်ယူနိုင်ခြင်းမရှိပါက၊ နိုင်ငံသားများနှင့် အစိုးရက တာဝန်ယူရမည်။ အခွန်ဆောင်ခြင်းအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ အခြားပရဟိတလုပ်ငန်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ရရှိလာသော အခွန်တော်ငွေများကို အသုံးပြု၍

အရွယ်မရောက်သေးသောကလေးများ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးကို နည်းလမ်း မျိုးစုံဖြင့် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ပေးရမည်။

- (၈) အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးနှင့် တိုးတက်ရှင်သန်ရေး အတွက် အစိုးရကိုသာ အလုံးစုံတာဝန်လွှဲအပ်ခြင်း မပြုသင့်ပေ။ ပြည်သူ့လူထုတစ်ရပ် လုံးက နည်းလမ်းပေါင်းစုံဖြင့် ပါဝင်ပံ့ပိုးလုပ်ဆောင်ရမည်။ ပြည်သူ့လူထုက နည်း လမ်းပေါင်းစုံဖြင့် ပါဝင်လုပ်ဆောင်နိုင်မှသာ အစိုးရတစ်ရပ်က လူ့အခွင့်အရေးချိုး ဖောက်ခြင်း ရှိ- မရှိဟူသော အရေးကိစ္စအပါအဝင် ထိုအစိုးရ၏လုပ်ဆောင်မှုမှန် သမျှ တရားဥပဒေနှင့်အညီ လုပ်ဆောင်ခြင်း ရှိ- မရှိကို လူထုက ပွင့်လင်းစွာ သိမြင် နားလည်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး တာဝန်ယူမှုနှင့် တာဝန်ခံမှုတို့လည်း ရှိလာနိုင်မည်ဖြစ်သည်။
- (၉) အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးသည် လူသားတိုင်းနှင့် သက်ဆိုင်သောအရာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အချုပ်အခြာအာဏာကိုကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရေးဟူသောကြောင်းပြ ချက်ဖြင့် အစိုးရတစ်ရပ်က ပြည်သူ့လူထု၏ အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများကို ချိုးဖောက် ခြင်း မရှိရလေအောင် နိုင်ငံတကာမိသားစုမှ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည်။ ထို့ကြောင့် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂကဲ့သို့သောနိုင်ငံတကာအသင်းကြီးများကို ဖန်တီး၍ နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးကြေညာ စာတမ်းကို ထုတ်ပြန်ကာ ထိုကြေညာစာတမ်း ကို ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံအားလုံးက ဥပဒေကဲ့သို့ အသိအမှတ်ပြုကျင့်သုံး နေခြင်းဖြစ်သည်။

အခန်း (၁၈)

လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခွင့်

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ပြည်သူ့လူထုက မိမိတို့မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင် ထားသောအချုပ်အခြာအာဏာကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းပြီး၊ ထိုအာဏာများကို စီမံအုပ်ချုပ် ရန် တာဝန်ပေးအပ်ခြင်းခံရသည့် အစိုးရ လွတ်တော်နှင့်တရားရုံးများကို လွတ်လပ်သန့်ရှင်း၍ တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများဖြင့် ရွေးချယ်တင်မြှောက်သောစနစ်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ပြည်သူ့လူထုက မိမိတို့ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခြင်း နှင့် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ပါဝင်ရွေးချယ်ခြင်း (အရွေးခံပိုင်ခွင့်) တို့ကိုပေါင်းစပ်ထားသည့် လွတ်လပ် သောပြည်သူများ၏ မိမိကိုယ်ကိုမိမိအုပ်ချုပ်သောစနစ် ဖြစ်သည်။

လွတ်လပ်သော ပြည်သူ့လူထုက မိမိကိုယ်ကိုမိမိ စီမံအုပ်ချုပ်ရာတွင်သော်လည်းကောင်း၊ မိမိတို့၏ကိုယ်စားလှယ်များကိုရွေးချယ်တင်မြှောက်ရာတွင်သော်လည်းကောင်း၊ အခြေခံအကျဆုံးသောအရာမှာ “လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခွင့်” ပင်ဖြစ်သည်။ ပြည်သူ့လူထုကိုယ်စား အချုပ် အခြာအာဏာနှင့် ယင်း၏ရေသောက်မြစ်သုံးသွယ်ဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးရန် လူထုကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအဖြစ် နာမည်စာရင်းတင်သွင်း၍ ရွေးကောက်ပွဲဝင်မည့် ပုဂ္ဂိုလ်တဦးက မိမိ၏နိုင်ငံရေးအမြင်၊ အတွေးအခေါ်နှင့် အရွေးချယ်ခံရပါက ဆောင်ရွက်သွားမည့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုခြင်း၊ ဟောပြောခြင်း၊ ရေးသားတင်ပြခြင်း၊ စည်းရုံး လှုံ့ဆော်ခြင်းများ မပြုလုပ်နိုင်ပါက ထိုကိုယ်စားလှယ်၏နိုင်ငံရေးအမြင်နှင့် ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်များကို ပြည်သူ့လူထုက မည်ကဲ့သို့ နားလည်သဘောပေါက်နိုင်ပါမည်နည်း။ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းတဦး (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရေးပါတီတရပ်က သူတို့၏အတွေးအမြင်၊ မူဝါဒ သဘောထား၊ ပေါ်လစီနှင့်ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်များကို လွတ်လပ်စွာ တင်ပြစည်းရုံးနိုင်မှသာ ပြည်သူ့လူထုက မိမိတို့ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ရွေးချယ်သင့်ရွေးချယ်ထိုက်သူ၏ အတွေးအခေါ်နှင့် ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်များကိုသာမက ထိုသူ၏ အကျင့်သိက္ခာနှင့် နောက်ခံသမိုင်းများ၊ သူကိုယ်တိုင် ချမှတ်ထားသော မူဝါဒ၊ ပေါ်လစီနှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မည့် အရည်အချင်းရှိ-မရှိ၊ အခက်အခဲနှင့်အကျပ်အတည်းများ ရင်ဆိုင်တွေ့ကြုံသောအခါ ခေါင်းအေးအေးဖြင့် ဖြေရှင်းကျော်လွှားနိုင်သော ပင်ကိုအရည်အချင်း ရှိ-မရှိ၊ တိုင်းပြည်တွင် ကြီးမားသော အန္တရာယ်များနှင့် ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့သောအခါ ရဲရင့်စွာ ဖြေရှင်းနိုင်မည့် ရဲစွမ်းသတ္တိရှိ- မရှိ စသည်တို့ကို ပြည်သူ့လူထုကတွေ့မြင်လေ့လာသုံးသပ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခြင်းသည်ဒီမိုကရေစီစနစ် ရှင်သန်ရေးအတွက် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော အင်္ဂါရပ်ဖြစ်သည်။

လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခြင်းသည် တိုင်းပြည်ကိုအုပ်ချုပ်မည့် ပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ်များ ရွေးကောက်တင်မြှောက်မှုအတွက်သာမက အခြားအခြားသောကဏ္ဍများစွာအတွက်လည်း အရေးကြီးသည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင်-

- (၁) အများဆန္ဒအရ ဆုံးဖြတ်ချက်မချခင် အရာရာကို လွတ်လပ်စွာ ဟောပြောစည်းရုံးခြင်း၊ ရေးသားထုတ်ဝေခြင်း၊ ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်းများ ပြုလုပ်ရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ပြဿနာဖြေရှင်းရန် နည်းလမ်းပေါင်းများစွာကို ချိန်ဆနှိုင်းယှဉ်ခွင့်ရှိသည်။ ထိုသို့ နှိုင်းယှဉ်အပ်သောနည်းလမ်းပေါင်းများစွာထဲမှ အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းကို ပြည်သူ့လူထုက လွတ်လပ်စွာ ရွေးချယ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အထွေထွေသော လူ့ပြဿနာမျိုးစုံကို ဖြေရှင်းရာတွင် အမှားနည်းသွားနိုင်သည်။
- (၂) လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားထုတ်ဝေခွင့်ရှိသောကြောင့် လူထု အမြင်ကျယ်လာ

သည်။ သတင်းစာ၊ ရေဒီယို၊ ရုပ်မြင်သံကြားသာမက အခြားအခြားသောသတင်းဌာန မျိုးစုံမှ သတင်းအချက်အလက်များကို လွယ်ကူစွာရရှိသောကြောင့် အစိုးရတရပ်၏ လုပ်ရပ် (သို့ မဟုတ်) မိမိရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦး (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရေးပါတီတရပ်၏လုပ်ရပ် မှားယွင်းမှုတစ်ခုခု ပေါ်ပေါက်လာပါက ချက်ချင်းဝေဖန်ကန့်ကွက်ခြင်းဖြင့် ထိုအမှားများက တိုင်းပြည်နှင့်လူ့အဖွဲ့ အစည်း ကြီးကို ဒုက္ခမပေးနိုင်ခင် အကောင်းဆုံး ပြန်လည်ပြင်ဆင်၍ အစားထိုးနိုင် သည်။ လူသည် မှားတတ်သောသတ္တဝါတမျိုးဖြစ်သည်။ လူဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသောအစိုးရတ ရပ်သည်လည်း အမှားများကျူးလွန်နိုင်ပါသည်။ အစိုးရတရပ်၏ကျူးလွန်မိသော အမှားကိုပြင်ဆင်ရန် အကောင်းဆုံးသောနည်းလမ်းမှာ လွတ်လပ်စွာရေးသား ပြောဆိုခွင့်ကို လူထုထံ အပြည့်အဝအပ်နှင်းထားခြင်းဖြစ်သည်။

(၃) ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် လွတ်လပ်သောလူထုက မိမိကိုယ်ကိုမိမိ လွတ်လပ်စွာအုပ်ချုပ် သောစနစ်ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် တိုင်းပြည်၏အရေးအရာကိစ္စများကို စီမံအုပ်ချုပ် ရာတွင်သော်လည်းကောင်း၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းတရပ်လုံး၏အရေးအရာကိစ္စများကို တိုင်ပင်နှီးနှောရာတွင်သော်လည်းကောင်း၊ လူထုအနေဖြင့် မိမိတို့ရွေးချယ်တင် မြှောက်ထားသော ပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် အစိုးရများကိုသာ တစ်စုံလုံးပုံအပ် လွှဲပြောင်းခြင်းမရှိစေဘဲ မိမိတို့ကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုခြင်း၊ ရေးသားတင်ပြ ခြင်း၊ ဆန္ဒမဲပေးခြင်း၊ စီတန်းလှည့်လည်ဆန္ဒပြခြင်းစသည့် နည်းလမ်းပေါင်းစုံဖြင့် ပါဝင်ပတ်သက်ရန် လိုအပ်သည်။ သို့မှသာ အစိုးရနှင့်ပြည်သူအကြား ပွင့်လင်းမြင်သာ မှု၊ တာဝန်ယူမှုနှင့် တာဝန်ခံမှုများ ရှင်သန်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

(၄) လူသားတိုင်း၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထားသော လွတ်လပ်စွာ ပြောဆို ရေးသားခွင့်ဆိုသည်မှာ အစိုးရက ပြည်သူလူထုထံသို့ ပေးအပ်မှရနိုင်သောအရာ မဟုတ်ပေ။ လူသားတိုင်း၏မွေးရာပါအခွင့်အရေးဖြစ်သည်။ အစိုးရက ထိုမွေးရာပါ အခွင့်အရေးကို လူထုထံ မပေးနိုင်သော်လည်း ဖျက်ဆီးနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့်အစိုးရ က ပြည်သူလူထု၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးဖြစ်သော လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသား ခွင့်ကို ပိတ်ပင်တားဆီးခြင်း မရှိရလေအောင် တိုင်းပြည်၏အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ကာကွယ်ပြဌာန်းပေးရမည်။

(၅) လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခွင့်သည် လူသားတိုင်း၏ အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်ဖြစ် သည်။ သို့သော် ထိုလွတ်လပ်မှုအခွင့်အရေးကို အလွဲသုံးစားလုပ်၍ လူသားအချင်း ချင်းညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု၊ ဘာသာရေးတခုနှင့်တခုအကြား အမြင်မှားယွင်းမှုနှင့် ရန်လို မုန်းတီးမှုများကို အားပေးလှုံ့ဆော်သည့် ရေးသားပြောဆိုချက်မျိုးကိုမူ လူ့ဘောင်

အကျိုးစီးပွားအတွက် ဥပဒေဖြင့် ကာကွယ်ဟန့်တားရမည်။ ယင်းသို့ လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားမှုကို ဘောင်ချကန့်သတ်ခြင်းသည် လွတ်လပ်မှုကို ထိပါးခြင်းမဟုတ်ဘဲ လွတ်လပ်မှု၏ ရန်သူမျိုးစုံကို လွတ်လပ်သောလူထုက လွတ်လပ်စွာ ကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်းသာ ဖြစ်စေရမည်။

(၆) လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခွင့် (Freedom of Speech) တွင် လွတ်လပ်စွာ စည်းရုံးခွင့်နှင့် ဆန္ဒပြခွင့်တို့လည်း ပါရှိသည်။ ပြည်သူလူထုက မိမိတို့အမြင်နှင့်ဆန္ဒသဘောထားများကို နှုတ်ဖြင့် ပြောရုံ၊ စာဖြင့်ရေးသားရုံမျှနှင့် တခါတရံ မလုံလောက်တတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် ရုပ်ခန္ဓာကိုအသုံးပြု၍ မိမိတို့၏ဆန္ဒသဘောထားများ၊ အမြင်များ၊ ယုံကြည်ချက်များကို ဖော်ထုတ်ပြသရန် လိုအပ်လေ့ရှိသည်။ ထိုအခါ လူထုက အစုအဝေးဖြင့် ချီတက်ဆန္ဒပြခြင်း၊ လူထုစည်းဝေးပွဲများ၊ ဟောပြောပွဲများ ကျင်းပခြင်းကို ပြုလုပ်ရသည်။ ယင်းသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ အားသာချက်တရပ်ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ငြိမ်းချမ်းစွာ ဆန္ဒပြခြင်းကိုသာ ဒီမိုကရေစီစနစ်က အားပေးသည်။ ငြိမ်းချမ်းစွာ ဆန္ဒပြခြင်းမှ အကြမ်းဖက်ဆန္ဒပြခြင်းအသွင်သို့ကူးပြောင်းမသွားမီစေရန် လွတ်လပ်သောလူထုက မိမိတို့၏အသိတရားဖြင့် ထိန်းကွပ်ထားရမည်။ သို့ရာ တွင် အာဏာရှင်စနစ်၌ ငြိမ်းချမ်းစွာ ဆန္ဒပြခွင့်အပါအဝင်၊ လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခွင့်ကိုပိတ်ပင်ထားသည့်အပြင် လူထုတို့၏ငြိမ်းချမ်းစွာ ဆန္ဒပြပွဲများကို အကြမ်းဖက်နှိမ်နင်းလေ့ရှိခြင်းကြောင့် အကြမ်းဖက်ဆန္ဒပြပွဲအဖြစ်သို့ အသွင်ကူးပြောင်းသွားတတ်သည်။ ထိုအရာကို သတိထားပြီး ရှောင်ရှားရမည်။

(၇) လွတ်လပ်စွာပြောဆိုရေးသားခွင့်သည် “လွတ်လပ်မှု” (Freedom) ၏အခြေခံရေသောက်မြစ်များဖြစ်ကြသော တရားမျှတခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းခြင်းနှင့်သည်းခံခြင်း တရားတို့အပေါ် အမှီပြု၍ ရှင်သန်သင့်သည်။ ထို့ကြောင့် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုခြင်း၊ ဟောပြောခြင်း၊ ရေးသားထုတ်ဝေခြင်း၊ စီတန်းလှည့်လည်ခြင်းများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း တရားမျှတမှု ရရှိရေးအတွက် ငြိမ်းချမ်းစွာ လုပ်ဆောင်သောအရာများသာ ဖြစ်သင့်သည်။ တရားမျှတခြင်းနှင့် ငြိမ်းချမ်းခြင်းတို့ကို သည်းခံခြင်းတရားဖြင့်ချွန်အုပ်၍ လမ်းကြောင်းထိန်းမတ်ခြင်း မပြုနိုင်သောအခါ လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခွင့်သည် ငြိမ်းချမ်းရေးလမ်းစဉ်သို့မလိုက်ဘဲ အကြမ်းဖက်မှုသို့ အသွင်ကူးပြောင်းတတ်သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးကို အကြမ်းဖက်သောနည်းလမ်းဖြင့် လမ်းကြောင်းလွှဲပြောင်းသောအခါ တရားမျှတခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းခြင်းနှင့် သည်းခံခြင်းများ ပျောက်ဆုံးပြီး မတရားမှု၊ အနိုင်ကျင့်စော်ကားမှု၊ ရန်လိုမုန်းတီးမှုများသာမကလူ့ဘောင်လောကကို သွေးချောင်းစီးစေသော အကြမ်းဖက်မှုမျိုးစုံလည်း ပေါ်ပေါက်လာပါတော့သည်။ ထို့ကြောင့် လွတ်လပ်စွာပြောဆိုရေးသားခွင့်သည် ငြိမ်းချမ်းရေးလမ်းစဉ်နှင့် အကြမ်း

ဖက်လမ်းစဉ်တို့ကို စည်းခြားပေးထားသောအရာဖြစ်သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလမ်းစဉ်နှင့် အကြမ်းဖက်လမ်းစဉ်နှစ်ခုအကြားတွင် ရပ်တည်နေသဖြင့် တတက်စီက အကောင်းအတွက်ရော အဆိုးအတွက်ပါ အသုံးချရန် လွယ်ကူသည်။ လွယ်လွယ်ကူကူ အလွဲသုံးစားလုပ်နိုင်သောအရာလည်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ရှင်သန်ရေးအတွက် အရေးကြီးဆုံးဖြစ်သည့် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခွင့်သည် ဒီမိုကရေစီကို အလွဲသုံးစားလုပ်ရန် အလွယ်ကူဆုံးသော ယန္တရားဖြစ်သွားတတ်သည်ကိုလည်း သတိထားရန် လိုအပ်သည်။

အခန်း (၁၉)

ဒီမိုကရေစီအစိုးရနှင့် သတင်းမီဒီယာလွတ်လပ်ခွင့်

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ပြည်သူလူထုကိုယ်တိုင်က မိမိတို့၏အကျိုးစီးပွားများကို သယ်ပိုးဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် မိမိတို့ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်ကာ မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းသည့် အစိုးရကို ထူထောင်သည့်စနစ်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့ မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ပြီး မိမိတို့အကျိုးစီးပွားကို သယ်ပိုးထမ်းဆောင်မည့်မိမိတို့၏ အစိုးရတရပ်ကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်နိုင်ရန်အတွက် အရေးကြီးဆုံးသောသော့ချက်မှာ လွတ်လပ်စွာ စည်းရုံးဟောပြောခွင့်၊ ရေးသားထုတ်ဝေခွင့်နှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများအပါအဝင် အခြားသောအသင်းအဖွဲ့များကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့်စသည့်အချက်များ ပါဝင်သည်။

လွတ်လပ်စွာ စည်းရုံးပြောဆိုနိုင်မှသာလျှင် ထိုနိုင်ငံရေးပါတီနှင့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ၏ နိုင်ငံရေးအမြင်နှင့်ခံယူချက်များကို ပြည်သူလူထုက နားလည်သဘောပေါက်နိုင်ပေလိမ့်မည်။ နိုင်ငံရေးပါတီတရပ်နှင့် ကိုယ်စားလှယ်တဦး၏ မူဝါဒနှင့်ပေါ်လစီများကို လွတ်လပ်စွာရေးသားထုတ်ဝေ၍ ကျယ်ပြန့်စွာဖြန့်ချိနိုင်မှသာလျှင် ထိုသူများ ခံယူတင်ပြထားသော နိုင်ငံရေးဝါဒနှင့် ပေါ်လစီများသည် ပြည်သူလူထုအတွက် တကယ်အကျိုး ရှိ- မရှိ၊ ကာလဒေသနှင့် သဟဇာတ ဖြစ်-မဖြစ်၊ ခေတ်နှင့်လျော်ညီခြင်း ရှိ-မရှိ စသည်တို့ကို ပြည်သူလူထုက ဝေဖန်သုံးသပ်ပြီး အဆုံးအဖြတ်ပေးနိုင်လိမ့်မည်ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံရေးပါတီတရပ်နှင့်ကိုယ်စားလှယ်လောင်း (နိုင်ငံရေးသမား) များက မိမိတို့ပေါ်လစီနှင့် ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်များကို လူထုရှေ့မှောက်သို့ ရဲရင့်စွာ တင်ပြပြီး ပြည်သူလူထု၏

အစစ်အဆေးကို ပြတ်သားစွာခံယူရရမည်။ သို့မှသာ ထိုနိုင်ငံရေးပါတီတခုခု (သို့ မဟုတ်) နိုင်ငံရေးသမားတဦးဦး၏အရည်အချင်း ပေါ်လာနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ပေါ်လစီနှင့်ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့်ပတ်သက်၍ တင်ပြပုံတင်ပြနည်း မည်မျှကောင်းမွန်ပါစေ၊ ထိုနိုင်ငံရေးသမား၏ လက်တွေ့ဘဝတွင် အကောင် အထည်ဖော်နိုင်သောအရည်အချင်းရှိ-မရှိ၊ အကျင့်သိက္ခာ၊ သီလနှင့် ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် ပြည့်စုံခြင်းရှိ-မရှိ စသည်တို့ကို ပြည်သူလူထု၌ လွတ်လပ်စွာ စစ်ဆေးပိုင်ခွင့် ရှိရမည်။

ခြုံ၍ပြောရပါက လွတ်လပ်စွာ စည်းရုံးပြောဆိုခွင့်၊ ရေးသားထုတ်ဝေခွင့်နှင့် နိုင်ငံရေးပါတီအသင်းအပင်းများ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့်မရှိပါက လွတ်လပ်ပြီး တရားမျှတသောရွေးကောက်ပွဲကိုလည်း ကျင်းပနိုင်လိမ့်မည်မဟုတ်ပေ။ လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသောရွေးကောက်ပွဲမရှိပါက ပြည်သူလူထုက မိမိတို့အကျိုးစီးပွားအတွက် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းသော ပြည်သူ့အစိုးရတရပ်လည်း ပေါ်ပေါက်လာနိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ပေ။

ယခုခေတ်တွင် သတင်းမီဒီယာကို တိုင်းပြည်၏စတုတ္ထဏ္ဍိုင်ဟူ၍ပင် ခေါ်ဆိုနေကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် သတင်းမီဒီယာများသည် အောက်ပါအခန်းကဏ္ဍများဖြင့် ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းကြီးတရပ်လုံးအတွက် ပါဝင်အသုံးတော်ခံကြရမည်ဖြစ်သည်။

- (၁) လွတ်လပ်သော သတင်းမီဒီယာများသည် ဘက်လိုက်မှု တစ်စုံတရာမရှိဘဲ တိကျမှန်ကန်သော သတင်းအချက်အလက်များကို ပြည်သူလူထုထံသို့ တင်ပြပေးရမည်။
- (၂) အစိုးရတရပ်၏လုပ်ဆောင်မှုများက တရားမျှတမှု ရှိ-မရှိ၊ တာဝန်ခံမှုနှင့် တာဝန်ယူမှု ရှိ-မရှိ စသည်တို့ကို ထိုသတင်းမီဒီယာများက ပြည်သူလူထုထံသို့ အချက်အလက်မှန်ကန်စွာ တင်ပြရမည်။
- (၃) လွတ်လပ်သော ဒီမိုကရေစီစနစ်အောက်တွင် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားကြသောလူမှုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများ၊ ဘာသာရေးနှင့် လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများ၏လုပ်ဆောင်မှုများ မှန်ကန်ခြင်း ရှိ-မရှိကို သတင်းမီဒီယာများ ပြည်သူလူထုထံသို့ တင်ပြသတင်းပေးရမည်။
- (၄) ရပ်ရွာအရေးကိစ္စမှစ၍ တတိုင်းပြည်လုံးအရေးအထိပါဝင်သော အရေးကြီးသည့်ကိစ္စတိုင်းတွင် ပြည်သူလူထုပါဝင်ဆွေးနွေးနိုင်ရေးအတွက် သတင်းမီဒီယာများက စင်မြင့်သဖွယ် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။ မီဒီယာများထံမှ တိကျမှန်ကန်သည့်သတင်းအချက်အလက်များရရှိနိုင်မှသာ မှန်ကန်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ချမှတ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

- (၅) ဒီမိုကရေစီစနစ်အောက်တွင် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားထုတ်ဝေခွင့်ကို အလေးအနက်ထားရမည်ဖြစ်သည်။ အစိုးရအနေဖြင့် သတင်းနှင့်မီဒီယာဌာန အသီးသီး၏ ရေးသားထုတ်ဝေပြောဆိုတင်ပြချက်များကို စိစစ်ရန်ဟူသောရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားရှိသည့် “စာပေစိစစ်ရေး”နှင့် “ဆင်ဆာ” အဖွဲ့များ လုံးဝမရှိသင့်ပေ။ ထိုနည်းတူ အစိုးရက သတင်းနှင့်မီဒီယာများကို ထိန်းချုပ်၍ အာဏာရပါတီနှင့် အစိုးရ၏အာဘော်များကိုသာ ပြည်သူလူထုထံ တင်ပြရမည်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထူထောင်လေ့ရှိသည့် အစိုးရ၏ပြန်ကြားရေးဌာနသည်လည်း ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လုံးဝမရှိအပ်ပေ။
- (၆) သတင်းနှင့်မီဒီယာဟု ဆိုရာ၌ ယခင်က “စာနယ်ဇင်း” ဟု ခေါ်ဆိုသည့်သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်နှင့် မဂ္ဂဇင်းများသာမက ယခုခေတ်တွင် လူထုဆက်ဆံရေးကိရိယာအဖြစ် အသုံးများသည့်အင်တာနက်၊ Website၊ ရေဒီယို၊ ရုပ်မြင်သံကြားနှင့် အခြားအခြားသော လူထုဆက်သွယ်ရေးယန္တရားများ အားလုံးပါဝင်သည်။

ရှင်းလင်းချက်

ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံရေးတွင်ကျင့်သုံးလျက်ရှိသော အစိုးရ၏ပြောရေးဆိုခွင့်ရှိပုဂ္ဂိုလ်များ ထားရှိခြင်း၊ သမ္မတ (သို့မဟုတ်) ဝန်ကြီးတဦးဦး၏ ပြောရေးဆိုခွင့်ရှိသူထားရှိခြင်းနှင့်ပါတီတရပ်ရပ်က ပြောရေးဆိုခွင့်ရှိသူပုဂ္ဂိုလ်သာမက သတင်းနှင့်ပြန်ကြားရေးဌာနထားရှိခြင်းတို့သည် ထိုပါတီ (သို့မဟုတ်) ထိုအစိုးရတာဝန်ရှိသူ၏ ပေါ်လစီနှင့် မူဝါဒများက မီဒီယာလွတ်လပ်ခွင့်ကို မထိပါးနိုင်ချေ။ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံကဲ့သို့ လွတ်လပ်ခွင့်မရှိသောနိုင်ငံများတွင် ပြန်ကြားရေးဌာနကို ဝန်ကြီးဌာနတခုအဖြစ်ထားရှိခြင်းသည် သတင်းနှင့်ပြန်ကြားရေးကို အစိုးရမှ ထိန်းချုပ်ထားရမည်ဟူသော အစဉ်အလာနှင့် လူထုလွတ်လပ်မှုအပေါ် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်ရန်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ထားရှိခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ သတင်းနှင့်ပြန်ကြားရေးကို ထိန်းချုပ်ရုံသာမက မိမိတို့ပေါ်လစီနှင့်မူဝါဒအတိုင်း ဝါဒဖြန့်ချိနိုင်ရေးအတွက် သတင်းထောက်များကိုလည်း အစိုးရကိုယ်တိုင်က ခန့်ထားကြသည်။ ထို့အပြင် သတင်းနှင့် မီဒီယာများကို ထိန်းချုပ်နိုင်ရန် ဆင်ဆာအဖွဲ့များကိုပါ ဖွဲ့စည်း၍ လွတ်လပ်စွာပြောဆိုရေးသားထုတ်ဝေခွင့်ကို ပြင်းထန်စွာ ပိတ်ပင်တားဆီးလေ့ရှိကြသည်။ ယင်းသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် မရှိအပ်သောအရာများသာ ဖြစ်ကြသည်။

အခန်း (၂၀)

ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်

လူသားတိုင်း ခံစားသင့်ခံစားထိုက်သော အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့်လွတ်လပ်ခွင့်များအနက် ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်သည် ထိပ်ဆုံးတွင် ပါဝင်သည်။ တချို့က ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်ကို လွတ်လပ်မှုအားလုံး၏ အထွတ်အထိပ်ဖြစ်သည်ဟုပင် ခေါ်ဆိုသမုတ်ကြသည်။ အကြောင်းမှာ ဘာသာရေးသည် လောကီရေးရာသာမဟုတ်ဘဲ လောကုတ္တရာအရေးများပါဝင်၍ လူ့ဘဝ၏ ဖြစ်တည်ခြင်းအကြောင်းတရားကို အနက်ရှိုင်းဆုံးနှင့် အသိမ်မွေ့ဆုံး ချဉ်းကပ်ဆောင်ရွက်သောအလုပ်ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ ဖန်ဆင်းရှင်ဘုရားသခင်နှင့် ဖန်ဆင်းခံရသောလူသားတို့အကြား စိတ်ဝိညာဉ်ဖြင့် ကူးလူးဆက်ဆံသောအလုပ်လည်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤမျှသိမ်မွေ့လေးနက်သော သမ္မာတရားနှင့် ဓမ္မတရားတို့၏အလုပ်ကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် မည်သူမျှ အနှောင့်အယှက် မပေးသင့်ပေ။ ဘာသာရေးကို နိုင်ငံရေးမှ ကင်းနိုင်သမျှ ကင်းရှင်းအောင်ထားရမည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ရေးအတွက်-

- (၁) ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့် အပြည့်အဝရှိရမည်။
- (၂) ဘာသာရေးနှင့်နိုင်ငံရေး ရောယှက်ခြင်း မရှိစေရ။
- (၃) နိုင်ငံသားတိုင်းသည် မိမိတို့ ယုံကြည်ကိုးကွယ်သည့် ဘာသာကို လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်ခွင့်ရှိသည်။ ဘာသာတရားနှင့်သက်ဆိုင်သောအရာကိစ္စမှန်သမျှကို လွတ်လပ်စွာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်ခွင့်ရှိရမည်။
- (၄) ဘာသာရေး လွတ်လပ်ခွင့်ဟုဆိုရာတွင် ဘာသာရေးဆိုင်ရာစာပေများကို လွတ်လပ်စွာ ဖြန့်ချိခွင့်၊ ဘာသာရေးဆိုင်ရာအဆောက်အအုံများကိုလွတ်လပ်စွာ တည်ဆောက်ခွင့်၊ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ နေထူးနေမြတ်များတွင် ပွဲလမ်းသဘင်များကို လွတ်လပ်စွာ ကျင်းပခွင့်၊ မိမိယုံကြည်ရာဘာသာတရားကို လွတ်လပ်စွာဟောပြောသင်ကြားခွင့်နှင့် သာသနာပြုခွင့် စသည့်အခွင့်အရေးများ ပါဝင်သည်။
- (၅) ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့် အပြည့်အဝပေးအပ်ပြီး သာသနာပြုခွင့်ကိုလည်း လွတ်လပ်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် တန်းတူအခွင့်အရေးပေးသင့်သည်။ နိုင်ငံရေးနှင့် ဘာသာရေးကို ခွဲခြားထားသောကြောင့် အစိုးရအနေဖြင့် မည်သည့်ဘာသာတရားကိုမျှ ဦးစားပေးခြင်း၊ သာသနာပြုလုပ်ငန်းများတွင် အစိုးရကပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ငွေကြေးထောက်ပံ့ခြင်းများ လုံးဝမပြုလုပ်သင့်ပေ။
- (၆) နိုင်ငံရေးနှင့် ဘာသာရေးကို ခွဲခြားထားသောကြောင့် မည်သည့်ဘာသာသာသနာကိုမျှ တိုင်းပြည်၏ ဘာသာအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ အထူးဦးစားပေးခြင်း လုံးဝမပြုလုပ်သင့်ပေ။

(၇) နိုင်ငံရေးနှင့်ဘာသာရေးကို ခွဲခြားထားသည့် ဒီမိုကရေစီစနစ်အောက်တွင် ဘာသာရေးကို အထောက်အကူပေးရန် ဖွဲ့စည်းထူထောင်သည့် သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာနလုံးဝ မထားရှိသင့်ပေ။ ဘာသာရေးသည် နိုင်ငံရေးမှ လုံးဝကင်းရှင်း လွတ်လပ်သင့်သည်။

အခန်း (၂၁) လူနည်းစုများ၏အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ခြင်း

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် အများဆန္ဒအရ အရာရာကို အဆုံးအဖြတ်ပေးသောစနစ်ဖြစ်သည်။ အခြားတဖက်တွင်လည်း ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် လူသားတိုင်း၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးများကို အလေးပေးတန်ဖိုးထားသောကြောင့် လူသားတိုင်း၏တန်းတူညီမျှမှုအခွင့်အရေးကို အထူးဦးစားပေးစဉ်းစားသောစနစ်လည်း ဖြစ်သည်။

အပေါ်ယံအားဖြင့်ကြည့်ပါက နိုင်ငံသားတိုင်းတွင် ရှိအပ်သော တန်းတူညီမျှခွင့်ဟူသော “တန်းတူရေး” နှင့် အများဆန္ဒအရ အရာရာကို ဆုံးဖြတ်သည်ဟူသော “အများဆန္ဒဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်း” ကျင့်စဉ်နှစ်ရပ်တို့သည်ဆန့်ကျင်သယောင်ထင်ရပေသည်။ အများဆန္ဒဖြင့်သာ အရာရာကို ဆုံးဖြတ်ပါက လူနည်းစုများ၏ အခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်ပိတ်ပင်ရာ မရောက်ပေဘူးလားဟု မေးစရာရှိသည်။

အများစုနှင့်အနည်းစု ဆန္ဒချင်းမတူညီသောအခါ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးနှင့်လူမှုရေးပြဿနာများစွာ ပေါ်ပေါက်တတ်သည်။ အထူးသဖြင့် လူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်နေသော တိုင်းပြည်များတွင် အရာရာကို အများဆန္ဒဖြင့်သာလျှင်ဆုံးဖြတ်ရမည်ဆိုပါက လူနည်းစုများ၏ အခွင့်အရေးများပပျောက်ပြီး နောင်နှစ်ပေါင်းများစွာကြာလာသောအခါ လူမျိုးငယ်များပါ ပျောက်ကွယ်တိမ်မြုပ်သွားနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် လူမျိုးကြီးဝါဒလွှမ်းမိုးရေးနှင့် လူအုပ်ကြီးဖြင့် အနိုင်ကျင့်စော်ကားသော (Tyranny of Majority) ကို ဖြစ်ပွားစေနိုင်သည်ဟု ပညာရှင်များစွာက စောဒကတက်ကာ ငြင်းခုံခဲ့ကြသည်။

ဥပမာ- ပါလီမန်ဒီမိုကရေစီခေတ်တွင် ဝန်ကြီးချုပ်ဦးနုက ဗုဒ္ဓဘာသာကိုနိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ်ပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်ရန် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တွင် မဲခွဲဆုံးဖြတ်သောအခါ ချင်း၊ ကချင်၊ ရှမ်းစသောတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ဆန္ဒမဲ မပါဘဲ ဗမာလူမျိုးများ၏ ဆန္ဒမဲဖြင့် အလွယ်တကူဆုံးဖြတ်နိုင်ခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ဦးနုခေတ်တွင် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တ

ရပ်လုံး၊ အထက်လွတ်တော်နှင့် အောက်လွတ်တော်တွင် ဗမာလူမျိုးများက လွှမ်းမိုးထားသောကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ဆန္ဒမဲ တခုမျှမပါဘဲ ဗမာလူမျိုးများ လိုလားသော ဥပဒေအားလုံးကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်း အတည်ပြုနိုင်ခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်အောက်တွင် လူများစုက လူနည်းစု၊ အထူးသဖြင့် လူဦးရေ ပိုမိုများပြားသောလူမျိုးများက လူဦးရေပိုမိုနည်းပါးသောလူမျိုးငယ်များကို အနိုင်ကျင့် စော်ကားမှုများ မရှိရလေအောင် နည်းလမ်းရှာဖွေရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့နည်းလမ်းရှာဖွေ ရာတွင် အကောင်းဆုံးသောနည်းလမ်းတခုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို စစ်မှန်သောဖက် ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြင့် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းသာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် -

- (၁) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အရာရာကို အများဆန္ဒအရ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်လေ့ရှိသော်လည်း ယင်းလုပ်ရပ်သည် လူနည်းစုများ၏အခွင့်အရေးကိုတဖက်သတ်ချိုးဖောက်မှုအဆင့်အထိ မဖြစ်သင့်ပေ။ အများဆန္ဒဖြင့် ဆုံးဖြတ်သော်လည်း လူနည်းစု၏ ဆန္ဒသဘောထားကိုလည်း လေးစားအသိအမှတ်ပြုရမည်။
- (၂) လူမျိုးပေါင်းစုံရောနှောနေထိုင်သောတိုင်းပြည်တွင်နေထိုင်ကြသည့်အခါ လူမျိုးရေးကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ အခြားသောအခြေအနေအမျိုးမျိုးကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ လူမျိုးစုထဲမှလူနည်းစုအဖြစ် ရပ်တည်နေကြသူများ၏ “ပကတိတည်ရှိနေခြင်း”ကို အသိအမှတ်ပြုကြရမည်။ ထိုသို့ မတူကွဲပြားမှုရှိနေခြင်းကိုတော့ လေးစားအသိအမှတ်ပြုမှသာ “မတူကွဲပြားမှုအပေါ်အခြေခံသော စည်းလုံးညီညွတ်ရေး” (Unity in Diversity) ကို ဖော်ဆောင်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။
- (၃) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးငယ်များ မတိမ်ကော မပပျောက်ရေးအတွက် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရာတွင်အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းမှာ ထိုလူမျိုးငယ်များ၏အမျိုးသားလက္ခဏာ (National Identity) ကို ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် အခြားသော ဥပဒေများ၊ နည်းဥပဒေများဖြင့် ကာကွယ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။
- (၄) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အမျိုးသားရေးလက္ခဏာ (National Identity) ဟုဆိုရာတွင် ထိုလူမျိုးများ၏ လူမျိုးဖြစ်ခြင်းလက္ခဏာ၊ ဘာသာစကား၊ ယဉ်ကျေးမှု ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းများ၊ ဘိုးဘွားပိုင်နယ်မြေများ (Home Land) နှင့်သမိုင်းနောက်ခံစသည်များ ပါဝင်သည်။ ယင်းကို တချို့ပညာရှင်များက ယဉ်ကျေးမှုလွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ဆက်စပ်သော ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Cultural Self-determination or Cultural Autonomy)ဟု ခေါ်ဆိုကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးတိုင်းတွင် ၎င်းတို့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဆက်စပ်သောကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အပြည့်အဝရှိသင့်သည်။
- (၅) လူမျိုးပေါင်းစုံရောနှောနေထိုင်၍ ပြည်ထောင်စုစနစ်ကိုကျင့်သုံးသော တိုင်းပြည်များ

တွင် အမျိုးသားပြည်နယ် ထူထောင်နိုင်လောက်သော လူအင်အားမရှိသည့် လူမျိုး ငယ်များအတွက် နိုင်ငံရေးအကျိုးခံစားခွင့် ထိုက်တန်စွာရရှိနိုင်ရန် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်း ခွင့်ဒေသနှင့် အမျိုးသားနယ်မြေများကိုသတ်မှတ်၍၊ ထိုလူမျိုးငယ်များ၏ အခွင့် အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

အခန်း (၂၂)

အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးနှင့် ကျားမတန်းတူရေး

ကမ္ဘာ့လူဦးရေ၏ထက်ဝက်ကျော်သည် အမျိုးသမီးများဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးကို ပိတ်ပင်ခြင်းသည် ကမ္ဘာ့လူဦးရေထက်ဝက်၏ အခွင့်အရေးကို ပိတ်ပင်ခြင်းနှင့် အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ လူသားတို့၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးကို တန်ဖိုးထားပြီး၊ လွတ်လပ်မှုကို မြတ်နိုးသော ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးများကို အထူးတန်ဖိုး ထား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ထိန်းသိမ်းမြှင့်တင်သင့်သည်။

ကမ္ဘာနိုင်ငံအသီးသီးတွင် အမျိုးသမီးများကို ဘာသာရေးအရသော်လည်းကောင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့်လေ့ထုံးစံအရသော်လည်းကောင်း တန်းတူအခွင့်အရေးမပေးခဲ့ကြချေ။ ကျွန်ုပ် တို့ချင်းလူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင်လည်း အမျိုးသမီးများကို အမျိုးသားများနှင့် တန်းတူအခွင့် အရေး မပေးခဲ့ကြပေ။ အတွေးအခေါ်ဟောင်းများကို ဆန့်ကျင်တော်လှန်၍ အမျိုးသမီးများ ကို အမျိုးသားများနှင့်အတူ တန်းတူရည်တူအခွင့်အရေးပေးသင့်သည်။ လူတိုင်း ရရှိခံစားထိုက် သောအခြေခံအခွင့်အရေးများသာမက အမျိုးသမီးများအတွက် အထူးသီးသန့် လိုအပ်သော အခွင့်အရေးများကိုလည်း အထူးဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်း၍ ကာကွယ်ပေးသင့်သည်။ အမျိုးသမီးများ ကို အောက်ပါကဏ္ဍများတွင် အခွင့်အရေးအပြည့်အဝပေးအပ်သင့်သည်။

က။ ဥပဒေဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ

- (၁) တရားရုံးများတွင် စီရင်ချက် တစုံတရာချမှတ်ရန် တရားရင်ဆိုင်ရသောအခါ အမျိုး သမီးများ၏ အခွင့်အရေးများကို အမျိုးသားများနည်းတူ တန်းတူအခွင့်အရေး ပေး ရမည်။
- (၂) အမျိုးသမီးများအား ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ အမွေဆက်ခံပိုင်ခွင့်နှင့် အခြားပိုင်ဆိုင်ခြင်း

- ဆိုရာ အခွင့်အရေးအားလုံးတွင် အမျိုးသားများနှင့် တန်းတူအခွင့်အရေးပေးရမည်။
- (၃) ပွဲစည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရာတွင် အမျိုးသမီးကိုယ်စားလှယ်များကို ပါဝင်ဆွေးနွေးအကြံပေးဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ပေးရမည်။
 - (၄) တိုင်းပြည်၏ဥပဒေပြုအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးနေသော လွှတ်တော်အဆင့်ဆင့် တွင် အမျိုးသမီးအနည်းဆုံး (၃၀) ရာခိုင်နှုန်းပါဝင်ရန် ဥပဒေဖြင့်ပြဋ္ဌာန်းပေးသင့်သည်။
- ခ။ နိုင်ငံရေးဆိုရာ အခွင့်အရေးများ**
- (၁) အမျိုးသမီးများကို အမျိုးသားများနှင့်ရင်ဘောင်တန်း၍ နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်တွင် ပါဝင် လှုပ်ရှားတာဝန်ယူ ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ပေးရမည်။
 - (၂) မဲပေးပိုင်ခွင့်၊ အရွေးခံပိုင်ခွင့်များဖြင့် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအဆင့်မှ သမ္မတနှင့် ဝန်ကြီး ချုပ်အဆင့်ထိ အဆင့်တိုင်း၊ နေရာတိုင်းတွင် အရည်အချင်းပြည့်မီ၍လူထုထောက်ခံ အားပေးမှုရရှိသော အမျိုးသမီးများကို လွတ်လပ်စွာ ရွေးချယ်၍ တာဝန်ထမ်းဆောင် ခွင့်ပေးရမည်။
 - (၃) ပညာရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ဘာသာရေးနှင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းနယ်ပယ်များ အားလုံးတွင် အမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးများကို မည်သည့်အကြောင်းပြချက်နှင့် မျှ ပိတ်ပင်ဟန့်တားခြင်း မရှိစေရ။
 - (၄) ဘာသာရေးကို အကြောင်းပြ၍ အမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးများကို ပိတ်ပင် တားမြစ်ခြင်း မရှိစေရ။
 - (၅) ယဉ်ကျေးမှု ဓလေ့ထုံးတမ်းများအပေါ် အကြောင်းပြ၍ အမျိုးသမီးများ၏အခွင့်အရေး များကို ပိတ်ပင်တားမြစ်ခြင်း မရှိစေရ။
 - (၆) ပညာရေးနယ်ပယ်တွင် အမျိုးသမီးများကို အမျိုးသားများနည်းတူ အခွင့်အရေးပေး ရမည်။
 - (၇) အမျိုးသမီးများကို တန်းတူအခွင့်အရေးပေး၍ ပြည်ထောင်စု ကာကွယ်ရေးနှင့် လုံခြုံရေးတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ခွင့်ပေးရမည်။

အခန်း (၂၃)

ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် ပညာရေးလွတ်လပ်ခွင့်

အာဏာရှင်စနစ်တွင် “ထုံအညံ့ဖျင်း၍ အသိတရားကင်းမဲ့သောလူထု” ကို အာဏာရှင် တို့ အလိုချင်ဆုံးသောအရာဖြစ်သည်။ ပြည်သူလူထု “ထုံအညံ့ဖျင်း” မှသာ အာဏာရှင်တို့ တန်ခိုးကြီးထွားနိုင်ပေလိမ့်မည်။ ပြည်သူလူထု အသိတရားကင်းမဲ့မှ အာဏာရှင်များသည် သူ တို့စိတ်တိုင်းကျ တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်မင်းမူနိုင်လိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် အာဏာရှင်ကြီးများက အာဏာရရှိသည်နှင့်တပြိုင်နက် ပညာရေးမဏ္ဍိုင်ကြီးကို ပထမပစ်မှတ်ထားပြီး ဖြိုခွင်းဖျက်ဆီး တတ်ကြသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်ကမူ ပညာရေးကို အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးတရပ်အဖြစ် လက်ခံအသိ အမှတ် ပြုသည်။ ထို့ကြောင့် ကမ္ဘာ့လူ့အခွင့်အရေးကြေညာစာတမ်းတွင် ပညာရေးကိုအခြေခံ လူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် အတိအလင်း အသိအမှတ်ပြုဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်သည်။

- (၁) လွတ်လပ်စွာ တွေးခေါ်မြော်မြင်ခြင်းနှင့် ရေးသားပြောဆိုခြင်းသည် ဒီမိုကရေစီစနစ် ၏ အသက်သွေးကြောဖြစ်သည်။ လွတ်လပ်စွာ တွေးခေါ်မြော်မြင်တတ်သောလူ့အဖွဲ့ အစည်းတရပ်ထူထောင်ရန် ပညာရေးစနစ်သည်အခရာကျသောဒီမိုကရေစီယန္တရား တခုဖြစ်သည်။
- (၂) လူ့အဖွဲ့အစည်းတိုင်းနှင့်လူမျိုးတိုင်းသည် မိမိတို့၏ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဓလေ့ထုံးတမ်းနှင့် ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များကို ခေတ်တခေတ်ပြီး တခေတ် လက်ဆင့်ကမ်း သင်ယူခဲ့ရသကဲ့သို့ ဒီမိုကရေစီ၏အမွေအနှစ်များနှင့် တန်ဖိုးများကို မျိုးဆက်သစ် များထံ လက်ဆင့်ကမ်းရာတွင် ပညာရေးစနစ်သည် အလွန်အရေးကြီးသည်။
- (၃) ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားများ၏ အခြားအခြေခံသဘောတရား များဖြစ်ကြသော တရားမျှတခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းခြင်းနှင့် သည်းခံခြင်းတရားများသာမက တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများတွင် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုစည်းရုံး၍ တရားမျှတ သောနည်းလမ်းဖြင့် ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်အရွေးခံရေးကို ငယ်ရွယ်စဉ်ဘဝမှစတင်ကာ ကျောင်းသူကျောင်းသားများကို လေ့ကျင့်သင်ကြားပေးရသည်။ ကျောင်းကောင်စီ ရွေးကောက်ပွဲများ၊ ကျောင်းသားအသင်းအဖွဲ့များ၏ ရွေးကောက်ပွဲများကို နှစ်စဉ် ကျင်းပ၍ ကျောင်းသားများအား ဒီမိုကရေစီအလေ့အကျင့်များကို သင်ကြားတတ် မြောက်အောင် လေ့ကျင့်ပေးရသည်။

- (၄) ဒီမိုကရေစီစနစ်ကျင့်သုံးသော တိုင်းပြည်များသည် ပညာရေးကို အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် ရရှိခံစားနိုင်ရေးအတွက် ကလေးငယ်အားလုံး၊ လူငယ်လူရွယ်အားလုံး ပညာသင်ကြားခွင့်နှင့် စာသင်ကျောင်းများကိုလည်း လွတ်လပ်စွာ ဖွင့်လှစ်ခွင့်ပြုသည်။ အစိုးရက လိုအပ်သောအကူအညီများကိုပေးပြီး၊ အစိုးရစာသင်ကျောင်းများကိုပါ ဖွင့်လှစ်ပေးရမည်။
- (၅) လူမျိုးပေါင်းစုံ၊ ဘာသာပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သော တိုင်းပြည်များတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ဘာသာစကားများကို အခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း၊ ကိုးကွယ်ရာဘာသာတရားကို အခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း၊ လွတ်လပ်စွာ ပညာသင်ကြားခွင့်နှင့် စာသင်ကျောင်းများ ဖွင့်လှစ်ခွင့်ရှိရမည်။
- (၆) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ စုပေါင်းနေထိုင်၍ ပြည်ထောင်စုစနစ်ကို ကျင့်သုံးသော တိုင်းပြည်များတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ဘာသာစကားကို သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်၏ ရုံးသုံးဘာသာစကားအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုထားသောကြောင့် ထိုပြည်နယ်၏ ရုံးသုံးဘာသာစကား တိုးတက်ရှင်သန်ရေးကို ပြည်ထောင်စုဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း မရှိစေဘဲ ပြည်နယ်များက သီးခြားလွတ်လပ်စွာ ပြဋ္ဌာန်းထားသော ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ပြည်နယ်အစိုးရက လွတ်လပ်စွာ စီမံဆောင်ရွက်ခွင့်ရှိစေရမည်။
- (၇) ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် လူသားတိုင်း၏ အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များနှင့် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများကို တိုင်းပြည်၏လုံခြုံရေးနှင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးတို့နှင့် တန်းတူရည်တူ အလေးထားသောစနစ်ဖြစ်သည်။ တိုင်းပြည်၏ လုံခြုံရေးအတွက် တိုင်းပြည်၏ ဘဏ္ဍာငွေများကို အလုံအလောက်အသုံးချသည့်နည်းတူ လူသားတိုင်း၏အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်နှင့်အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများပွင့်လန်းရှင်သန်၍ လွတ်လပ်သော လူ့အဖွဲ့အစည်းတရပ် ထူထောင်ရေးတွင်အခြေခံအကျဆုံးဖြစ်သည့် ပညာရေးကဏ္ဍအတွက် ဘဏ္ဍာငွေ အလုံအလောက်ထားရှိရန် အစိုးရမှ တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ပေးရမည်။

အပိုင်း (၃)
လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်း

ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးရာတွင် နည်းလမ်းများစွာရှိသည့်အနက်
“ဆွီဒင်နိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်း” နှင့် NUG-TCTP က ရေးဆွဲထားသော
အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (မူကြမ်း) ၏ အခန်း (၂)
“အခြေခံအခွင့်အရေး၊ ရပိုင်ခွင့်နှင့် တာဝန်များ” ကို
ဤနေရာတွင် ဖော်ပြသည်။

ဆွီဒင်နိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီ ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်း

(၁)

ဒီမိုကရေစီဆိုတာ ဘာလဲ။

အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်အကျဉ်း

ဒီမိုကရေစီဆိုတာ ဘာလဲ။ ဒီမေးခွန်းကို ဘယ်လိုဖြေမလဲ။ ကျမအထင်မှာတော့ “ဒီမိုကရေစီတိုင်းပြည်မှာ နေထိုင်ကြတဲ့ အများစုကတော့ ဒီမိုကရေစီဆိုတာ မိမိကြိုက် နှစ်သက်တဲ့ အစိုးရတရပ်ကို မိမိကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာ မဲပေးပြီး ရွေးချယ်တင်မြှောက်နိုင်တဲ့စနစ်” လို့ပဲ ဖြေကြလိမ့်မယ်ထင်တယ်။ ဒုတိယဆင့်အနေနဲ့ ဆက်ပြောရမယ်ဆိုရင်တော့ “ဒီမိုကရေစီဆိုတာ အာဏာအလွဲသုံးစားလုပ်နေတဲ့ အစိုးရတရပ်ကို ရွေးကောက်ပွဲမှာ လွတ်လပ်စွာ မဲပေးပြီး ဖြုတ်ချနိုင်တဲ့စနစ်တရပ်လည်း ဖြစ်ပါတယ်”။ တနည်းအားဖြင့် မိမိနဲ့ အမြင်မတူတဲ့ အစိုးရ (သို့မဟုတ်) ပါတီတရပ်ကို မဲနဲ့ဖြုတ်ချနိုင်တဲ့စနစ်လည်း ဖြစ်ပါတယ်။

ဒါကြောင့် ဒီမိုကရေစီဆိုတာ “မိမိကြိုက်နှစ်သက်တဲ့ အစိုးရတရပ်ကို လွတ်လပ်စွာ မဲပေးရွေးချယ်နိုင်တဲ့စနစ်၊ အာဏာအလွဲသုံးစားလုပ်တဲ့ အစိုးရတရပ်ကို ရွေးကောက်ပွဲမှာ ငြိမ်းချမ်းစွာဖြုတ်ချနိုင်တဲ့စနစ်၊ မိမိနဲ့အမြင်မတူတဲ့ ပါတီတရပ်ကို ရွေးကောက်ပွဲမှာ အကြမ်းမဖက်ဘဲ အနိုင်ယူပြီး မိမိလိုလားတဲ့ အစိုးရကို ရွေးချယ်နိုင်တဲ့စနစ်” လို့ ခေါ်ဆိုရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီမိုကရေစီကို လွတ်လပ်တဲ့ ရွေးကောက်ပွဲအပေါ်မှာ အခြေခံပြီး အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းဟာ အင်မတန်အရေးကြီးပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီမိုကရေစီဆိုတာ ရွေးကောက်ပွဲတခုတည်းနဲ့ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုမယ်ဆိုရင် မပြည့်စုံပါဘူး။ ဒီမိုကရေစီဆိုတာ လေးနှစ်မှာ တကြိမ်ကျင်းပတဲ့ ရွေးကောက်ပွဲမှာ မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိရုံလေးနဲ့ မပြည့်စုံနိုင်ပါဘူး။

တကယ်တော့ ဒီမိုကရေစီဆိုတာ လူသားတိုင်းက “မိမိဘဝကို မိမိကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာ ဖန်တီးနိုင်ခြင်း၊ မိမိဘဝအတွက် မိမိကိုယ်တိုင် အဆုံးအဖြတ်ပေးနိုင်ခြင်း၊ အဲဒီလို မိမိဘဝကို မိမိကိုယ်တိုင် ဆုံးဖြတ်ဖန်တီးနိုင်ရေးအတွက် လွတ်လပ်စွာ စည်းရုံးလှုပ်ရှားခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာဥစ္စာပစ္စည်း ရှာဖွေပိုင်ခွင့်၊ စီးပွားရေးလုပ်ပိုင်ခွင့်၊ လူမှုရေးနဲ့ နိုင်ငံရေးအသင်းအပင်းတွေမှာ လွတ်လပ်စွာ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခွင့်၊ အဲဒီလို ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် လိုအပ်တဲ့ အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို လွတ်လပ်စွာ ဖြည့်ဆည်းခွင့်၊ လူသားတိုင်း လွတ်လပ်စွာ ပညာသင်ကြားခွင့်၊ လူသားတိုင်း ကျန်းမာရေး ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုရခွင့်၊ လူသားတိုင်း ဘဝလုံခြုံရေးနဲ့

လူ့အဖွဲ့အစည်းတရပ်လုံး ငြိမ်းချမ်းသာယာပြောအောင်ဆောင်ရွက်ခွင့်ရခြင်း” စသည်တို့ ဖြစ်ပါတယ်။

ဒီသင်တန်းမှာ ပို့ချဖို့အတွက် ဒေါက်တာလျန်ဟူန်းဆာခေါင်းက “ဒီမိုကရေစီဆိုတာ ဘာလဲ” စာတမ်းနဲ့ ရေးသားထားပြီးသားဖြစ်တယ်။ အချက် (၁၅) ချက်ကို အကျယ်တဝင့် ရှင်းလင်းထားတယ်။ [ဤစာအုပ်တွင် အခန်း (၁) မှ (၁၅) အထိကို ဆိုလိုသည်။] ဖော်ပြပါ အဲဒီ အချက်များဟာ မိမိဘဝကို မိမိကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာ ဖန်တီးနိုင်ရေးအတွက် လိုအပ်တဲ့ ကရိယာတန်ဆာပလာများနဲ့ အခြေခံလိုအပ်ချက်များ ဖြစ်တယ်လို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။

(၂)

ဒီမိုကရေစီ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု

[Developing Democracy]

ဒီမိုကရေစီဆိုတာ ဘာလဲဆိုတာကို ရှင်းလင်းတင်ပြပြီးတဲ့နောက် ဒီမိုကရေစီစနစ် ကို တိုင်းပြည်အသီးသီးမှာ ဘယ်လိုထူထောင်ခဲ့ကြသလဲ၊ ခိုင်မာအောင် ဘယ်လိုအခြေစိုက်ခဲ့ သလဲ၊ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးအောင် ဘယ်လိုလုပ်ခဲ့ကြသလဲဆိုတာကို ဆက်လက် ဆွေးနွေးချင် ပါတယ်။

နိုင်ငံတိုင်း နိုင်ငံတိုင်းမှာ ဒီမိုကရေစီစနစ် ထူထောင်ပုံ မတူကြပါဘူး။ နိုင်ငံတိုင်းက ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို မိမိတို့နိုင်ငံရဲ့ နိုင်ငံရေးအခြေအနေ၊ သမိုင်းအခြေအနေ၊ ယဉ်ကျေးမှု အခြေအနေစတဲ့ မိမိတို့နိုင်ငံရဲ့ ရေခဲမြေခံကိုကြည့်ပြီး မိမိတို့တိုင်းပြည်ရဲ့ အခြေအနေနဲ့ အသင့် တော်ဆုံး နည်းလမ်းကို ရွေးချယ်ခဲ့ကြတာကို တွေ့ရမှာဖြစ်ပါတယ်။ ဒါကြောင့် ဒီမိုကရေစီ စနစ်ကို ထူထောင်တဲ့နေရာမှာ ပုံစံတခုတည်း မရှိပါဘူး။ နည်းလမ်းတခုတည်း မရှိပါဘူး။ ပုံစံ အမျိုးမျိုး၊ နည်းလမ်းအမျိုးမျိုး ရှိပါတယ်။ ဒီလို ပုံစံအမျိုးမျိုး၊ နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးရှိတဲ့အထဲ က မိမိတို့တိုင်းပြည်ရဲ့ အခြေအနေနဲ့ အသင့်တော်ဆုံးပုံစံနဲ့နည်းလမ်းကို ရွေးချယ်ကြရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

ဒါပေမဲ့ တခုသတိထားရမှာက ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုထူထောင်ရာမှာ ပုံစံအမျိုးမျိုး၊ နည်း လမ်းအမျိုးမျိုး ရှိပါတယ်ဆိုတဲ့ “ဒီမိုကရေစီစနစ်” ရဲ့ “အခြေခံကျင့်စဉ်တရား” တွေတော့ တူညီ မှု ရှိကြတယ်။ အားလုံးက စံထားရမယ့် စံချိန်စံနှုန်းရှိပါတယ်။ အားလုံး လက်ခံနိုင်တဲ့ လေးနက် တဲ့ တန်ဖိုးတရပ်ရှိတယ်ဆိုတာကိုတော့ အသိအမှတ်ပြုရမှာ ဖြစ်တယ်။ လူသားတိုင်း တန်းတူ ကြတယ်။ လူသားတိုင်းမှာ တူညီတဲ့လူ့တန်ဖိုးရှိကြတယ်။ လူသားတိုင်းမှာ တန်းတူအခွင့်အရေး

ရှိကြတယ်။ ဒီလို တန်းတူအခွင့်အရေးရှိပြီး၊ တူညီတဲ့ လူ့တန်ဖိုးကို ပိုင်ဆိုင်ကြတဲ့ လူသားတိုင်း ဟာ မိမိတို့ရဲ့ လူ့ဘောင်အဖွဲ့ အစည်းအရေးအရာ ကိစ္စမှန်သမျှမှာ လွတ်လပ်စွာပါဝင် လှုပ်ရှား ခွင့်ရှိပါတယ်။ ပြီးတော့ မိမိရဲ့ ကြံကြမ္မာကို မိမိကိုယ်တိုင်လွတ်လပ်စွာ ဖန်တီးပိုင်ခွင့်ရှိတယ်ဆို တဲ့ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့် (Self-determination) လည်း ရှိကြတယ်။ အဲဒါတွေဟာ လူသား တိုင်းနဲ့ စပ်ဆိုင်တဲ့ လူ့တန်ဖိုး (Universal value) တွေဖြစ်တယ်။ ဒါကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ် ကို ထူထောင်ရင် ကာလဒေသ အခြေအနေအမျိုးမျိုးကြောင့် ပြောင်းလဲလို့မရတဲ့ ဒီမိုကရေစီ အခြေခံကျင့်စဉ်တရားများ ရှိတယ်ဆိုတာ အသိအမှတ်ပြုဖို့ လိုအပ်တယ်။

လွန်ခဲ့တဲ့ ဆယ်စုနှစ် နှစ်ခုအတွင်းမှာ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအများအပြားဟာ ဒီမိုကရေစီစနစ် ကို ကျင့်သုံးလာကြတယ်။ လွန်ခဲ့တဲ့နှစ်ပေါင်း (၃၀) ကျော်က ကမ္ဘာမှာရှိတဲ့ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံပေါင်း အားလုံးရဲ့ ၇၀ ကျော်ကျော်ဟာ အာဏာရှင်စနစ်အောက်မှာ ရှိနေခဲ့ကြတယ်။ ဒါပေမဲ့ အခု တော့ (၁၀) ပုံမှာ (၉) ပုံလောက်က ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို တဖြည်းဖြည်း ကျင့်သုံးလာတာကို တွေ့ရမှာဖြစ်တယ်။ အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီးများက NGO လို့ခေါ်တဲ့ အစိုးရထိန်းချုပ်မှု အောက်မှာ မရှိတော့တဲ့ အသင်းအပင်းမျိုးစုံကို ဖွဲ့စည်းနိုင်ခဲ့ကြတယ်။ အလုပ်သမားသမဂ္ဂ တွေကို ဖွဲ့စည်းကြတယ်။ လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းတွေကို ဖွဲ့စည်းပြီး Civil rights လို့ခေါ် တဲ့ လူသားတိုင်း ခံစားသင့်ခံစားထိုက်တဲ့ အခြေခံအခွင့်အရေးများကို တောင်းဆိုတဲ့ လှုပ်ရှားမှု မျိုးစုံကို လုပ်နိုင်ကြတယ်။ ဒီလိုလှုပ်ရှားမှုတွေက အာဏာရှင်စနစ်ကို ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးမှာ တခုပြီးတခု ဖြုတ်ချနိုင်ခဲ့ပါတယ်။

သတိထားရမှာက တိုင်းပြည်တခုမှာ ရွေးကောက်ပွဲတခု ကျင်းပရုံနဲ့ အဲဒီတိုင်းပြည် ဟာ ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံ ဖြစ်သွားပြီလို့ သတ်မှတ်လို့ မရသေးဘူး။ စောစောကတင်ပြသလို ဒီမို ကရေစီစနစ်ကို ရွေးကောက်ပွဲတခုတည်းနဲ့ သတ်မှတ်ပြီး အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုလို့ မရပါဘူး။ ဒီမို ကရေစီစနစ် ထူထောင်နိုင်ရေးအတွက် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလဆိုတာ မရှိမ ဖြစ် လိုအပ်ပါတယ်။ ဒါကို Democratization လို့ခေါ်တယ်။

ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလဟာ တခါတရံရှည်လျားတတ်ပါတယ်။ Democratization အစပြုနိုင်ဖို့ အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲဆိုတာ မရှိမဖြစ် အခြေခံ လိုအပ်ချက် ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီမိုကရေစီစနစ် စတင်ထူထောင်ဖို့အတွက် ပထမလမ်းစလည်း ဖြစ်တယ်။ အဲဒီ ကတဆင့် လွတ်လပ်စွာ တရားစီရင်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ရေးသားပြောဆိုခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ စည်းရုံးလှုပ်ရှားခွင့်စတဲ့ အဆင့်ဆင့်သော ဒီမိုကရေစီအခွင့်အရေးများကို လွတ်လပ်စွာကျင့်သုံး ခြင်းဆိုတဲ့ Democratization ဖြစ်စဉ်၊ ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဖြစ်စဉ်များနဲ့ တဖြည်းဖြည်းရင့်ကျက်လာမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီဖြစ်စဉ်များထဲမှာ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်နဲ့အညီ

နိုင်ငံရဲ့ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ နိုင်ငံတကာက လက်ခံကျင့်သုံးတဲ့ လူ့အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံ၏ဥပဒေအဖြစ် လက်ခံကျင့်သုံးခြင်း၊ နိုင်ငံရေးပါတီများကို ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်နဲ့ အညီ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်နဲ့အညီ ကျင်းပတဲ့ ရွေးကောက်ပွဲတွေမှာ လွတ်လပ်စွာပါဝင် ယှဉ်ပြိုင်အရွေးခံခြင်း၊ အာဏာရှင်စနစ်အောက်မှာ ကျင့်သုံးခဲ့တဲ့ ဟောင်းနွမ်းသော တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုလုံးကို ပြင်ဆင်ပြီး တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေး၊ ပေါ်ပေါက်ထွန်းကားလာရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ခြင်း စတာတွေအပြင် လူသားတိုင်း ပညာသင်ကြားခွင့်၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ရပိုင်ခွင့် စတာတွေကို တဖြည်းဖြည်း ကျင့်သုံးသွားရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေး စတင်လိုက်တာနဲ့ တပြိုင်နက် လူ့အဖွဲ့အစည်းထဲမှာ ပဋိပက္ခအနည်းနဲ့အများ ဖြစ်ပေါ်လာလိမ့်မယ်။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ အာဏာရှင်စနစ်အောက်မှာ အာဏာဆိုတာ လူတစ်စုရဲ့ လက်ထဲမှာပဲ ရှိခဲ့တယ်။ အခုတော့ လူတိုင်းမှာမဲပေးပိုင်ခွင့် ရှိတဲ့အတွက် အများဆန္ဒနဲ့ မဲပေးခံရတဲ့ လူတွေလက်ထဲကို အာဏာရောက်ရှိသွား ရတော့မယ်။ အာဏာကို ခွဲဝေရတော့မှာ ဖြစ်တယ်။ ဒီလို အာဏာခွဲဝေခြင်း ခံရတဲ့အတွက် အရင်က အာဏာကို လက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ခဲ့တဲ့ အာဏာရှင်တွေအနေနဲ့ လုံးဝကျေနပ်မှာ မဟုတ်ဘူး။ ဒါကြောင့် ပဋိပက္ခဆိုတာ ပေါ်လာရမှာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်မှာ အာဏာခွဲဝေခြင်းရှိတဲ့အပြင်၊ လူသားတိုင်းမှာ တန်းတူအခွင့်အရေး ရှိလာတဲ့အတွက် အမျိုးသမီးများကလည်း အမျိုးသားများနဲ့ တန်းတူအာဏာရှိလာနိုင်ပါတယ်။ လူနည်းစုတွေ လက်ထဲကိုလည်း အာဏာရောက်ရှိနိုင်ပါတယ်။ အရင်တုန်းက တချိန်လုံးဖိနှိပ်ခံရပြီး အမျိုးမျိုး ခြယ်လှယ်ခံခဲ့ရတဲ့ လူနည်းစုတွေကလည်း အခွင့်အရေး ရရှိလာတော့မယ်။ အာဏာခွဲဝေခံစားကြရလိမ့်မယ်။ ဒါကို အရင်က လက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ထားတဲ့ အာဏာရှင်တွေ၊ အမျိုးသမီးတွေ အပေါ်မှာ အမြဲတမ်းအနိုင်ယူ အနိုင်ကျင့်ခဲ့တဲ့ အမျိုးသားတွေ၊ လူနည်းစုတွေကို အထင်သေးအမြင်သေးနဲ့ တချိန်လုံး ဆက်ဆံခဲ့တဲ့ မဟာလူမျိုးကြီးဝါဒီသမားတွေကတော့ သိပ်ပြီးကျေနပ်မှာ မဟုတ်ဘူး။

ဒီလို ပဋိပက္ခတွေကို လုံးဝရှောင်ကြဉ်လို့မရဘူး။ ဒီလိုမျိုးပဋိပက္ခတွေပေါ်လာတာဟာ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလုံးအတွက် ကောင်းတဲ့လက္ခဏာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါကြောင့် ဒီလို ပဋိပက္ခမျိုးကို မရှောင်ရဘူး။ ကြိုဆိုရမှာ ဖြစ်တယ်။ အဓိကလိုအပ်ချက်ကတော့ ဒီလိုပဋိပက္ခမျိုးကို ဘယ်လိုကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရမလဲ၊ ဘယ်လိုအဖြေရှာရမလဲ။

ဒီမိုကရေစီစနစ်ရဲ့ ကောင်းကျိုးတစ်ခုကတော့ ဒီလိုပြဿနာမျိုး၊ ဒီလိုပဋိပက္ခမျိုး ပေါ်ပေါက်လာရင် ဒီမိုကရေစီကြောင့် ပေါ်လာတဲ့ပြဿနာအားလုံးကို ဖြေရှင်းဖို့ ဒီမိုကရေစီ

စနစ်ထဲမှာပဲ ပြဿနာဖြေရှင်းရေးနည်းလမ်းတွေ၊ ပြဿနာတွေကို ကိုင်တွယ်တဲ့ ကိရိယာ တန်ဆာပလာတွေ တပြိုင်နက်တည်းပါလာခြင်းပဲ ဖြစ်တယ်။ ငါးကြင်းဆီနဲ့ ငါးကြင်းကြော် သလို ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားများကို ကိုင်တွယ်ပြီး ဒီမိုကရေစီအသွင် ကူးပြောင်းရေးကာလ မှာ ပေါ်ပေါက်နေတဲ့ ပြဿနာများ၊ ပဋိပက္ခများကို ဖြေရှင်းရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

(၃)

ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ အဟန့်အတားများ

[Obstacles in the Process]

ဒီမိုကရေစီ ရင့်ကျက်ခြင်းမရှိသေးတဲ့ တိုင်းပြည်တွေမှာ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်း ရေးဖြစ်စဉ်ကို နှောင့်ယှက်ဟန့်တားတဲ့ အရာမျိုးစုံပေါ်လာနိုင်ပါတယ်။ အများဆုံး ဖြစ်ပေါ် လေ့ရှိတဲ့ အဟန့်အတား၊ အနှောင့်အယှက်ကတော့ ရွေးကောက်ပွဲမှာ နိုင်ငံရေးသမားများက ပြည်သူလူထုကို ကတိမျိုးစုံပေးပြီး လက်တွေ့မှာ ဘာမှအကောင်အထည် မဖော်နိုင်တဲ့ကိစ္စ ဘဲ ဖြစ်ပါတယ်။ နိုင်ငံရေးသမားများက ပြည်သူလူထုကို အလုပ်အကိုင်ပေးပါမယ်။ ဆေးရုံ၊ ကျောင်း စတာတွေကို ဆောက်ပေးပါမယ်ဆိုပြီး ကတိအမျိုးမျိုးပေးတတ်ပါတယ်။ မက်လုံး အမျိုးမျိုးပေးပြီး မဲဆွယ်စည်းရုံးတတ်ပါတယ်။ သူတို့အာဏာလည်းရရော ဘာမှဖြစ်မလာ ဘူး။ ဘာမှမလုပ်ပေးနိုင်ဘူး။ ဒါဟာ ပြဿနာပဲ။ ဒီလို နိုင်ငံရေးသမားများက ရွေးကောက်ပွဲ မှာ ပေးထားခဲ့တဲ့ကတိကို အကောင်အထည်မဖော်တဲ့အပြင် သူတို့ကိုယ်တိုင်က နောက်ပိုင်း မှာ မရိုးမသားနဲ့ မေ့ချင်ဟန်ဆောင်နေကြတဲ့အခါ ပြည်သူလူထုက ဒီမိုကရေစီစနစ်အပေါ် အ ယုံအကြည်လျော့ပါးသွားနိုင်ပါတယ်။

ဘာဖြစ်လို့ ဒီလိုပြဿနာမျိုးပေါ်လာနိုင်သလဲ။ ဒါကို အဖြေရှာဖို့ လိုပါတယ်။ ပြဿနာ အရင်းအမြစ်ကတော့ ဆန္ဒမဲပိုင်ရှင်ပြည်သူလူထုထံမှာ အာဏာမရှိသေးလို့ဘဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ရွေးကောက်ပွဲတခုနဲ့တခုအကြားမှာ ဖြစ်ပျက်နေတဲ့ နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်ကို ပြည်သူလူထုက မသိ ဘူး။ နားမလည်ဘူး။ ဒီလို ဘာမှမသိနားမလည်သေးတဲ့ ပြည်သူလူထုဟာ နိုင်ငံရေးပါတီတွေ အပေါ်မှာ ဩဇာမလွှမ်းမိုးနိုင်ဘူး။ ပြည်သူလူထုရဲ့ လိုအင်ဆန္ဒအမှန်ကို မတင်ပြနိုင်ဘူး။ နိုင်ငံ ရေးပါတီတွေက သူတို့ရဲ့ ကိုယ်စားလှယ်လောင်း ရွေးချယ်တဲ့အဆင့်မှာလည်း လူထုမပါဝင် နိုင်ဘူး။ ဆိုတော့ ရွေးကောက်ပွဲမှာ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ပြီး ပြည်သူလူထုကဆန္ဒမဲပေးတဲ့ ကိုယ် စားလှယ်လောင်းဟာ ပြည်သူလူထုကို အမှန်တကယ် ကိုယ်စားပြုတဲ့ ကိုယ်စားလှယ်လောင်း တွေ မဟုတ်ကြသေးပါဘူး။ ပါတီကိုယ်စားလှယ်တွေပဲဖြစ်တယ်။ ဒါကို ပြည်သူလူထုက ရွေး ကောက်ပွဲမှာ မဲပေးရွေးချယ်ရတယ်။ ပြည်သူလူထုလက်ထဲမှာ တကယ့်အာဏာရှိရင် ရွေး ကောက်ပွဲ တခုနဲ့တခုအကြားဖြစ်ပျက်နေတဲ့ နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်မှာ ပြည်သူလူထုပါဝင်ပတ်သက်

ခွင့်ရစေရမယ်။ နိုင်ငံရေးပါတီများက သူတို့ကိုယ်စားလှယ်လောင်း အမည်စာရင်းတင်သွင်း တဲ့အခါမှာလည်း ပြည်သူလူထုရဲ့ဆန္ဒကိုထင်ဟပ်ပေါ်လွင်စေဖို့ အင်မတန်မှလိုအပ်ပါတယ်။

ဒုတိယပြဿနာကတော့ ပြည်သူလူထုက မိမိတို့ရဲ့ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများကို ရွေးချယ်တဲ့အချိန်မှာ သူတို့လက်ထဲမှာသော်လည်းကောင်း၊ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းလက်ထဲ မှာသော်လည်းကောင်း အာဏာမရှိသေးတဲ့အပြင် အရွေးချယ်ခံရတဲ့ နိုင်ငံရေးသမား၊ ကိုယ်စား လှယ်အမတ်တွေမှာလည်း ဘာမှအတွေ့အကြုံမရှိတဲ့ ပြဿနာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါဟာ အသွင် ကူးပြောင်းရေးကာလမှာ လွယ်လွယ်ကူကူနဲ့ ဖြစ်လေ့ဖြစ်ထရှိတတ်ပါတယ်။ ရွေးချယ်ခြင်းခံ ရတဲ့ ပြည်သူလူထုတော်ကိုယ်စားလှယ်များ၊ အမတ်မင်းများဟာ နိုင်ငံရေးအတွေ့အကြုံ မရှိ ကြတဲ့အတွက် သူတို့ဘာလုပ်ရမှန်းလဲ မသိဘူး။ သူတို့တာဝန်တွေက ဘာတွေလဲဆိုတာလည်း မသိဘူး။ သူတို့က ဘယ်သူ့ကို တာဝန်ခံရမှာလည်း မသိဘူး။ တခါတရံ ဒီနိုင်ငံရေးသမားများ က ပြည်သူလူထုကို ကိုယ်စားပြုရမယ်၊ တာဝန်ခံရမယ်ဆိုတာ မသိဘဲ သူတို့ကို ကိုယ်စားလှယ် လောင်းအဖြစ် ရွေးချယ်ခဲ့တဲ့ ပါတီခေါင်းဆောင်တွေရဲ့မျက်နှာကိုပဲ ကြည့်နေကြတယ်။ ပြည်သူလူထုအတွက် ဘာဆောင်ရွက်ရမလဲ၊ ပြည်သူလူထုကို ဘယ်လိုသတင်းမျိုးပေးရမလဲ၊ ပြည်သူလူထုရဲ့ လိုလားချက်က ဘာလဲဆိုတာကိုမကြည့်ဘဲ၊ ပါတီရဲ့ လိုအင်ဆန္ဒကိုပဲ ဆောင်ရွက် နေကြတယ်။ ပါတီခေါင်းဆောင်ရဲ့ လိုအင်ဆန္ဒကို လိုက်နိုင်ရင် ပြည်သူလူထုကို ဥပေက္ခာပြု လို့ရပြီလို့ ထင်တတ်ကြပါတယ်။ ဒါဟာ ဒီမိုကရေစီစနစ် ထွန်းကားရေးကို အင်မတန်မှ အဟန့် အတား ဖြစ်စေတယ်။ တော်တော်ကို အနှောင့်အယှက် ဖြစ်စေပါတယ်။

ဒီလိုနဲ့ နိုင်ငံရေးသမားများက နိုင်ငံရေးအာဏာများနဲ့ စီးပွားရေးအာဏာများကို လက်ဝယ်ပိုက်ပြီး သူတို့ကိုယ်ကျိုးအတွက် သူတို့စိတ်တိုင်းကျ အသုံးချသွားကြတယ်။ နိုင်ငံရေးအာဏာနဲ့ စီးပွားရေးအာဏာများ၊ အခွင့်အရေးများကို သူတို့ကိုယ်ကျိုးအတွက်ပဲ အလွဲသုံးစားလုပ်နိုင်ဖို့ ဒီနိုင်ငံရေးသမားများက ဘာလုပ်သလဲဆိုတော့ အစိုးရတရပ်လုံးနဲ့ တရားရုံးများကို သူတို့စိတ်တိုင်းကျ လည်ပတ်နိုင်အောင် ကိုယ်ပိုင်ယန္တရားအဖြစ် အသုံးချ သွားကြတယ်။ ဒီလို အစိုးရရဲ့ အာဏာတရပ်လုံးကို အလွဲသုံးစားလုပ်ပြီး တရားရုံးကို သူတို့ အမိန့်နာခံတဲ့ အယောင်ဆောင်တရားရုံးဖြစ်သွားအောင် နည်းမျိုးစုံသုံးကြတယ်။ အများဆုံး ကျင့်သုံးတဲ့နည်းကတော့ ပြည်သူ့ရဲ့ (ပုလိပ်) နဲ့ စစ်တပ်ကို သူတို့ရဲ့ ခါးပိုက်ဆောင်တပ်များ အဖြစ် ထားရှိပြီး သူတို့ရဲ့ ကိုယ်ကျိုးစီးပွားရှာဖွေရေး ယန္တရားတခုလုံးရဲ့ မောင်းနှင်အားများ အဖြစ် အသုံးချခြင်းပဲ ဖြစ်တယ်။

ဒီလို နိုင်ငံရေးသမားများက စစ်တပ်၊ ပြည်သူ့ရဲ့ (ပုလိပ်) နဲ့ တရားရုံးများ အပါအဝင် နိုင်ငံရဲ့ယန္တရားတခုလုံးကို သူတို့ရဲ့ ခါးပိုက်ဆောင်အဖြစ် အသုံးချသွားတဲ့အခါကျတော့ ဒီမို ကရေစီကျင့်စဉ်အရ ရွေးကောက်ပွဲနဲ့တက်လာတဲ့အစိုးရလည်းပဲ အာဏာရှင်အစိုးရ (အာဏာ ရှင်စနစ်) ဖြစ်သွားပါတယ်။ (ဘာသာပြန်သူ၏ ဖြည့်စွက်ချက်။ ။ ကမ္ဘာမှာ အဆိုးဆုံး အာဏာရှင်

ဖြစ်တဲ့ ဟစ်တလာပင်လျှင် ရွေးကောက်ပွဲမှာ အနိုင်ရပြီး ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်အတိုင်း အစိုးရ တက်ဖြစ်လာခဲ့တဲ့ အာဏာရှင်ဖြစ်တယ်ဆိုတာကို မမေ့သင့်ဘူး။)

ဒါကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲနဲ့တက်လာတဲ့ အစိုးရပဲဖြစ်ပါစေ၊ ဒီလို နိုင်ငံတော်ယန္တရား တခုလုံးကို အလွဲသုံးစားပြုနိုင်တဲ့အစိုးရအောက်မှာ ဒီမိုကရေစီရဲ့ အနှစ်သာရများဖြစ်ကြတဲ့ လူသားတိုင်း တန်းတူညီမျှခွင့်၊ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်နဲ့ လွတ်လပ်စွာ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခွင့်၊ စည်းရုံးလှုပ်ရှားခွင့်၊ ရေးသားပြောဆိုခွင့်များ တဖြည်းဖြည်း ပျောက်ကွယ်သွားတတ်တယ်။

ဒီလိုမျိုး အခြေအနေရောက်သွားတဲ့အခါကျတော့ အစိုးရက သူတို့ရဲ့ မူလတာဝန်ကို ပါ မေ့သွားကြပါတယ်။ အစိုးရတစ်ရပ်ရဲ့ မူလတာဝန်နဲ့ အစိုးရတရပ်ရဲ့ အရေးကြီးဆုံးထမ်းဆောင် ရမဲ့ တာဝန်ဟာ “ပြည်သူလူထု” ရဲ့ အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်ရမယ် ဆိုတာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးရဲ့ အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်ရမယ်ဆိုတဲ့ နေရာ မှာလည်းပဲ အရေးကြီးဆုံးတာဝန်က ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးမှာ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထားတဲ့ အခြေခံအခွင့်အရေးများနဲ့ လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက် ထိန်းသိမ်းရေးပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

ဒီလိုမျိုးအခြေအနေရောက်သွားတဲ့အခါကျတော့ အစိုးရဟာ သူတို့ရဲ့ မူလတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ပြီး ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက မိမိတို့မွေးရာပါ အခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထား တဲ့ လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ထိန်းရမယ့်အစား အစိုးရဟာ သူတို့ကိုယ်ကျိုး အတွက် လူ့အခွင့်အရေးများကို ချိုးဖောက်ကြတယ်။ ဒါ့အပြင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၊ လူမျိုး နွယ်စုများ၊ လူနည်းစုများ၊ ဘာသာရေးအနည်းစုများ၊ ဘာသာစကားအရ လူနည်းစုများရဲ့ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရမယ့်အစား ဒီလူနည်းစုများရဲ့ အခွင့်အရေးမျိုးစုံကို ချိုးဖောက်သွားကြတယ်။

ရွေးကောက်ပွဲနဲ့တက်လာတဲ့အစိုးရဖြစ်ပြီးကာမှ ဘာဖြစ်လို့ အစိုးရတရပ်က အာဏာ အလွဲသုံးစားလုပ်ပြီး ပြည်သူလူထု တရပ်လုံးရဲ့ အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးတွေကို ချိုးဖောက်နေ ကြသလဲ။ ဘာဖြစ်လို့ လူနည်းစုများရဲ့ အခွင့်အရေးများကို ချိုးဖောက်နေကြသလဲ။ ဒီလိုဖြစ် သွားရတာဟာ ဒီမိုကရေစီစနစ်ဆိုတာ ရွေးကောက်ပွဲတခုတည်းနဲ့မပြည့်စုံဘူးဆိုတာကို ဖော်ပြ လိုက်တာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ရွေးကောက်ပွဲလုပ်တာ မှန်ပါတယ်။ ရွေးကောက်ပွဲနဲ့ အနိုင်ရတဲ့ နိုင်ငံရေးပါတီများက အစိုးရ ဖွဲ့စည်းတာလည်း မှန်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ လိုအပ်ချက်တခုကတော့ ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှု မထွန်းကားသေးတဲ့ပြဿနာပဲ ဖြစ်တယ်။

(၄)

ဒီမိုကရေစီ ယဉ်ကျေးမှု

[Democractic Culture]

ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုဆိုတာ ဘာလဲဆိုတဲ့မေးခွန်းကို အလွယ်ဆုံးနဲ့ အရှင်းဆုံးဖြေရရင် လူတိုင်းလူတိုင်းက လူ့တန်ဖိုးအဖြစ် လက်ခံကျင့်သုံးနိုင်တဲ့ စည်းကမ်းများနဲ့ တန်ဖိုးများ လှုပ် ဖြေရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

လူသားတိုင်းမှာ တန်းတူတဲ့ လူ့တန်ဖိုးရှိရမယ်။ လူသားတိုင်းမှာ တန်းတူတဲ့ အခွင့်အရေး ရှိရမယ်။ လူသားတိုင်းဟာ မိမိနေထိုင်ရာ လူ့အဖွဲ့အစည်းထဲမှာ လွတ်လပ်စွာ ပါဝင်ဆောင်ရွက် တာဝန်ယူခွင့် ရှိရမယ်။ လူမျိုးတိုင်းမှာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိရမယ် ဆိုတာတွေကို ကျမတို့ ထပ်ခါတလဲလဲ ရှင်းလင်းတင်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါတွေဟာ ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုရဲ့ အခြေခံ အုတ်မြစ်တွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါတွေနဲ့ မလုံလောက်သေးပါဘူး။ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရား ထွန်းကားပြီး ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှု ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် အင်မတန်အရေးကြီးတဲ့ အချက် (၃) ချက် ရှိနေပါသေးတယ်။ ဒါတွေဟာ အစိုးရသာလျှင် မဟုတ်ဘဲ ပြည်သူလူထုတရပ်လုံး က လိုက်နာကျင့်သုံးရမယ့်ကျင့်စဉ်တရားတွေပါ။ ဒါတွေကတော့-

- (၁) သည်းခံခြင်းတရား၊
- (၂) ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းတရားနဲ့
- (၃) အပေးအယူမှုတစွာ ခွဲဝေခံစားစေခြင်းတရား... တို့ကို ကျင့်သုံးဖို့လိုပါတယ်။ ဒီတရား (၃) ပါး မရှိဘဲ ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုကို ထူထောင်လို့ မရပါဘူး။

ဒီတရား (၃) ပါးကို ကျင့်သုံးနိုင်တဲ့ ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုတရပ်ကို ဖန်တီးချင်ရင် ဒီ မိုကရေစီစနစ်ကို အခွင့်အရေးဆိုတဲ့ ရှုထောင့်တခုတည်းကနေ မချဉ်းကပ်သင့်ပါဘူး။ တဖက် မှာ အခွင့်အရေးရှိရင် အခြားတဖက်မှာလည်း တာဝန်နဲ့ ဝတ္တရားတွေ ရှိတယ်ဆိုတာကို ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက နားလည်ရမယ်။ ဒါကို ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက နားလည်လို့ရှိရင် အစိုးရကလည်း နားလည်တန်ဖိုးထားပြီး မရမက လိုက်လုပ်ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ တခုချင်း ပြန် သုံးသပ်ကြည့်ရအောင်။

ပထမ တာဝန်နဲ့ ဝတ္တရားအနေနဲ့ရော၊ အခွင့်အရေးအနေနဲ့ပါ ပေါင်းစပ်ပြီး ကြည့်ကြ ရအောင်။ သာမန်ပြည်သူတိုင်းအနေနဲ့ သူ့ရဲ့ ပထမအခွင့်အရေးဟာ “လွတ်လပ်စွာ မဲပေးပိုင် ခွင့်” ဖြစ်ပါတယ်။ ပြီးတော့ အရွေးခံပိုင်ခွင့်လည်း သူ့မှာ ရှိပါတယ်။ ဒီ မဲပေးပိုင်ခွင့်ကို အသုံးချ ပြီး ရွေးကောက်ပွဲမှာ မဲပေးလိုက်ရုံနဲ့ ပြီးရောလား။ သူ့ရဲ့အရွေးခံပိုင်ခွင့်ကို အသုံးချပြီး ရွေး

ကောက်ပွဲမှာ ဝင်ရောက်အရွေးခံရနဲ့ ပြီးရောလား။ မပြီးသေးပါဘူး။ သူ့မှာ အခွင့်အရေးရှိသလို တာဝန်လည်း ရှိပါတယ်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက် ထမ်းဆောင်ရမယ့် တာဝန်တွေအများကြီး ရှိပါတယ်။ ဝတ္တရားတွေလည်း ရှိတယ်။ အမှန်မှာတော့ ဒီမိုကရေစီဆိုတာ ပြည်သူလူထုက မိမိတို့လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ပြီး တာဝန်ယူတဲ့စနစ်ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်တယ်ဆိုတာ တိုင်းပြည်ရဲ့ အမြင့်ဆုံးသော နိုင်ငံရေးယန္တရားဖြစ် တဲ့ အစိုးရအဆင့်ကနေ အောက်ဆုံးအလွှာ ရပ်ကွက်ကောင်စီအထိ၊ (ဒါ့အပြင် ရပ်ကွက်။ ကျောင်း၊ ဆေးရုံမှ အစ နောက်ဆုံး နေ့ကလေးထိန်းကျောင်းအဆင့်ထိ) နေရာတိုင်း နေရာ တိုင်းမှာ မိမိတို့ကိုယ်တိုင် လွတ်လပ်စွာပါဝင်ပြီး တန်းတူရရှိထားတဲ့ အခွင့်အရေးနဲ့အညီ ဝင် ရောက်ပါဝင်တာဝန်ယူခြင်းပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်ဆိုတာ လူတိုင်းလူတိုင်း ပါဝင်ပြီး စုပေါင်းတာဝန်ယူတဲ့ စနစ်ဖြစ်တဲ့ အတွက် လူတိုင်းလူတိုင်းမှာ တန်းတူတဲ့ အဆုံးအဖြတ်ပေးပိုင်ခွင့်ရှိရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ တန်းတူ တဲ့ အဆုံးအဖြတ်ပေးပိုင်ခွင့်ဆိုတာ အရာရာကို အဆုံးအဖြတ်ပေးတဲ့အခါမှာ အားလုံး တန်းတူရည်တူ ပါဝင်ဆွေးနွေးခွင့်၊ ငြင်းဆိုခွင့်၊ ထောက်ခံအားပေးခွင့်၊ ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်ခွင့် တို့ကို ရှိရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီလို တန်းတူရည်တူ၊ ဆွေးနွေး၊ အကြံပေး၊ ငြင်းဆိုကန့်ကွက်ခွင့် များကိုပေးပြီး သကာလ နောက်ဆုံး အဆုံးအဖြတ်ကိုကျတော့ အများဆန္ဒနဲ့ပဲ အဆုံးအဖြတ် ယူရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

ဒီမှာ အရေးကြီးတဲ့အချက်က အဆုံးအဖြတ် မပေးခင်မှာတော့ အားလုံးကြိုက်သလို ဆွေးနွေးငြင်းခုံခွင့် ပေးရမှာဖြစ်ပေမယ့် အားလုံးသဘောတူ အဆုံးအဖြတ်ပေးပြီးရင်တော့ ဒီ ဆုံး ဖြတ်ချက်ကို အားလုံးက လိုက်နာဖို့ လိုအပ်ပါတယ်။ အဆိုကို ကန့်ကွက်ခဲ့သူတွေကလည်း ငါကန့်ကွက်ခဲ့တယ်လို့ဆိုပြီး အများဆန္ဒနဲ့ ဆုံးဖြတ်ပြီးသားကို နောက်ထပ် စောဒက မတက် သင့်ဘူး။ ထိုနည်းတူ ရွေးကောက်ပွဲမှာ ရှုံးနိမ့်တဲ့သူ၊ အရွေးမခံရတဲ့ ပါတီတွေကလည်း ငါတို့ မကြိုက်တဲ့ပါတီ၊ ငါတို့ မဲမပေးတဲ့ပါတီက ဖွဲ့တဲ့အစိုးရဆိုပြီး အဲ့ဒီအစိုးရကို ဆန့်ကျင်ပုန်ကန် ဖို့ မသင့်တော်ဘူး။ (ပါလီမန်ထဲမှာ အတိုက်အခံလုပ်တာနဲ့ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်နဲ့အညီ တက် လာတဲ့အစိုးရကို ဆန့်ကျင်ပုန်ကန်ခြင်းက မတူဘူး။)

ဒါကြောင့် ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုရဲ့ ပထမတရားဟာ “သည်းခံခြင်းတရား” ဖြစ်တယ် လို့ ပြောနေရတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အနည်းစုက အများစုရဲ့ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို လိုက်နာအောင် သည်းခံရမည့်အပြင် အများစုကလည်း အနည်းစုရဲ့ လိုအင်ဆန္ဒကို အတတ်နိုင်ဆုံး ပြည့်ဆည်း ပေးနိုင်အောင် ကြိုးစားကြရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်မှာ ရှုံးနိမ့်သူများနဲ့ အောင်မြင် သူများ ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်နိုင်တဲ့နည်းလမ်းများစွာရှိပါတယ်။ ဥပမာ - အနိုင်ရပါတီနဲ့အတိုက် အခံပါတီက အခြားကိစ္စမှာ ပေါ်လစီ မတူညီကြပေမယ့် ရပ်ကွက်သန့်ရှင်းရေး၊ ပြည်သူလူထု

ကျန်းမာရေး၊ ကလေးသူငယ်များ ပညာရေးမြှင့်တင်ရေး စတဲ့လုပ်ငန်းမှာ ပေါ်လစီချင်းအတူတူ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ ဒီလိုတူညီတဲ့နေရာမှာ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ပြီး လူထုအကျိုးပြုလုပ်ငန်းမှာ အတူတကွ ဆောင်ရွက်သင့်ပါတယ်။ ဒါကြောင့် ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုရဲ့ ဒုတိယတရားက “ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းတရား” ဖြစ်တယ်လို့ ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါတယ်။

ပြီးတော့ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှာ လူနည်းစုနဲ့ လူများစုဆိုတာ ရှိစမြဲပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ရှင်တို့ရဲ့ တိုင်းပြည်ကိုကြည့်ရင် လူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်တဲ့ တိုင်းပြည်ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီလို လူမျိုးပေါင်းစုံရောနှောနေထိုင်တဲ့ တိုင်းပြည်မှာ အရာရာကို အများဆန္ဒနဲ့ ဆုံးဖြတ်မယ် ဆိုရင် လူနည်းစုများရဲ့ အခွင့်အရေးနဲ့ လိုအင်ဆန္ဒကို ဘယ်တော့မှ ဖြည့်ဆည်းလို့ရမှာ မဟုတ်ဘူး။ ဒါကြောင့် ဒီလိုမျိုးအခြေအနေမှာ လူများစုနဲ့ လူနည်းစုအကြား အပေးအယူ မျှဝေခံစားနိုင်ရေးကို နည်းလမ်းရှာဖွေဖို့ လိုအပ်ပါတယ်။ ဒါ ကြောင့် ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုရဲ့ တတိယတရားမှာ “အပေးအယူတစ်ခု ခွဲဝေခံစားစေခြင်းတရား” ဖြစ်တယ်လို့ ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါတယ်။

ထပ်ပြီး တင်ပြချင်တာက ဒီမိုကရေစီစနစ်မှာ အများဆန္ဒနဲ့ အရာရာကို အဆုံးအဖြတ်ပေးတာ မှန်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အများဆန္ဒနဲ့ အဆုံးအဖြတ်ပေးတဲ့အခါမှာ သီးခြားအမြင်ရှိတဲ့ လူများရှိနိုင်ပါတယ်။ ဒီလို သီးခြားအမြင်ရှိတဲ့ လူတွေကို သီးခြားအမြင်ရှိရကောင်းလားဆိုပြီး ဘယ်တော့မှ အပြစ်မပေးရဘူး။ ဒါဟာ သိပ်အရေးကြီးပါတယ်။ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားထဲမှာ လွတ်လပ်စွာတွေးခေါ် ယုံကြည်ခွင့်ရှိတဲ့အတွက် လွတ်လပ်စွာဖြင့် သီးခြားအမြင်၊ သီးခြားအတွေးအခေါ် ရှိခွင့်ရှိရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ သီးခြားအမြင်ရှိတဲ့လူကို အပြစ်ပေးရင် ဒါဟာ ဒီမိုကရေစီ မဟုတ်တော့ဘူး။

ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုနဲ့ ဆက်စပ်ပြီး နောက်ထပ်တင်ပြချင်တာက ဒီမိုကရေစီစနစ်မှာ စစ်တပ်နဲ့ပုလိပ် (ပြည်သူ့ရဲ့) တို့ဟာ ပြည်သူ့လူထုရဲ့ အသက်အိုးအိမ်စည်းစိမ်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ဖို့ တာဝန်ပေးရပါတယ်။ စစ်တပ်နဲ့ ပုလိပ်က နိုင်ငံရေးအခန်းကဏ္ဍမှာ လုံးဝမပါဝင်သင့်ဘူး။ ဒါဟာ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားအရ လုံးဝတားမြစ်ထားတဲ့အရာဖြစ်ပါတယ်။ စစ်တပ်နဲ့ ပုလိပ်က နိုင်ငံရေးကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ရင် ဒါဟာ ဒီမိုကရေစီ မဟုတ်တော့ဘူး။

နောက်ဆုံးအနေနဲ့ တင်ပြချင်တာက ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုထွန်းကားဖို့ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားများ ထွန်းကားဖို့အတွက် “လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများ” (Civil Society) ဟာ မရှိမဖြစ်လိုအပ်တဲ့ ဒီမိုကရေစီအင်္ဂါရပ်တွေပဲဖြစ်ပါတယ်။ လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများ မရှိဘဲ ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ရုံနဲ့ ဒီမိုကရေစီရရှိပြီလို့ မဆိုနိုင်ပါဘူး။ ဒါကြောင့် ဒီမိုကရေစီကို ထူထောင်ချင်တယ်ဆိုရင် လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းကို ခိုင်ခိုင်မာမာ တည်ဆောက်ရမှာ ဖြစ်တယ်။ ဒါကြောင့်ပဲ အခုသင်တန်းကို ကျမတို့ စည်းရုံးကျင်းပနေခြင်း ဖြစ်ပါတယ်။

(၅)

ဆွီဒင်နိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီကျင့်သုံးပုံ

[Democracy in Sweden]

ဆွီဒင်နိုင်ငံမှာ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ဘယ်လိုကျင့်သုံးသလဲ။ ဘယ်လိုစတင် ကျင့်သုံးခဲ့သလဲ။ ဒါတွေကို စဉ်းစားရင် ဆွီဒင်နိုင်ငံရဲ့သမိုင်းကို အနည်းအကျဉ်းတော့ ပြောပြဖို့ လိုမယ်ထင်တယ်။ အမှန်မှာတော့ ရှေ့ပိုင်းမှာ ဖော်ပြခဲ့တဲ့ ဒီမိုကရေစီအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်၊ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားများနဲ့ ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုတို့ဆိုတာ အနှစ်သာရအားဖြင့်တော့ ဆွီဒင်မှာ ကျင့်သုံးနေတဲ့ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီမိုကရေစီ ကျင့်သုံးပုံ၊ ကျင့်သုံးနည်းက ဆွီဒင်နိုင်ငံမှာ ဘယ်လိုဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲပြီး တိုးတက်ခဲ့သလဲဆိုတာကို ကြည့်ကြရအောင်ပါ။

ဆွီဒင်နိုင်ငံကို အမျိုးသားနိုင်ငံတော်အဖြစ်နဲ့ စတင်ထူထောင်တဲ့အချိန်နဲ့ မြန်မာနိုင်ငံမှာ ပုဂံခေတ်ကို ထူထောင်တဲ့အချိန် (၁၀၄၄-၁၂၈၇) ဟာ အတူတူလောက်ပဲ ကျပါတယ်။ ဆွီဒင်မှာကျတော့ ဘုရင်ကို ဆွေမျိုးစုတွေ၊ မျိုးနွယ်စုတွေက စုပေါင်းပြီးမှ ရွေးချယ်တဲ့စနစ်ကို ကျင့်သုံးခဲ့ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ၁၂၅၀ ခုနှစ်အထိ အမျိုးမတူတဲ့ ဆွေမျိုးစုတွေက သူတို့ဆွေမျိုးစုထဲမှ ဘုရင်မင်းမြတ် ပေါ်လာဖို့၊ သူတို့ဆွေမျိုးစုထဲမှ ဘုရင်အဖြစ် အရွေးခံရဖို့အတွက် နည်းမျိုးစုံနဲ့ တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့ကြတယ်။ ဒီကြားထဲမှာ အခြားအိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများကလည်း သူတို့အကြိုက်ထဲက ဘုရင်တပါး အရွေးချယ်ခံရဖို့ကို ကြိုးစားပြီး ပြင်ပကနေ လွှမ်းမိုးနိုင်ရေးကို ကြိုးစားခဲ့ကြတယ်။

၁၅၀၀ လောက်ကျတဲ့အခါကျတော့ ဆွီဒင်နိုင်ငံမှာ ပါလီမန်စနစ် ပေါ်လာခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီ ပါလီမန်မှာ လွှတ်တော် (၄) ရပ် ရှိခဲ့တယ်။ ပထမလွှတ်တော်က မင်းမျိုးမင်းနွယ်များ အတွက်ဖြစ်ပြီး၊ ဒုတိယလွှတ်တော်က ခရစ်ယာန်ဘုန်းကြီးများအတွက် ဖြစ်ပါတယ်။ တတိယလွှတ်တော်က မြေပိုင်ရှင်များအတွက်ဖြစ်ပြီး၊ စတုတ္ထနဲ့ နောက်ဆုံးလွှတ်တော်ကျတော့ တောင်သူ လယ်သမားများအတွက် ထားရှိပေးတဲ့လွှတ်တော် ဖြစ်ပါတယ်။ ပါလီမန် ရှိတယ်။ လွှတ်တော်တွေ ရှိတယ်ဆိုပေမဲ့ တကယ်စစ်မှန်တဲ့ ဒီမိုကရေစီတော့ မရှိပါဘူး။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ ဘုရင်မင်းမြတ်နဲ့ မင်းမျိုးမင်းနွယ်တွေရဲ့ လက်ထဲမှာပဲ နိုင်ငံရေးအာဏာရှိနေတဲ့ အတွက်ကြောင့် ဖြစ်တယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီလို ပါလီမန်စနစ်ပေါ်ပေါက်ခဲ့တာကို ဆွီဒင်နိုင်ငံမှာ ဒီမိုကရေစီစနစ် စတင်အခြေချတဲ့အချိန်လို့ သတ်မှတ်လို့ ရပါတယ်။

၁၈ ရာစုမှာ နိုင်ငံရေးပါတီများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါတယ်။ ဒီနိုင်ငံရေးပါတီတွေမှာ ပါတီအမည်မရှိဘူး။ ဦးထုပ်အချွန်ဆောင်းတဲ့အုပ်စုနဲ့ ဦးထုပ်အရှည်ဆောင်းတဲ့အုပ်စုလို့ပဲ အလွယ်

တကု ခွဲခြားခဲ့ကြတယ်။ ဒီလိုနဲ့ ၁၉၂၁ ခုနှစ်ကျမှ ဆွီဒင်နိုင်ငံမှာ တကယ်စစ်မှန်တဲ့ဒီမိုကရေစီ စနစ် စပြီးထွန်းကားလာခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီအချိန်မှာတော့ လူတိုင်း ယောက်ျားမိန်းမ မရွေး၊ အဆင့်အတန်းမရွေး၊ အားလုံးပဲ မဲပေးပိုင်ခွင့် ရရှိကြပါတယ်။

၁၇ နဲ့ ၁၈ ရာစုခေတ်တုန်းက ဆွီဒင်နိုင်ငံဟာ ဥရောပမှာ အင်မတန် အင်အားကြီး တဲ့နိုင်ငံ ဖြစ်ခဲ့ပါတယ်။ ၁၉ ရာစုမှာကျတော့ သူ့ပိုင်နက်နယ်မြေ၊ သူ့အင်ပါယာ အတော်များ များ လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးခဲ့ပြီး၊ နိုင်ငံငယ်လေးအဆင့်ကို လျှော့ကျသွားခဲ့ပါတယ်။ ၁၉ ရာစုအကုန် ကာလနဲ့ ၂၀ ရာစု အစပိုင်းမှာ ဆွီဒင်နိုင်ငံက အတော်ဆင်းရဲခဲ့ပြီး လူဦးရေ အတော်များများ ဟာလည်း အမေရိကနိုင်ငံကို ပြောင်းရွှေ့သွားခဲ့ကြတယ်။

ဆွီဒင်နိုင်ငံရဲ့ ထူးခြားချက်တခုကတော့ ၁၈၀၉ ခုနှစ်ကစပြီး တခါမှ စစ်မက် မဖြစ်ပွား ခဲ့ဘူး။ စစ်ရေး ကင်းရှင်းပြီး ငြိမ်းချမ်းတဲ့ တိုင်းပြည်ဖြစ်လာပါတယ်။ ဒီလို ငြိမ်းချမ်းပြီး နိုင်ငံရေး လည်း တည်ငြိမ်လာတဲ့အတွက် ပြည်သူလူထုရဲ့ လိုလားချက်ကို တဘက်မှာ ပိုပြီးအားဖြည့် နိုင်ခဲ့တယ်။ ၁၉၄၂ ခုနှစ်မှစပြီး “လူတိုင်းပညာ မသင်မနေရစနစ်” ကို ကျင့်သုံးနိုင်ခဲ့တယ်။ ဒါ ကြောင့် ဆွီဒင်နိုင်ငံဟာ ပညာရေးဘက်မှာ အင်မတန် တိုးတက်တဲ့တိုင်းပြည် ဖြစ်လာပါတယ်။

ပထမနဲ့ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးများမှာ ဆွီဒင်နိုင်ငံက ကြားနေနိုင်ငံအဖြစ် စစ်ဘေးမှ ကင်းရှင်းနိုင်ခဲ့တဲ့အတွက် အတော်လည်း တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးနိုင်ခဲ့ပါတယ်။ ဥရောပနိုင်ငံ အားလုံး နီးပါး စစ်ဘေးကြောင့် ပျက်စီးယိုယွင်းနေတဲ့အချိန်မှာ ဆွီဒင်နိုင်ငံက ငြိမ်းချမ်းရေးကြောင့် စီးပွားရေးအတော် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့ပါတယ်။

ဒီလိုနည်းနဲ့ပဲ နှစ်ပေါင်းများစွာ ကြာရှည်စွာကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုကြောင့် ဆွီဒင်နိုင်ငံ မှာ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခိုင်အမာတည်ဆောက်နိုင်ခဲ့တာ ဖြစ်တယ်။ ဆွီဒင်နိုင်ငံဟာ ဒီမိုက ရေစီစနစ်ကို ကျင့်သုံးနေတဲ့အတွက် စစ်တပ်နဲ့ ပုလိပ် (ရဲ) ဟာ နိုင်ငံရေးမှာ လုံးဝဝင်ရောက် စွက်ဖက်ခွင့်မရှိပါဘူး။ စစ်တပ်နဲ့ ပုလိပ် (ရဲ) တို့ရဲ့တာဝန်ကတော့ ... ပြည်သူလူထုရဲ့ အသက် အိုးအိမ်စည်းစိမ်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ဖို့ပဲ ဖြစ်တယ်။ နိုင်ငံရေးလုပ်ဖို့ မဟုတ်ဘူး။

ဆွီဒင်နိုင်ငံမှာ ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှု ကောင်းစွာထွန်းကားနေပြီလို့ဆိုနိုင်ပါတယ်။ ကျမတို့ရဲ့ နိုင်ငံရေးစနစ်မှာ ... နိုင်ငံတော်အစိုးရ၊ ဒေသဆိုင်ရာအစိုးရများ (မြန်မာနိုင်ငံအခေါ် မှာတော့ ပြည်နယ်နဲ့ တိုင်းအဆင့်) နဲ့ ဒေသန္တရအစိုးရ (မြို့နယ်နဲ့ ခရိုင်အဆင့်) ဆိုပြီး အစိုးရ (၃) ဆင့် ရှိပါတယ်။ အဲဒီအစိုးရ ... အဆင့် (၃) ဆင့်မှာ ... နိုင်ငံရေးတာဝန်ယူနိုင်ဖို့အတွက် နိုင်ငံရေးပါတီများက ရွေးကောက်ပွဲမှာ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်အရွေးခံကြပါတယ်။ ဒီမိုကရေစီ စနစ် ကျင့်သုံးတဲ့အခါမှာ အစိုးရလို အရေးကြီးတဲ့အင်္ဂါရပ်တခုကတော့ ... လူမှုအခြေပြုအဖွဲ့ အစည်းများ (Civil Society) ပဲဖြစ်ပါတယ်။ လူမှုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းမှာ အမျိုးမျိုး ရှိပါ တယ်။ တချို့က ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ၊ တချို့က ဘာသာရေးဆိုင်ရာ၊ တချို့က အားကစား၊ တချို့

က ပညာရေး၊ တချို့ကျတော့ အလုပ်သမားအစည်းအရုံး၊ တောင်သူလယ်သမားအစည်းအရုံး ... စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးရှိပါတယ်။ ဒီလိုအမျိုးမျိုး ရှိတယ်ဆိုပေမယ့် အားလုံးမှာ တူညီချက်ရှိပါတယ်။ ပထမတူညီချက်က လူမှုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းတိုင်းဟာ အစိုးရရဲ့ ထိန်းချုပ် လွှမ်းမိုးမှုအောက်မှာ ကင်းရှင်းလွတ်လပ်ရမယ်။ ဒုတိယတူညီချက်က လူမှုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းတိုင်းရဲ့ အဓိကဦးတည်ချက်ဟာ “ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှု” တည်ဆောက် ရေးပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်တဲ့လုပ်ငန်းဟာ တပွဲတိုးလုပ်ငန်း မဟုတ်ဘူး။ အရှည်သဖြင့် ကာလကြာရှည်စွာ လုပ်ဆောင်ရမဲ့ “ဖြစ်စဉ်” (Process) တခုဖြစ်ပါတယ်။ ဒါကြောင့် ... ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ခိုင်ခိုင်မာမာ တည်ဆောက်ချင်ရင် လူကြီးရော လူငယ် လူရွယ်ပါ ... အားလုံးကို စနစ်တကျပြုစုပျိုးထောင်ဖို့ လိုအပ်မှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားများ၊ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနဲ့ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးတို့အပြင် ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်နဲ့အညီ နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံ (Political Institutions) များကို အခိုင်အမာတည်ဆောက်ဖို့ လိုအပ်ပါတယ်။ ခေတ်အဆက်ဆက် ဒီမိုကရေစီကျင့်ထုံးတရားများကို ပြုစုပျိုးထောင်ဖို့ လိုပါတယ်။ ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားများကို ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးနဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းတခုလုံးရဲ့ ကျင့်ထုံးတရား၊ လိုက်နာစောင့်ထိန်းရမယ့် လူ့တန်ဖိုးတရားအဖြစ် တန်ဖိုးထားတတ်ဖို့ လိုအပ်ပါတယ်။

တခါတရံတော့ ဥပဒေတွေ၊ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းတွေ ပြောင်းရတာ လွယ်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ လူ့အကျင့်စရိုက်ကို နေ့ချင်းညချင်း ပြောင်းဖို့က မလွယ်လှပါဘူး။ ဒါကြောင့် ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်တရားများနဲ့ ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုများကို လူထုတရပ်လုံးနေ့စဉ် တသက်တာမှာ ကျင့်သုံးတဲ့ လူ့ကျင့်စဉ်အဖြစ် ကျင့်သုံးနိုင်ဖို့ အချိန်ယူပြီး သင်ကြားပေးရမယ်။ ဒီလို သင်ကြားရေးအစီအစဉ်က အိမ်ထောင်စု၊ မိသားစုတခုချင်းဆီက အစပြုပျိုးထောင်ပြီး ကျောင်းများ၊ ရုံးများနဲ့ အစိုးရယန္တရားတခုလုံးက ကျင့် သုံးနိုင်တဲ့အထိ ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်သွားရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

ရှင်တို့နိုင်ငံမှာ ... ဒီမိုကရေစီစနစ် ထွန်းကားပြီး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနဲ့ တိုးတက်ချမ်းသာ တဲ့နိုင်ငံကို တည်ဆောက်နိုင်ကြပါစေလို့ ဆုတောင်းမေတ္တာပို့ရင်း ဒီသင်ကြားချက်ကို နိဂုံးချုပ် အပ်ပါတယ်။ ကျေးဇူးတင်ပါတယ်။

[၂၀၀၁ နိုဝင်ဘာလ၊ ဆီလောင်မြို့ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် (CDRS) နှင့် ချင်းအမျိုးသားကောင်စီ (Chin National Council-CNC) တို့ ပူးတွဲကျင်းပသော ဒီမိုကရေစီပညာပေးသင်တန်းမှ (Mrs. Monica Bengtson - ဥက္ကဋ္ဌ၊ ချင်းပြည်တိုးတက်ရေးနှင့် သုတေသနအသင်း (Chinland Development and Research Society-CDRS) ၏ ပို့ချချက်များကို ဒေါက်တာလျန်မှုန်းဆာခေါင်းက မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေအနေနှင့် ချင်းလူ့အဖွဲ့အစည်း၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် အဝင်ခွင်ကျဖြစ်စေရေးအတွက် မြန်မာဘာသာသို့ ဆီလျော်အောင် ပြန်ဆို ထားခြင်းဖြစ်သည်။]

အခြေခံအခွင့်အရေးများ၊ ရပိုင်ခွင့်များနှင့် တာဝန်များ

(၁) အခြေခံအခွင့်အရေးများ

- (က) ပြည်ထောင်စုတွင် နေထိုင်သူတိုင်းသည် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးကို အပြည့်အဝ ခံစားခွင့်ရှိစေရမည်။ (FDC-၂၄)
- (ခ) ပြည်ထောင်စု၏ နိုင်ငံသားအဖြစ် ခံယူထားသော ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်း သည် နိုင်ငံသားများ၏ အခြေခံအခွင့်အရေး (Citizen Rights) များ၊ တသီး ပုဂ္ဂလအခွင့်အရေးများ (Individual Rights) ရှိစေ ရမည်။ (FDC - ၂၆)
- (ဂ) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးတိုင်းသည် လူပုဂ္ဂိုလ်တဦးချင်းအလိုက် ခံစားခွင့်ရှိသည့် တ သီးပုဂ္ဂလအခွင့်အရေးများသာမက လူမျိုးအလိုက် ခံစားသင့်ခံစားထိုက်သော လူမျိုးရေးဆိုင်ရာစုပေါင်းအခွင့်အရေးများ (Collective Rights) နှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Cultural Self-determination) ကို အပြည့်အဝ ခံစားခွင့်ရှိစေရမည်။ (FDC - ၂၅ နှင့် ၂၆)
- (ဃ) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းစဉ်အလာများ၊ ဘာသာ စကားများကို နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စံနှုန်းများနှင့်အညီ လွတ်လပ် စွာ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်မြှင့်တင်ခွင့်ရှိစေရမည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ မွေး ရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထားသော အမျိုးသားလက္ခဏာနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများကို မည်သည့်အခြေအနေတွင်မျှ ရုပ်သိမ်းဟန့်တားခြင်း မရှိစေရ။ (FDC - ၄၅)
- (င) နိုင်ငံသားတိုင်းသည် အခြေခံအကျဆုံးဖြစ်သည့် တသီးပုဂ္ဂလအခွင့်အရေးများ ကို လူမျိုး၊ ယုံကြည် ကိုးကွယ်မှု၊ ကျားမ၊ ခြားနားစွမ်းမှု၊ လိင်စိတ်ခံယူမှုတို့ကို အခြေမခံဘဲ အပြည့်အဝ ခံစားပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။ (FDC - ၂၇)

(၂) လူပုဂ္ဂိုလ်တဦးချင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ (FCDDC - ၁၁၊ ၁၂)

- (က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း နေထိုင်သူတိုင်းသည် -
 - (၁) အသက်ရှင် ရပ်တည်ပိုင်ခွင့် ရှိစေရမည်။
 - (၂) ဘဝရှင်သန်ရေးအတွက် လွတ်လပ်စွာ ဝမ်းစာရှာဖွေခွင့်၊ အလုပ်လုပ်ပိုင် ခွင့်နှင့် မိမိ၏လုပ်ခနှင့်အညီထိုက်တန်သောအကျိုးခံစားပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။

(၃) လူမျိုး၊ ဇာတိ၊ ကိုးကွယ်ရာ ဘာသာ၊ အသားအရောင်၊ သန်စွမ်းမှု၊ အဆင့် အတန်း၊ အသက်အရွယ်၊ လိင်နှင့် လိင်စိတ်ကွဲပြားမှုများကြောင့် ခွဲခြားမှု မရှိစေရဘဲ တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် တန်းတူအခွင့်အရေး ရှိစေရမည်။

(၄) လွတ်လပ်စွာ တွေးခေါ်ယုံကြည်ခွင့် ရှိစေရမည်။

(၅) လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးအဖြစ် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခံပိုင်ခွင့်ရှိပြီး လူ့ဂုဏ်သိက္ခာ အား လေးစားစေမှုနှင့် ကာကွယ်ပေးမှု ရယူပိုင်ခွင့် ရှိစေရမည်။

(ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်းနေထိုင်သူ မည်သူမဆို -

(၁) ကျွန်ုပ်ပြုခြင်း မခံစေရ။

(၂) အတင်းအဓမ္မစေခိုင်းခံခြင်း မရှိစေရ။

(၃) နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ စော်ကားမှုပြုခြင်း၊ လူမဆန်သော ရက်စက်စွာ ပြုမူဆက်ဆံခြင်း မခံစေရ။

(၃) ရုပ်သိမ်းပိုင်ခွင့်မရှိသော အခွင့်အရေးများ (FCDDC - ၁၂)

အထက် ပုဒ်မ (၂၄) နှင့် ပုဒ်မ (၂၅) ပါ အခွင့်အရေးများကို မည်သည့်အခြေအနေ အောက်တွင်မျှ ရုပ်သိမ်းပိုင်ခွင့် မရှိစေရ။

(၄) အခြေခံရပိုင်ခွင့် (FCDDC - ၁၃)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း နေထိုင်သူတိုင်းသည် -

(က) လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော် ရေးသား ပြောဆိုခွင့်၊ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခွင့်၊ သတင်းရယူ ခွင့်၊ သတင်းဖြန့်ချိခွင့် ရှိစေရမည်။

(ခ) လွတ်လပ်စွာ ယုံကြည်ကိုးကွယ်ခွင့်၊ ဘာသာရေးထုံးတမ်းစဉ်လာများကို ကျင့်သုံး ခွင့်ရှိစေရမည်။

(ဂ) လွတ်လပ်စွာ စုဝေးခွင့်နှင့် ငြိမ်းချမ်းစွာ ဆန္ဒဖော်ထုတ်ခွင့်ရှိစေရမည်။

(ဃ) တရားဥပဒေရှေ့တွင် တန်းတူညီမျှရှိပြီး၊ တရားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ခံစားပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

(င) နိုင်ငံသားများနှင့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း တရားဝင်နေထိုင်သူများ ပိုင်ဆိုင်သည့် ပစ္စည်းဥစ္စာများကို ဥပဒေနှင့်ဆန့်ကျင်၍ မည်သူမျှ သိမ်းပိုက်ခြင်း မရှိစေရ။

(၅) ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့် အခွင့်အရေး (FCDCC - ၁၄)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း နေထိုင်သူ မည်သူမဆို ဥပဒေနှင့်အညီ အထောက်အထား ခိုင်လုံမှုမရှိဘဲ -

- (က) လူပုဂ္ဂိုလ်ကို ရှာဖွေခံရခြင်း၊ နေအိမ်ဥပစာအတွင်း ဝင်ရောက်ရှာဖွေခံရခြင်းနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုပစ္စည်းများကို ရှာဖွေသိမ်းဆည်းခံရခြင်း မရှိစေရ။
- (ခ) စာပေးစာယူ၊ ဖုန်း၊ အီးမေးလ်၊ ဖက်(စ်)၊ ကြေးနန်းစာနှင့် အခြားဆက်သွယ်ရေး ဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုတို့ကို ချိုးဖောက်ခံရခြင်းတို့မှ ကာကွယ်ခွင့်နှင့် အကာအကွယ် ရယူပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။
- (ဂ) သိက္ခာနှင့် ဂုဏ်သတင်းကို ထိခိုက်ခြင်း မခံထိုက်စေရ။

(၆) ကျား-မ တန်းတူအခွင့်အရေး (FCDCC - ၁၆)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း နေထိုင်သူတိုင်းသည် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် မိသားစု အစရှိသည့် နယ်ပယ်အသီးသီး၌ ကျား-မ တန်းတူအခွင့်အရေး ရှိစေရမည်။

(၇) နိုင်ငံသားဖြစ်ခွင့် အခွင့်အရေး (FCDCC - ၁၇)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း နေထိုင်သူတိုင်းသည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ နိုင်ငံသားအဖြစ် လျှောက်ထားပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

မှတ်ချက်။ ဒီမိုကရေစီရေး၊ အမျိုးသားတန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရရှိရေးအတွက် တိုက်ပွဲဝင်နေကြသော တိုင်းရင်းသားတော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အစိုးရအကြား နှစ်ပေါင်း (၇၅) နှစ်ကျော်ကြာလာပြီဖြစ်သည့် ပြည်တွင်းစစ်ကြောင့် သော်လည်းကောင်း၊ အခြားနိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး၊ လူမျိုးရေးနှင့် ဘာသာရေးပဋိပက္ခများကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ ၁၉၈၂ နိုင်ငံသားဥပဒေနှင့် အခြားမတရားသောဥပဒေများ၊ နည်းဥပဒေများ၊ အမိန့်ထုတ်ပြန်ကြေညာချက်များကြောင့် သော်လည်းကောင်း နိုင်ငံသားဖြစ်ခွင့် အခွင့်အရေး ဆုံးရှုံးခဲ့သူများ နိုင်ငံသားပြန်လည်လျှောက်ထားခွင့် အခွင့်အရေးကို ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပုဒ်မ (၆၂)၊ (၁၆၉)၊ (၁၇၀)၊ (၁၇၁) နှင့် (၁၇၉) တို့ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း ဆောင်ရွက်ရမည်။

(၈) ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ခံရသူ၏အခွင့်အရေး (FCDCC - ၁၈)

- (က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း နေထိုင်သူမည်သူမျှ ပြစ်မှုကျူးလွန်သည်ဟု

ထင်မြင်ယူဆနိုင်ဖွယ်ရာ ခိုင်လုံသော အကြောင်းမရှိဘဲ သံသယဖြင့် ချုပ်နှောင် ခံရခြင်း၊ ထောင်သွင်း အကျဉ်းချခံရခြင်း မရှိစေရ။

- (ခ) ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ခံရသူတိုင်းအပေါ် ဆက်ဆံရာတွင် လူ့ဂုဏ်သိက္ခာနှင့်အညီ ဆက်ဆံမှု ခံထိုက်စေရမည်။
- (ဂ) ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ခံရသူ မည်သူ့ကိုမဆို ဝရမ်းအရ မဟုတ်လျှင် (၂၄) နာရီထက် ကျော်လွန်၍ ချုပ်နှောင်ထားခြင်း မရှိစေရ။ (၂၄) နာရီထက် ကျော်လွန်၍ ချုပ်နှောင်ရန် လုံလောက်သော အကြောင်းရှိလျှင် အာဏာရှိသည့် သက်ဆိုင်ရာ တရားရုံးသို့ အစီရင်ခံတင်ပြပြီး တရား သူကြီးတဦးဦး၏ ချုပ်မိန့်ဖြင့်သာ တည်ဆဲတရားဥပဒေများနှင့်အညီ ဆက်လက်ချုပ်နှောင်ပိုင်ခွင့် ရှိစေရမည်။

(၉) ပြစ်မှုဆိုင်ရာစွဲဆိုခြင်း (FCDDC - ၁၉)

- (က) မည်သူမဆို ပြစ်မှုတခုနှင့် တရားစွဲဆိုခြင်းခံရပါက-
 - (၁) အဆိုပါပြစ်မှုနှင့်စွဲဆိုထားကြောင်းကို နှောင့်နှေးခြင်းမရှိစေဘဲကြားသိစေရမည်။
 - (၂) အမြန်ဆုံးအချိန်ကာလအတွင်း စစ်ဆေးကြားနာရမည်။
 - (၃) တရားစွဲဆိုခြင်းခံရသူ၏ ဆန္ဒနှင့်ဆန့်ကျင်၍ သက်သေထွက်ဆိုရန် အတင်းအကျပ် ပြုခြင်း မခံစေရ။
 - (၄) ဥပဒေနှင့်အညီ ခုခံချေပခွင့် အပြည့်အဝ ရှိစေရမည်။
 - (၅) တရားစွဲဆိုခြင်းခံရသူ၏ကိုယ်စား ဥပဒေအကျိုးဆောင် ငှားရမ်းထုချေပိုင်ခွင့် ရှိစေရမည်။ အကယ်၍ ငှားရမ်းနိုင်ခြင်းမရှိပါက ကြီးလေးသော အမှုများတွင် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ (သို့မဟုတ်) သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်အစိုးရမှ မှုခင်းဆိုင်ရာအလိုက် စီစဉ်ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
 - (၆) တရားစွဲဆိုခြင်းခံရသူ နားလည်နိုင်သောဘာသာစကားဖြင့် စစ်ဆေးကြားနာမှုကို ခံယူပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။ ယင်းသို့ဆောင်ရွက်ရန် အခက်အခဲရှိပါက စကားပြန်၏ အကူအညီကို ရယူပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။
- (ခ) ကြားနာသော တရားခွင်အားလုံးသည် အများပြည်သူတက်ရောက်နိုင်သော တရားစီရင်ရေးဖြစ်ရမည်။ ကလေးသူငယ်များနှင့်သက်ဆိုင်သောမှုခင်းများအား ချွင်းချက်ထားရှိနိုင်သည်။

(၁၀) တရားစီရင်ခြင်းနှင့် ပြစ်ဒဏ် (FCDC - ၂၀)

- (က) ပြစ်မှုဖြစ်ပွားစဉ်အချိန်ကာလ၌ အတည်ဖြစ်နေသော တရားဥပဒေအရသာစီရင်ရမည်။
- (ခ) လူ့ဂုဏ်သိက္ခာကို ညှိုးနွမ်းသေးသိမ်စေသော ပြစ်ဒဏ်များမချမှတ်ရ။
- (ဂ) တရားသေလွတ်ခြင်းခံရပြီးသူ မည်သူတို့ဦးတယောက်ကိုမျှ အဆိုပါပြစ်မှုအတွက် ထပ်မံစစ်ဆေးစီရင်ခြင်း မပြုရ။
- (ဃ) မည်သူမဆို ပြစ်မှုတခုအတွက် တကြိမ်ထက်ပို၍ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခြင်း မခံစေရ။
- (င) မည်သည့်ဥပဒေမျှ နောက်ကြောင်းပြန် အာဏာသက်ရောက်ခြင်း မရှိစေရ။

ပြည်သူ့ရေးရာနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ

(Civil and Political Rights)

(၁၁) လွတ်လပ်စွာသွားလာခွင့် (FCDC - ၂၁)

- (က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် ပြည်ထောင်စုအတွင်း လွတ်လပ်စွာ သွားလာခွင့်ရှိစေရမည်။
- (ခ) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ် တခုမှတခုသို့ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ခွင့်ကို ပုဒ်မ (၁၄၈) နှင့်အညီ ဖြစ်စေရမည်။

(၁၂) ပြည်ပသို့ ထွက်ခွာခွင့်၊ ပြန်လည်ဝင်ရောက်ခွင့် (FCDC - ၂၂)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် ပြည်ထောင်စုမှ ပြည်ပသို့ ထွက်ခွာခွင့်၊ ပြည်ပမှ ပြည်ထောင်စုသို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက်ခွင့်ရှိစေရမည်။

(၁၃) လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်းဆိုင်ရာအခွင့်အရေး (FCDC - ၂၃)

- (က) အသက် (၁၈) နှစ်ပြည့်ပြီးဖြစ်သော အရွယ်ရောက်ပြီးသူတိုင်းသည် လူမျိုး၊ ဘာသာ၊ အဆင့်အတန်း၊ လိင်စိတ်ခံယူမှု မခွဲခြားဘဲ လွတ်လပ်သော သဘောဆန္ဒနှင့်အညီ လက်ထပ်ပိုင်ခွင့် ရှိစေရမည်။
- (ခ) လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်းသည် မိမိ၏ဘာသာတရားနှင့် လူမျိုးသဏ္ဍာန် ရွေးချယ်မှုအခွင့်အရေးကို အလိုအလျောက်ပြောင်းလဲခြင်း မဖြစ်စေရ။ မိမိ၏ လွတ်လပ်သော ဆန္ဒသဘောထားအရသာလျှင် ဖြစ်စေရမည်။
- (ဂ) အရွယ်ရောက်သူ၏ အသက်သည် (၁၈) နှစ် ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်။ အရွယ်ရောက်သူ၏ အသက်ကို ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်မှ သတ်မှတ် ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

(၁၄) နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေး (FCDC - ၂၄)

အရွယ်ရောက်သူနိုင်ငံသားတိုင်းသည် -

- (က) တိုက်ရိုက်သော်လည်းကောင်း၊ လွတ်လပ်စွာ ရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်များမှတစ်ဆင့်သော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာကိစ္စများတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခွင့်ရှိစေရမည်။
- (ခ) လွတ်လပ်၍ တရားမျှတစွာဖြင့် ကျင်းပသော အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲများနှင့် အခါအားလျော်စွာကျင်းပသည့်ရွေးကောက်ပွဲများတွင် လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒမဲပေး ပိုင်ခွင့်နှင့် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခံပိုင်ခွင့်များ ရှိစေရမည်။

(၁၅) အသင်းအဖွဲ့များ၊ သမဂ္ဂများ တည်ထောင်ခွင့် (FCDC - ၂၅)

- (က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတွင် နေထိုင်သူတိုင်းသည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု လွှတ်တော်က ပြဋ္ဌာန်းထားသည့်ဥပဒေများနှင့်အညီ လွတ်လပ်စွာ အသင်းအဖွဲ့ များ၊ သမဂ္ဂများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခွင့်နှင့် ပါဝင် ခွင့်ရှိစေရမည်။
- (ခ) မည်သူမျှ အသင်းအဖွဲ့တစ်ခုသို့ ဝင်ရောက်ရန် သို့မဟုတ် ထွက်ခွာရန် အတင်း အကျပ် ပြုမူခြင်း မခံစေရ။

စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ

(၁၆) စီးပွားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ

- (က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် တရားသဖြင့်ရှာဖွေရရှိထားသော ပစ္စည်းဥစ္စာများ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ လွှဲပြောင်းခွင့်၊ ထုခွဲရောင်းချပိုင်ခွင့်၊ အမွေဆက်ခံ ပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။ (FDC - ၂၈၊ FCDC - ၂၆-က)
 - (ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် အများပြည်သူ၏ အကျိုးအလို့ငှာ သက်ဆိုင်ရာအစိုးရများမှ မိမိ၏ ခြံ၊ မြေ၊ လယ်ယာနှင့်ပစ္စည်းများကို ဥပဒေနှင့် အညီသိမ်း ပိုက်သည်ရှိသော် သိမ်းဆည်းခံရသူအနေ ဖြင့် ဈေးကွက်ကာလ တန်ဖိုးနှင့် လျော်ညီသော နစ်နာကြေး၊ လျော်ကြေးများကို တလုံးတခဲတည်း တောင်းဆိုရယူပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (Cf: FDC - ၂၉၊ FCDC - ၂၆-ခ)
-

- (ဂ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် ဇာတိ၊ ကိုးကွယ်ရာဘာသာ၊ အဆင့်အတန်း၊ ကျား-မ၊ လိင် စိတ်ခံယူမှု၊ ခြားနားသန်စွမ်းမှု၊ အသားအရောင်၊ လူမျိုး၊ အသက်အရွယ်အပေါ်မူတည်၍ ခွဲခြားခံရခြင်းမရှိစေရဘဲ အလုပ်ရွေးချယ်ပိုင်ခွင့်နှင့် အလုပ်လုပ်ပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေး ရှိစေရမည်။ (FDC - ၃၀၊ FCDCC - ၂၇)
- (ဃ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် မိမိ၏အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် လွတ်လပ်စွာစီးပွားရှာဖွေခွင့်နှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများကို လွတ်လပ်စွာ တည်ထောင်ခွင့်ရှိသည်။ (FDC - ၃၀၊ FCDCC - ၂၈-က)
- (င) အထက်အပိုဒ်ခွဲ (ဃ) ပါ အခွင့်အရေးကို ကျင့်သုံးရာတွင် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုက ချမှတ်ထားသော စီးပွားရေးဆိုင်ရာမူဝါဒများ၊ စီမံကိန်းများ၊ နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေး၊ ပြည်သူ့လူထု၏အကျိုးစီးပွားနှင့် ကျန်းမာရေးတို့ကို ထိခိုက်မှု မရှိစေရ။ (FDC - ၃၂၊ FCDCC - ၂၈-ခ)
- (စ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဆင့် စီမံကိန်းများသည် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်အစိုးရနှင့် ပြည်သူ့လူထု၏ အများသဘောတူညီချက်များနှင့်အညီ ဖော်ဆောင်ရမည် ဖြစ်ပြီး အမျိုးသမီးနှင့် ကလေးသူငယ်များ၏ လူမှုဘဝလုံခြုံမှုကို ခြိမ်းခြောက်ခြင်း မဖြစ်ပေါ်စေရန် ဖော်ဆောင်ရမည်။
- (ဆ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် လွတ်လပ်စွာ တီထွင်ဖန်တီးပိုင်ခွင့်နှင့်နည်းပညာမူပိုင်ခွင့်တို့ကို ဥပဒေနှင့်အညီ ခံစားပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။ (FDC - ၃၃၊ FCDCC - ၂၉)
- (ဇ) မိရိုးဖလာသဘာဝ အမွေအနှစ်များ၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အမွေအနှစ်များနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းအစဉ်အလာအရ သီးသန့်ပိုင်ဆိုင်လာခဲ့သော နည်းပညာဆိုင်ရာ အမွေအနှစ်များကို သက်ဆိုင်ရာလူမှုအသိုင်းအဝိုင်းမှအစဉ်အဆက် ထိန်းသိမ်းပိုင်ခွင့်၊ အသုံးပြုပိုင်ခွင့်၊ စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်နှင့် လက်ဆင့်ကမ်းပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။ (FDC - ၃၄၊ FCDCC - ၃၀)
- (ဈ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် မိမိနေရင်းပြည်နယ်မှ အခြားပြည်နယ်တစ်ရပ်ရပ်သို့ အခြေချနေထိုင်ခြင်း၊ စီးပွားရှာဖွေခြင်းတို့သည် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်၏ တရားဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီသာလျှင် ဖြစ်စေရမည်။ (FDC - ၃၅၊ FCDCC - ၃၁)

(ည) နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုများနှင့်ပတ်သက်၍ ပြည်ထောင်စုလုပ်ပိုင်ခွင့်၊ ပြည်နယ်လုပ်ပိုင်ခွင့်၊ ထပ်တူပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်များကို သတ်မှတ်ထားရှိရမည်။ ကြွင်းကျန်လုပ်ပိုင်ခွင့်များသည် ပြည်နယ်များ၌ တည်ရမည်။ (FDC - ၃၆)

(၁၇) ပညာရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ

- (က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် -
 - (၁) လွတ်လပ်စွာ ပညာသင်ကြားပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
 - (၂) မိမိနှစ်သက်ဝါသနာပါရာ အတတ်ပညာ၊ အသက်မွေးဝမ်း ကျောင်းပညာ၊ အဆင့်မြင့်ပညာများကို လွတ်လပ်စွာ ရွေး ချယ်ပိုင်ခွင့် ရှိစေရမည်။
 - (၃) ခြားနားစွမ်းသူများအတွက် အထူးပညာရေး ရရှိပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။
- (ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတွင် နေထိုင်သူတိုင်းသည် အခြေခံပညာရေးကို မသင်မနေရအဖြစ် အခမဲ့ သင်ကြားခွင့် ရရှိစေရမည်။ (FDC- ၃၇၊ FCDC- ၃၂)
- (ဂ) တိုင်းရင်းသားများ၏ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု သင်ကြားရေးစနစ်ကို ပြည်နယ်များ၏ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်နှင့်အညီ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရမည်။ ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပညာရေးကို အကောင်အထည်ဖော်ကျင့်သုံးမည်။ (FDC- ၃၈)
- (ဃ) ပုဂ္ဂလိကကျောင်းများ၊ တက္ကသိုလ်၊ ကောလိပ်များ၊ သိပ္ပံနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ အဆင့်မြင့်ပညာသင်ကျောင်းများကို သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသော ပညာရေးဆိုင်ရာဥပဒေနှင့်အညီ တည်ထောင်ပိုင်ခွင့်ကို အာမခံရမည်။ (FDC - ၃၉၊ FCDC - ၃၃)
- (င) ပညာရေးစနစ်သည် လူ့အခွင့်အရေး၊ ဒီမိုကရေစီနှင့် တန်းတူညီမျှရေးတို့ကို အားပေးသောစနစ်ဖြစ်ရမည်။

(၁၈) ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေး (FCDC - ၃၄)

- (က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတွင်နေထိုင်သူတိုင်းသည် အခြေခံကျန်းမာရေးအဆင့်တွင် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုနှင့် ကုသမှုကို အခမဲ့ရယူခံစားပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။
 - (ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားများ၏ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာကာကွယ် စောင့်ရှောက်မှု၊ အသက်နှင့် ထိခိုက်ဒဏ်ရာရမှုအတွက် အာမခံထားရှိမှုနှင့် လူမှုဖူလုံရေးအတွက် စီမံထားရှိမှုတို့ကို ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအစိုးရက တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
-

- (ဂ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် မိမိ၏မျိုးပွားခြင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်၍ ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာစောင့်ရှောက်ပိုင်ခွင့် ရှိစေရမည်။
- (ဃ) ပုဒ်မ (၄၁) (ဂ) ပါ မျိုးပွားခြင်းဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်သည့်ဥပဒေကို ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်မှ ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

(၁၉) သတင်းမီဒီယာအခွင့်အရေးများ

သတင်းမီဒီယာများ၏ လွတ်လပ်စွာ ရပ်တည်ပိုင်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ သတင်းရယူပိုင်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ သတင်းပေးပို့ တင်ပြပိုင်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေဖြန့်ချိခွင့်တို့အား အကာအကွယ်ပေးရမည်။ (FDC - ၄၂)

(၂၀) ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးများ

- (က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတွင် မှီတင်းနေထိုင်သော ဌာနတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအပါအဝင် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတွင်နေထိုင်ကြသောလူမျိုးအားလုံးသည် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Cultural Self-determination) ကို ကျင့်သုံးခွင့်ရှိသည်။
- (ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတွင် မှီတင်းနေထိုင်သူတိုင်းသည် မိမိတို့လူမျိုး၏ ဘာသာ စကားနှင့် စာပေတို့ကို လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုခွင့်၊ သင်ကြားပိုင်ခွင့်၊ တိုးတက်ပြန့်ပွားအောင် ဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။ (FDC - ၄၄)
- (ဂ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု နိုင်ငံသားတိုင်းသည် လူ့အခွင့်အရေးစံနှုန်းများနှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်းမရှိပါက မိမိတို့၏ ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်များ၊ တိုင်းရင်းသား ယဉ်ကျေးမှု၊ ဓလေ့ထုံးစံ၊ အစဉ်အလာများကို စောင့်ထိန်းရန်နှင့် တိုးတက်ပြန့်ပွားရန်အတွက် ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ လွတ်လပ်စွာဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။ (FCDCC - ၃၅)

(၂၁) အထူးစီမံဆောင်ရွက်မှုဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ

- (က) တိုင်းရင်းသားများသည် လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ သာတူညီမျှစွာ ခံစားခွင့်ရှိရမည်ဖြစ်ပြီး တိုးတက်မြှင့်တင်ပေးသည့် ဆောင်ရွက်ချက်များ (Progressive Actions/ Affirmative Actions) များကို လည်း ခံစားခွင့်ရှိစေရမည်။ (FDC - ၄၆)
- (ခ) လူမျိုး၊ ဘာသာ၊ ကျားမ၊ ခြားနားစွမ်းမှု (ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ)၊ လိင်စိတ်ခံယူမှု (protected characteristics)၊ အသားအရောင်ကိုအခြေခံပြီး

တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ၊ သွယ်ဝိုက်ဖြစ်စေ၊ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများနှင့် အခြားသော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမှန်သမျှကိုလုံးဝပိတ်ပင်ဟန့်တားရမည့်အပြင် ထိုအခွင့်အရေးများကို မြှင့်တင်ခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်းနှင့် လေးစားလိုက်နာခြင်းများရှိရမည်။ (FDC - ၄၇)

- (ဂ) ကျား-မ တန်းတူညီမျှမှုအခွင့်အရေးကိုဖော်ဆောင်နိုင်ရေးအတွက် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏အဆင့်ဆင့်သော ဥပဒေပြုခြင်းနှင့်တန်းတူရေး အကောင်အထည်ဖော်မှုဆိုင်ရာပေါ်လစီများ ချမှတ်ရာတွင် အနည်းဆုံး အမျိုးသမီး (၃၀) ရာခိုင်နှုန်း ပါဝင်စေရန် စီမံဆောင်ရွက်ရမည်။ (FCDC - ၃၇, FDC - ၄၈)

(၂၂) ကလေးသူငယ်များဆိုင်ရာအခွင့်အရေး (FDC - ၄၉၊ FCDC - ၃၈)

- (က) ကလေးသူငယ်တိုင်းသည် အရွယ်မရောက်သေးသူအဖြစ် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုကို ရရှိခံစားပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ကလေးသူငယ်တိုင်းသည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်းရှိ အဆင့်ဆင့်သောအစိုးရများနှင့် ပြည်သူ့လူထုတရပ်လုံး၏ ဖေးမကူညီမှုကို ခံစားပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။
 - (ခ) ကလေးသူငယ်များအား မိဘ (သို့မဟုတ်) အုပ်ထိန်းသူတို့၏ ဆန္ဒမပါဘဲ ၎င်းတို့၏ မိသားစုထံမှ ကွဲကွာအောင် မပြုလုပ်ရ။ ကလေးသူငယ်တို့ကို ပြုစုစောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် သွန်သင်ပြုပြင်ခြင်းတို့သည် မိဘတို့၏ သဘာဝအခွင့်အရေးဖြစ်သည်။ ကလေးသူငယ်အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂညီလာခံ သဘောတူစာချုပ်နှင့်အညီ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ပြဋ္ဌာန်းထားသော ကလေးသူငယ်အခွင့် အရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များကိုလည်း လိုက်နာကျင့်သုံးရမည်။ အကယ်၍ မိဘ (သို့မဟုတ်) အုပ်ထိန်းသူတို့က ဝတ္တရားပျက်ကွက်လျှင်သော်လည်းကောင်း၊ တနည်းနည်းကြောင့် ကလေးသူငယ်များ ခိုကိုးရာမဲ့ဘဝသို့ ရောက်ရှိမည့်အခြေအနေမျိုးတွင်သော်လည်းကောင်း၊ ကလေးသူငယ်များအား မိသားစုနှင့်ကွဲကွာစေခြင်းကို ဥပဒေအတိုင်း ဆောင်ရွက်ရမည်။
 - (ဂ) ကလေးသူငယ်များကို ကိုယ်ကျင့်တရား၊ ကျန်းမာရေး၊ အသက်အန္တရာယ်၊ ကိုယ်ခန္ဓာကြီးထွားဖွံ့ဖြိုးမှု၊ ပညာရေးသင်ကြားခွင့် တစ်ခုခု ခုတ် ထိခိုက်စေသော အလုပ်လုပ်ကိုင်စေခြင်းများ အပါအဝင် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ခေါင်းပုံဖြတ်ခြင်းမှ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှု ပြုရမည်။
 - (ဃ) ကလေးသူငယ်အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂညီလာခံ သဘောတူစာချုပ်နှင့်အညီ ကလေးသူငယ်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာဥပဒေကို ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။
-

(၂၃) အလုပ်သမားအခွင့်အရေး (FDC - ၅၀၊ FCDCC - ၃၉)

- (က) အလုပ်လုပ်သူတိုင်း လူ့ဂုဏ်သိက္ခာနှင့်အညီ ရှင်သန်ရပ်တည်နိုင်ရေးအတွက်-
 - (၁) သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော လုပ်ငန်းခွင်အခြေအနေများ ရရှိခွင့်
 - (၂) လူမှုဖူလုံရေး ခံစားခွင့်နှင့် လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး ခံစားခွင့်
 - (၃) မျှတသော အလုပ်ချိန် သတ်မှတ်ချက်နှင့်အညီ အလုပ်လုပ်ခွင့်
 - (၄) အားလပ်ရက်နှင့် ခွင့်ရက်များ ခံစားခွင့်
 - (၅) လုပ်အားနှင့် လျော်ညီသော အခြေခံလုပ်ခ၊ လစာခံစားခွင့်
 - (၆) အလုပ်သမားသမဂ္ဂများ လွတ်လပ်စွာ တည်ထောင်ဖွဲ့စည်းခွင့် (ILO Convention 87) နှင့်စုပေါင်းညှိနှိုင်းတောင်းဆိုခွင့် (ILO Convention 98) များရရှိစေရမည်။
- (ခ) အလုပ်သမားအခွင့်အရေးဆိုင်ရာဥပဒေများကို သက်ဆိုင်ရာကဏ္ဍအလိုက် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်နှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များက ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

(၂၄) တောင်သူလယ်သမားအခွင့်အရေး (FDC - ၅၁၊ FCDCC - ၄၀)

- (က) တောင်သူလယ်သမားတိုင်းသည် -
 - (၁) သီးနှံများကို လွတ်လပ်စွာစိုက်ပျိုးခွင့်၊ ရောင်းချခွင့်၊ ထုတ်လုပ်ခွင့်၊
 - (၂) အခွန်ဟူသမျှ ငွေကြေးဖြင့် ပေးဆောင်ခွင့်၊
 - (၃) တောင်သူလယ်သမားသမဂ္ဂများ လွတ်လပ်စွာ ဖွဲ့စည်းခွင့် ရှိစေရမည်။
- (ခ) တောင်သူလယ်သမား အခွင့်အရေးဆိုင်ရာဥပဒေများကို သက်ဆိုင်ရာကဏ္ဍအလိုက် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များနှင့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တို့က ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

(၂၅) တန်းတူအခွင့်အရေး ဖော်ဆောင်ခြင်း (FDC - ၅၂၊ FCDCC - ၄၁)

အဘက်ဘက်မှ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနောက်ကျခြင်းနှင့် အခွင့်အရေးများ ဆုံးရှုံးခြင်းတို့ကို ခံစားနေရသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် အစုအဖွဲ့များအတွက်ဖြစ်စေ၊ စွမ်းဆောင်နိုင်မှု အခြေအနေ နိမ့်ပါးလျက်ရှိသော နိုင်ငံသားအစုအဖွဲ့များအတွက်ဖြစ်စေ၊ အချို့သော ထုံးတမ်းစဉ်လာများအရ နိမ့်ချဖယ်ကြဉ်ခြင်းခံထားရသော နိုင်ငံသားအစုအဖွဲ့များအတွက်ဖြစ်စေ၊ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ဥပဒေပြဋ္ဌာန်း၍ အထူးစီမံဆောင်ရွက်ချက်များဖြင့်

အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ စီမံဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ သည် နိုင်ငံသားတိုင်း တန်းတူ အခွင့်အရေး ရရှိစေရမည်ဟူသော ပြဋ္ဌာန်းချက်ကြောင့် အဟန့်အတား မဖြစ် စေရ။

(၂၆) ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ လူနည်းစုများအခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ခြင်း

ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ လူနည်းစုများ (Minority within Minority) နိုင်ငံရေးဆုံးဖြတ်ချက်အခန်းကဏ္ဍတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်နိုင်စေရန် အဆင့်ဆင့် သော နိုင်ငံရေးကဏ္ဍတို့တွင်ပါဝင်နိုင်ခွင့် အခွင့်အလမ်းများကို ဖန်တီးပေးရ မည်။ ထို့အပြင် အခြားသောကဏ္ဍအသီးသီးတွင် အထူးစီမံဆောင်ရွက်ချက် (affirmative action) များကိုလည်း မူဝါဒချမှတ်ဖော်ဆောင်ပေးရမည်။ (FDC - ၅၃)

(၂၇) သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာအခွင့်အရေး (FDC - ၅၄၊ FCDCC - ၄၂)

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတွင် နေထိုင်သူတိုင်းသည် သဘာဝပတ်ဝန်း ကျင် ထိခိုက်ပျက်စီးမှုကြောင့် ကြုံတွေ့ခံစားရမည့် အတိဒုက္ခများမှ ကင်းလွတ်စေရ မည့်အပြင် သဘာဝတရားနှင့်ကိုက်ညီ၍ ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်သည့် သဘာ ဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ရရှိရန်အခွင့်အရေးရှိသည်။

(ခ) လူနည်းစုဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းစောင့် ရှောက်ခွင့်နှင့် ၎င်းတို့အခြေချနေထိုင်ရာဒေသအတွင်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုကိုဖြစ်စေနိုင်သည့် သဘာဝသယံဇာတများ အလွန်အကျွံ ထုတ်ယူသုံး စွဲခြင်းကို တားမြစ်ရန် ကန့်သတ်ထိန်းချုပ်ခွင့်ရှိခြင်းကို ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု နှင့်သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်အစိုးရများကလည်း အသိအမှတ်ပြုရမည်။

(၂၈) လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်ထံတိုင်ကြားခွင့် (FCDCC - ၄၃)

လူ့အခွင့်အရေး ဖောက်ဖျက်ခံရသူ မည်သူမဆို ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ ကာ ကွယ်စောင့်ရှောက်မှုကို ရယူခွင့်ရှိစေရန်အတွက် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်နှင့် အခြားသက်ဆိုင်ရာကော်မရှင်များထံသို့ တိုင်ကြားခွင့် ရှိစေရမည်။

(၂၉) အခြေခံဥပဒေ၏ အကာအကွယ်ရယူခြင်း (FCDCC - ၄၄)

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း နေထိုင်သူတိုင်းသည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏အကာအကွယ်ကိုရယူရန် လိုအပ်သောအခါ၌ စာချွန်

လွှာကိုတင်သွင်း၍ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ လျှောက်ထားပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။

(ခ) ဤအခွင့်အရေးကို မည်သည့်အခြေအနေတွင်မှရပ်ဆိုင်းထားခြင်းမရှိစေရ။

(၃၀) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ အကာအကွယ်ရယူခြင်း (FCDC - ၄၅)

နိုင်ငံသားတိုင်းသည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း၌ဖြစ်စေ၊ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုပြင်ပ၌ဖြစ်စေ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုကို တောင်းဆိုပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။

(၃၁) အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ စာချုပ်စာတမ်းများအား တိုက်ရိုက်ကိုးကား ကျင့်သုံးခွင့် (FCDC - ၄၆)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က အတည်ပြုသော အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးစာချုပ်စာတမ်းများနှင့် နိုင်ငံတကာစံချိန်စံညွှန်းများကို တရားရုံးများက တိုက်ရိုက်ကိုးကားကျင့်သုံးပိုင်ခွင့် ရှိစေရမည်။

(၃၂) တာဝန်များ (FCDC - ၄၇)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသားတိုင်းသည် -

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကို ကာကွယ်ရန် တာဝန်ရှိသည်။

(ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လေးစားလိုက်နာရန်နှင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ် စောင့်ရှောက်ရန် တာဝန်ရှိသည်။